

**Conspectus medicinae legalis legibus austriaco-provincialibus
accommodatus.**

Contributors

Sikora, Mathias Michael.
University of Glasgow. Library

Publication/Creation

Pragae : Apud Wolfgangum Gerle, 1780.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/pv8nw2u3>

Provider

University of Glasgow

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The University of Glasgow Library. The original may be consulted at The University of Glasgow Library. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Glasgow
University Library

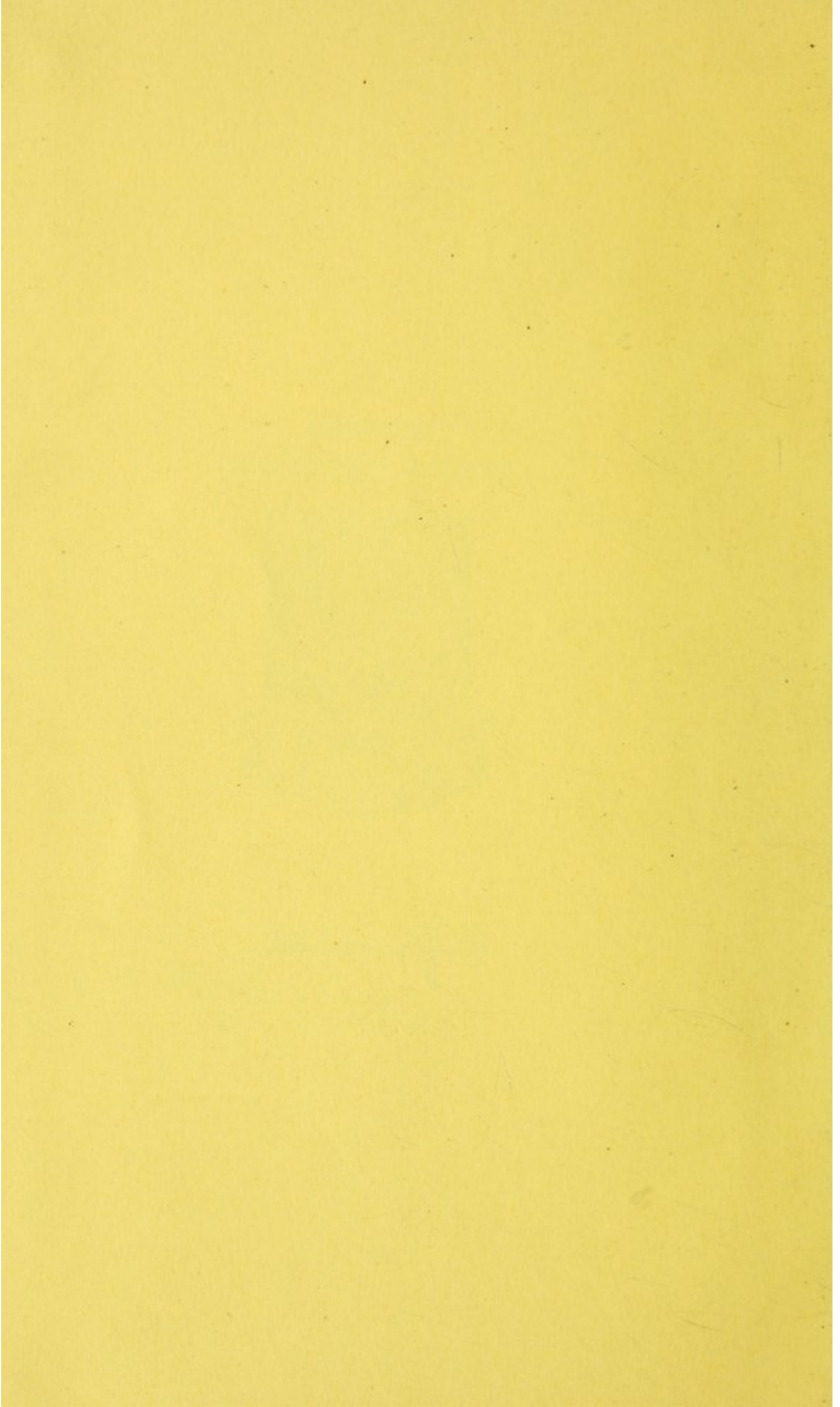

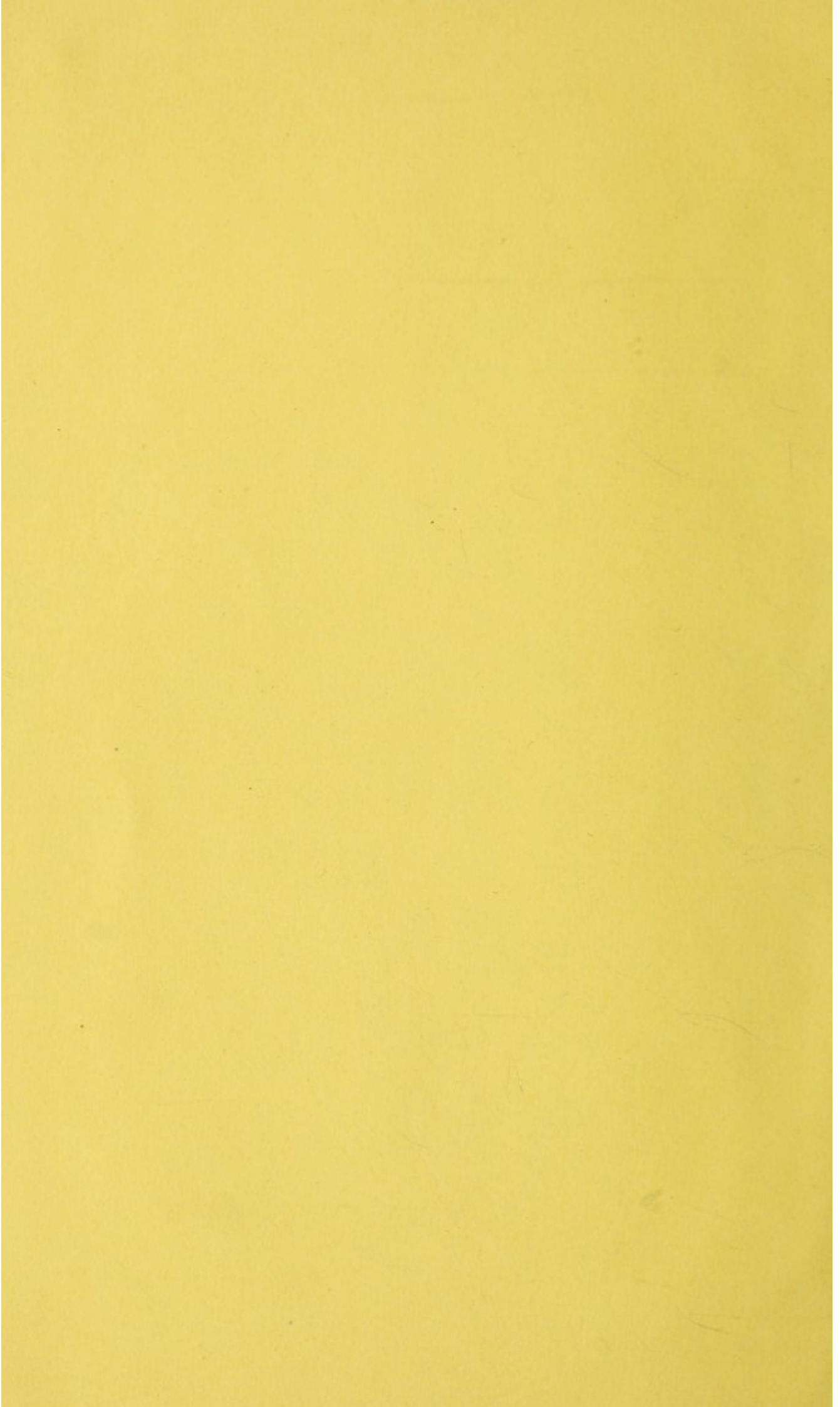
RB 2616 ~~Bh 14 - f. 18~~

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/b24929797>

MATHIAE MICHAELIS

SIKORA

AA. LL. PHIL. & MEDICINAE DOCTORIS

CONSPECTVS
MEDICINAE LEGALIS
LEGIBVS AVSTRIACO-PRO-
VINCIALIBVS ACCOM-
MODATVS.

P R A G A E,

APVD WOLFGANGVM GERLE 1780.

HONORI,

A C

DEMISSISSIMAE

VENERATIONI

REVERENDISSIMORVM

CELSISSIMORVM

EXCELLENTISSIMORVM, ILLVS.

TRISSIMORVM, PERILLVSTRIVM,

NOBILIVM, PRAENOBILIVM

DOMINORVM, DOMI-

NORVM

INCYTI REGNI BOHEMIAE

STATIDM

A C

PROCEDEM

DOMINORVM, DOMINORVM

CLEMENTISSIMORVM:

MECOENATVM.

REVERENDISSIMI ,
CELSISSIMI, EXCELLENTISSI-
MI, ILLVSTRISSIMI, PERILLVS-
TRES, NOBILES, PRAENOBILES,
DOMINI, DOMINI,
INCLYTI BOHEMIAE REGNI

S T A T V S

A C

P R O C E R E S
MECOENATES CLEMENTISSIMI!

Et tot tantaque exstant monumenta ME-
COENATES CLEMENTISSIMI
VESTRI in optimarum literarum studia ,
& ingenuas artes favoris , quæ VOS ,
Magnates omni laude dignissimi , & sum-
ptibus illustratis fere regiis , & habetis in
deliciis , ut totius orbis oculi in VOS sint
conversi , omnes eruditi beneactum de sci-
entiis , artibusque sub VESTRO Præsidio
prenuntiant , communique voce Bohemiæ no-
stræ tales gratulantur Mecænates ;

*Excellentia virtutum , admiranda sa-
pientia , tanta tamque illustra in Regem ,
Pa-*

*Patriamque merita VOS radiis solaribus
splendidiores reddidere, quæ si recensere vel-
lem, vereor ne ingressum perinde ac exi-
tum difficulter inveniat oratio in tam late
patentem campum excurrere anhelans, qua-
lem innumera merita sibi vendicant VES-
TRA; Verum hæc & multa alia virtutum
VESTRARVM decora utut plurimum
gloriæ Patriæ attulerint, parum tamen
VOS fecisse arbitrabamini, nisi largissima
beneficiorum profusione egentes locupletare-
tis, & ærarium omne in commune bonum
largissime profunderetis.*

*His innixus argumentis dudum preca-
bar, ut exantlatis meis ex universa medi-
cina*

cina laboribus VESTRO Præsidio, VESTRAque nominis gloria in arenam literariam descenderem; Enim vero unde novello huic conatui, quem legum academicarum auctoritate edo, majus decus accersere poteram & ornamentum, quam si eum VESTRIS nominibus inscriberem?

Patiamini igitur PATRES PATRIAE CONSCRIPTI! patiamini deponi ad pedes VESTROS opusculum hoc, patiamini, ut titulis auspiciisque VESTRIS superbiat in lucem publicam proditurum, ut VESTRO Patrocinio & favore ceu Minerva ægide munitum ab injuria invidorum calumniantium eo magis vindicetur,

tur, & si qua ex hoc fiat scientiæ amœnissimæ accessio, si qua hinc nata emanet utilitas, quæ forte est non mediocris, si denique artis amatoribus voluptas creetur aliqua, id omne solis VOBIS referri oportere acceptum videant nationes exteræ, resciscat sera posteritas.

Me quoque nunc & in futurum VESTRA excelsa suffulcite gratia, sic continuo magis magisque proficiendi eo fervidior mihi semper labor erit, quo major oblectatio est tanti nominis gratia frui, omni simul innitar studio ut VESTRA, quam maxime in votis habeo, Clementia non indignus videar.

Flo-

*Floreat cæterum sic regnum nostrum
patriis VESTRIS virtutibus, & qui nunc
VESTRIS hilarantur radiis juvenes, ne-
storei olim senes VOBIS gratos adducant
nepotes vota majorum continuaturos.*

Ita precatur, ita vovet

REVERENDISSIMORVM,
CELSISSIMORVM, EXCELLENTIS-
SIMORVM, ILLVSTRISSIMORVM, PERIL-
LVSTRIVM, NOBILIVM, PRAENOBILIVM,
DOMINORVM, DOMINORVM

INCLYTI BOHEMIAE REGNI

STATVVM AC PROCERVVM
MECOENATVM CLEMENTISSIMORVM

*Submississimus Client
Matthias Michael Sikora.*

P R A E F A T I O.

Uicet non desit numerus præstantissimo-
rum in medicinam legalem conscrip-
torum librorum, quorum copiam benevo-
lencia Peril. ac Cel. mei Chem. & Botan.
Prof. D. Mikan viri mihi semper addictis-
simi obtinui, non inveni tamen, qui legi-
bus nostris omnino accommodatus foret,
quapropter laborem hunc, pro imbecilli-
tate mea, in me suscipere decrevi, con-
scribendi hunc conspectum legibus nostris,
id est: Codici Theresiano, Iuri Canonico
Rieggeri, Iuri Civili & Provinciali, In-
structioni Archi - episcopalis Consistorii
Pragensis &c. omnino accommodatum. Ci-
tationes quidem rarius adduxi, ne diserta-
tionis volumen, alioquin jam magnum,
ultra increfceret.

Vastissimam medicinæ legalis materi-
am a me extremis duntaxat labiis deliba-
tam potius, quam pro rei gravitate per-
tractatam, præprimis circa medicinam ve-
terinariam, concesserim facile, veniam ta-
men spero a lectoribus benevolis, cum in
maximis voluisse sat sit; si vero utilitatis
quid redundaverit saltem in studentes, si
non in alios, omnino gaudebo.

SERIES RERV M.

PARS I.

MEDICINA LEGALIS.

Caput I. De ea in genere, & de Personis hanc exercentibus.

Caput II. De necessariis circa inspectionem & sectionem legalem.

Caput III. De relationibus medicis, aut viro reperto.

PARS II.

IVS MEDICVM CIVILE.

Caput I. Aetatum divisiones.

Caput II. De excusationibus ob infirmitatem mentis, & corporis locum habentibus.

Caput III. De graviditate, & gravidarum privilegiis.

Caput IV. De partu vitali, maturo, legitimo, præcoci, ferotino, mortuo.

Caput V. De gemellis, superfœtatione, partu primigenio, supposititio.

Caput VI. De Mola.

Caput VII. De monstris.

Caput VIII. De sexu ambiguo.

- Caput IX.* De morbis fictis & celatis.
Caput X. De mala medendi ratione.
Caput XI. De mala pharmacorum conditione.

PARS III.

IVRISPRVDENTIA MEDICO . EC- CLESIASTICA.

- Caput I.* De ea in genere.
Caput II. De impedimentis ordines ecclesiasticos suscipiendi, & de causis officia ecclesiastica tollentibus, vel relinquentibus.
Caput III. De molarum, monstroforum, hermaphroditorum, ac foetus immaturi baptizmate.
Caput IV. De jejuniis ecclesiasticis.
Caput V. De sagis & dæmoniacis.
Caput VI. De verbis & factis irreligiosis.
Caput VII. De autochirorum sepultura.
Caput VIII. De sacra periculose decumbentium cura, & sacra synaxi in dubio mentis statu.
Caput IX. De virginitate, & stupro violento.
Caput X. De philtris & prægnantibus.
Caput XI. De impedimentis matrimonii.

PARS IV.

IVRISPRVDENTIA MEDICO - CRIMINALIS.

- Caput I.* De ea in genere
Caput II. De vulnerum lethalitate.
Caput III. De venenis.
Caput IV. De nociva ac dolosa vinorum
& cerevisiæ adulteratione.
Caput V. De abortu.
Caput VI. De infanticidio.
Caput VII. De suffocatis, strangulatis, submersis, fulmine tactis.
Caput VIII. De reis in carceribus detentis, ac condemnatis ad labores publicos, & de ultimo supplicio.

APPENDIX.

DE IVRISPRVDENTIA MEDICO - MILITARI.

- Caput I.* De jure medico militari.
Caput II. De justis missionum causis, & a militia excusantibus.
Caput III. De militum impedimentis temporariis.
Caput IV. De justis quibusdam excusationibus circa militum officia.

DE

DE IVRE VETERINARIO CIVILI.

Caput I. De morbis ac morte pecorum
dijudicandis.

Caput II. De evictionis causa, ac tempore.

Caput III. De equorum morbis.

Caput IV. De boum morbis.

Caput V. De ovium morbis.

Caput VI. De suum morbis.

One of the most important
and interesting
the present for the
and since the

*Quis est harum rerum peritus, cui
non innotuit, auxiliatrices manus
sibi præbere jus criminale atque
medicinam forensem?*

CONSPECTVS
MEDICINAE LEGALIS
LEGIBVS AVSTRIACO - PROVIN-
CIALIBVS ACCOMODATVS.

P A R S I.
DE MEDICINA LEGALI
GENERATIM AGENS.

C A P V T I.
DE MEDICINA LEGALI IN
GENERE, ET DE PERSONIS
HANC EXERCENTIBVS.

§. I.

 Scientia in principiis physico - medicis fun-
data, in iustitiae administratione occupa-
ta, *iurisprudentia medica* nuncupatur; & cum juris
peritis in re dubia firmum fundamentum suppeditet,
quo conclusio illorum innitatur, *Medicinae forensis*,
aut *legalis* nomine venit.

A

§. II.

§. II.

Pro diversitate objecti, circa quod versatur, in varias dispescitur partes; alia *jurisprudencia medico-ecclesiastica*; alia *medico-civilis*; *medico-criminalis* alia nuncupatur: in his enim omnibus quædam occurrunt, quorum recta investigatio, atque dijudicatio, non nisi ex principiis physico-medicis peti queat.

§. III.

Inspectionis vel sectionis legalis utilitatem, & necessitatem summam esse ex eo elucescit, cum, in omnibus casibus, ex scientia physico-medica eruendis ad relationes medicorum Iuris Consulti sententias suas dirrigant, hinc de fama alterius, pœnis corporis afflictivis, & in casu graviore de ultimo supplicio agant.

§. IV.

Eam jam Romanis in usu fuisse ex historiis habemus; ad quam, ut noscatur, an quis ex percussione, vulnere, veneno, vel alia læsione obierit, non tantum leges obligant ^{a)} sed & S. scriptura hujus necessitatem haud obscure præcipit, ne inultus maneat sanguis temerarie effusus; exstat enim Exod. XXI. v. 12. Levit. C. XXIV. v. 17. Numer. C. XXXV. v. 16. 35. qui hominem percusserit, ut inde moriatur,
mor-

^{a)} Const. Crim. Theres. Art. 26. §. 10. fol. 59.

morte morietur. An autem *inde* mortuus sit, nec ne, inspectio cadaveris vix non semper docet.

§. V.

Requiritur vero ad casus medico-forenses rite dijudicandos, novisse corpus sanum, ejusque functiones; novisse morborum a sano recessus; imo hujus diversos gradus; novisse rerum non naturalium, contra & præternaturalium in corpus humanum effectus; quorum omnium doctrinam historia naturalis, botanica, chemia, anatomia, physiologia, pathologia supeditat. Ex his ergo disciplinis principia medicinæ forensi inservientia desumenda sunt.

§. VI.

Et cum medicinæ Doctores in his omnem paginam absolvere jure teneantur, hinc in casibus & controversiis medico-forensibus eruendis, ac determinandis eorum opera quam maxime utilis, sufficiens, necessaria, ac fide dignissima est.

§. VII.

In casibus tamen chyrurgicis in medici defectu chyrurgo, vel in litibus sexum sequiorem concernentibus obstetrici, artis suæ peritis, in relatione solis fidendum, sed in quæstionibus magis intricatis, nunquam his acquiescendum, nisi confirmatio medici accesserit.

C A P V T II.

DE NECESSARIIS CIRCA INSPEC- TIONEM, ET SECTIONEM LE- GALEM.

§. I.

Medicus aut chyrurgus a magistratu vel iudice ad inspectionem vocatus, illico ad locum definitum sese conferat (dantur enim casus, uti: lusiones periculosa; imminens in cadavere putredo &c. nullam dilationem admittentes, sed inspectionem molestam, dubiam, vel impossibilem reddentes) in testium judicialium & scribae praesentia, illud tantum agat, quod res ipsa desiderat; nunquam tamen propria auctoritate casuum similium investigationem aggrediatur, sed requisitionem magistratus vel iudicis expectet.

§. II.

In vivis subjectis attendendum ne vulnus praepostere deligando, rudius investigando, aut aegrum examinando, ac ad multum loquendum cogendo in majus ac proximius conjicias periculum, ut ergo medici & chyrurgi sit determinare, num aeger talis inspectioni, ac examini legali par sit, nec ne, & cavere ne ob haec necessaria medela, differatur, aut interrumpatur.

*) In vivente inspiciendo subjecto habeatur ratio honestatis, & verecundiæ, quæ nec in cadavere exulare debet, si sectio necessaria sit.

§. III.

Si sectio ex quadam causâ detineatur, ita, ut putredo in cadavere dominetur, caute procedendum est; hæc enim corpus valide mutat, vel plane ab illa abstinendum, si major gradus putredinis adfuerit; nam nec medicus ad putridum tale cadaver cum dispendio sanitatis propriæ inspiciendum adigi valet.

§. IV.

Ante Sectionem externa corporis facies considerata, & durante inspectione visum reperi- tum chartæ committendum est: ne quid oblivioni tradatur.

§. V.

Ad casus recte cognoscendos bene attendendi humores ex ore, aut alia cavitate, vel ex vulnere profluentes: hi enim sæpe intus factorum indicia præbent, vel saltem suspicionem faciunt v. g. si ossibus capitis integris copia sanguinis magna ex aure profluat; investigandus etiam est locus, cui illapsus fuerit, an ibi eminentia quædam dura, nec ne,

§. VI.

In homicidio sectio ibi incipienda, ubi supponitur maxima causa mortis invenienda; ita si in cerebro sit, ablatis integumentis ossa cranii primo visitanda, an videlicet vulnus usque in substantiam cerebri penetraverit? quem locum tetigerit? ubi desierit? an extravasatio adsit? cujus simul designandus locus, quantitas, & qualitas. Porro si vulnus pectus penetraverit, locus externus numero costarum designandus est, aperto thorace (cavendum ne locus læsionis discindatur) vulneris figura, longitudo, latitudo, & profunditas ad polices & lineas mensuranda, alia ad læsionem conferentia sedulo notanda, situs & constitutio omnium partium thoracis investiganda.

Demum si vulnus sit abdominis, locus externus secundum regiones designandus, aperto abdomine partes læsæ notandæ &c. ut ante dictum.

*) Vulnera sclopetaria si adsint, ob miros, quos formant sæpe gyros, majori cura indaganda sunt.

*) Profunditas vulneris non investigetur instrumento acuto, vel minus usitato, ne læsio augeatur, vel nova plane contingat: hanc enim ipsa sectio abunde docebit.

§. VII.

Inventa jam mortis causa, vel loco læsionis, tamen omnes reliquæ cavitates majores aperiendæ sunt:

sunt: ut, an etiam alibi quid præter naturam inveniatur, appareat.

§. VIII.

In veneficio effectus veneni sedulo considerandi sunt: an corrosione? inflammatione? &c. nocuerit, & cautissime omnium viscerum, præcipue primarum viarum status considerandus est, sanguinis congrumati locus, & quantitas annotanda, & ab his, qui morti interfuerunt, symptomata ante mortem præsentia rescienda sunt.

§. IX.

Venena assumpta per illa symptomata, quæ potissimum producant, vomitum puta, vel etiam dolentissimas dejectiones, pro maxima parte exterminantur de corpore, ut & per haustum fluidi cujuscunque, aut per humores in primarum viarum canali contentos, ita mutantur, ut pristinam suam faciem exuant; si tamen corpora quædam peregrina, ut particulæ veneni in ventriculo vel intestinis inveniantur, in brutis tentanda sunt, & mineralia, ut arsenicum, carbonibus injicienda, quia fumum graveolentem, alliaceum spargunt, vel alio etiam experimento chemico horum naturæ eruenda, etenim arsenicum præterea reductione in regulum, & cupri dealbatione cognoscitur. Consimilia in cobaltum cadunt. Acida mineralia cum adfuso liquore alkalino effervescent,

& sub rectis enchirisiis salem medium suæ naturæ convenientem producant. Cum mercurio sublimato liquor alkalinus colorem flavum constituit; quandoque etiam venenorum portio quædam nondum deglutita, in inquirentium manus incidit, & pro documento esse potest.

*) Signa assumpti veneni vide sub capite de venenis.

§. X.

In infanticidio primo videndum, quo loco calido, tepido, (imo potius frigido) infans reperi- tus fuerit, tum ejus statura, firmitas, ungues, capilli (ut de ejus maturitate judicium ferri possit) lustrandi; fontanella, occiput, nucha, scrotum (si puer sit) bene considerandum, an in his nulla violentiæ vestigia adsint, uti & status funiculi umbilicalis; copia sanguinis in vasis præsentis; videndum an non fumo sulphuris, elichnii, aut alio acri, seu veneno in nares immisso, aut deglutito non obierit; an maculæ cæruleæ forte in corpore præsentis violentiæ, aut partus difficilis effectus sint, & quam maxime an post partum infans vixerit investigandum.

*) Plura huc spectantia vide in capite de infanticidio.

§. XI.

In omnibus recensitis casibus sedulo attendendum an non prius quædam partes internæ vitiatæ

iatæ fuerint, aut aliud mortis indicium v. g. periculosus pectoris tumor, absconditus non fuerit.

C A P V T III.

DE RELATIONIBVS MEDICIS AUT VISO REPERTO.

§. I.

Cum medici, quod sub inspectione viventis, vel sectione cadaveris repperint, iudici sententiam laturo referre debeant, elucescit in eo ordinem quendam servandum esse, ne confusa relatio etiam iudicem confundat.

§. II.

Quapropter in relationibus nulla ad rem non facientia, vel ad forum medicum non pertinentia, admisceantur, verba ambigua vitentur, omnia idiomate vernaculo, distincte, fideliter, exarentur, termini artis fugiantur, quod si fieri nequeat, per periphrasim explicentur.

§. III.

In viso reperto sequentia notanda veniunt :
1mo medicum fuisse ad inspectionem requisitum,
& a quo, eamque præsentibus testibus factam, 2do inspectionis tempus & locus, 3^{tie} nomen, sexus, ætas,

vitæ genus (si notum) corporis habitus, statura &c.
 occisi 4to pro viribus etiam diata, valetudo præ-
 cedens, medicamenta, tempus & possibilitas ap-
 plicandi auxilii; an neglectum; an perperam; aut
 recte applicatum fuerit; omnia sub curatione
 contingentia; symptomata post læsionem appa-
 rentia, uti & illa, quæ mortem accelerarunt. 5to
 si possibile causæ prædisponentes, & excitantes
 6to tempus læsionis & mortis, 7mo an læsus illo
 tempore, quo ei vulnus inflictum fuerat, in ani-
 mi affectu vel ebrius fuerit. 8vo omnia in cor-
 pore externe apparentia, plagæ, livores, tumo-
 res, vulnera, ictus, contusiones, fracturæ, 9no
 situs corporis, quem læsus tempore læsionis ha-
 buit, instrumenti lædentis indoles, figura, pondus,
 applicandi modus, 10mo partes læsæ, læsionis-
 que status, 11mo genus vulneris, figura, lon-
 gitudinis, latitudo, profunditas, 12mo humoris
 effusi qualitas, quantitas, locus, 13to peregrina
 in cavitatibus inventa, cum sua indole per ex-
 perimenta detecta, ita & præternaturalia ante
 læsionem præsentia, 14to status reliquarum par-
 tium, 15to in fine relationis omnibus perpensis
 iudicium indubium de lethalitate, morte &c. fe-
 rendum additis rationibus cur ita sentiendum, vi-
 tatis in phænomenorum explicatione omnibus
 hypothesibus.

*) Si plura adfuerint vulnera, singula cum suo statu annotanda, & quale horum mortis causa fuerit, assignandum.

§. IV.

Si læsio quædam non mox suam indolem prodatur, cautus sit medicus in prognosi sua, donec symptomata magis suam naturam manifestaverint.

§. V.

In casu assumpti veneni præter superius memorata, sequentia assignanda sunt: 1mo quæ ejus signa & effectus apparuerint, 2do an non illi a morbo potius in corpore præsentem dependeant, 3^{io} cujus naturæ venenum fuerit, 4to quantum & quomodo porrectum fuerit, 5to an data quantitas suffecerit ad subjectum præsens enecandum, 6to expiscandum an non incongrua quædam medicamenta, aut male præparata, aut dosi majori assumpserit.

§. VI.

In infanticidio recens natorum addendum 1mo an partus sit maturus, capillis, unguibus, corporis proportionem adæquata instructus, 2do an funiculus umbilicalis recens, ligatus, abruptus, vel abscissus fuerit, 3^{io} an vasa plena, an vacua reperta fuerint sanguine, 4to quam maxime status pulmonum describendus, 5to rationibus ad-

jectis

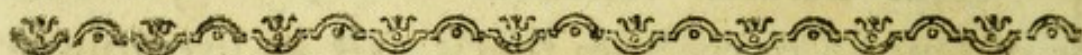
jectis concludendum, an infans vivus vel mortuus
vatus sit, aut an violenta manu interierit.

§. VII.

In dubio quocunque rerum statu medicus
judicium suum suspendat, & rem decidendam
collegiis medicorum tradat.

§. VIII.

Si læsio curationem admisit, hac peracta no-
tandum: an æger sanitati pristinae perfecte re-
stitutus fuerit, vel quædam functiones depravatæ,
aut sublatae manserint, an id vitio ægri, medentis, aut
ex ipsa læsione factum fuerit, qualis opera, quales-
que sumptus in curatione adhibiti fuerint.

P A R S II.

IVS MEDICVM CIVILE.

C A P V T. I.

AETATVM DIVISIONES.

§. I.

Quævis vitæ periodus, quo corporis & animi vi-
res per se, suamque naturam evidenter mutan-
tur, medicis & philosophis nomine ætatis venit,
mutatio hæc ut plurimum numero septenario
comprehendi solet.

§. II.

§. II.

Aristoteles in libro de vita & morte generatim tres constituit ætatum gradus generales: Primum *Augmenti*, quo robur animi & corporis incrementum sumit. Secundum *Consistentiæ*, quo vires animi & corporis stant suo robore firmæ. Tertium *Decrementi*, quo utriusque potentia valide iterum extenuatur.

§. III.

Quævis ætas generalis alias suas continet subdivisiones ita Augmenti: *infantiam*, *pueritiam*, *adolescenciam*, quarum quælibet fere septenario annorum numero circumscribitur.

§. IV.

Infantia (quæ ab homine *fari* nescio suam fortitur denominationem) est vitæ periodus, qua homo cogitationes suas prompte proferre, & distincte alteri communicare, ob rationem immaturam, nequit, hinc infantes cum insipientibus comparari solent, & ad munia publica obeunda inepti censentur; durat infantia a nativitate ad primum septennium completum, quo tempore lacteis dentibus excidentibus secundarii propullulant.

*) Dantur tamen & ingenia præcocia, & alia stupida, ac tarda; quorum infantia in temporis spatium brevius, aut longius protrahitur.

§. V.

§. V.

Pueritia altera primæ ætatis generalis periodus, primo septennio confecto ortum ducit, completurque in masculis altero peracto id est anno 14to in fœminis 12mo homines eo vitæ termino constituti *pueri* id est: *puri* seu *impubes* vocantur; usu rationis perfecto adhuc destituti.

§. VI.

Adolescentia seu *Pubertas* est vitæ periodus, qua homo ad illum maturitatis gradum pervenit ut aptus evadat procreandæ suæ speciei; initium pubertatis jure nostro in 14^{tum} annum, plena vero pubertas in 16^{tum} completum cadit. In hac ætate constituti homines rationis, & judicii usus fiunt participes.

§. VII.

Signa pūbertatis desumuntur ab annis, ex baptizatorum catalogo hauriendis; atque ex vultu, totoque corporis habitu provecto, majori ejus robore, pilis in pudendis, & sub axillis excrecentibus, vocis mutatione quæ prius hircuitaliens, demum gravis, & aspera evadit.

Specialiora sunt: in sexu nobiliori lanuginis in mento excrecentia, in sexu sequiori mammarum intumescencia, & catameniorum profluvium; etiam mores hic considerandi sunt, qui
tam

tam notabilem patiuntur mutationem, ut homines aliquid prudentiæ præferre videantur.

*) Non tamen adeo strictis ætates circumscribuntur limitibus, variant enim pro temperamento, climate, victu, &c. inde fit, ut pubertatis tempus acceleretur in uno, retardetur (quod longe frequentius) in altero. Idem de usu rationis perfectæ valet, ita ut sæpe magis animi & corporis mutationem, quam numerum septenarium respicere oporteat.

§. VIII.

Aetas virilis a vigore nuncupata, ex jure nostro post quarti septenarii medium seu anno 24to incipit (quo etiam *Majorennæ* declarantur) & durat in fœminis ad annos 49. & ultra, in viris ad 60. & ultra. Hic corpus jam determinatum acquisivit incrementum, & homo plenum rationis usum habet.

*) Exceptionem quandam patiuntur ætates judæorum: masculus enim completo 13. annorum & unius diei, fœmina 12. annorum & unius diei spatio, signis pubertatis simul præsentibus, nubiles declarantur, in alterutrius defectu pro infante habentur, donec signa sterilitatis præsentia sint, his non apparentibus, donec 35. annos & unam diem compleverint.

Majorennæ vero habrei decimo octavo ætatis anno æstimantur.

§. IX.

§. IX.

Tertia ætas generalis seu decrementi continet *senectutem, & ætatem decrepitam.*

§. X.

Senectus est hæc vitæ periodus, ubi vires animi & corporis decrescere incipiunt; ortum sumit in fœminis circa 50^{annum} cum emanatione menstrui fluxus (quod potissimum ita consuevit) in viris circa 63^{rius} annum & durat ad annum 77^{imum} aut 80^{imum}. Aetas hæc animi vigorem adhuc aliqualem tuetur, sed vires corporis magis decrescunt.

Nam nunc felicior ætas
Terga dedit, tremuloque gradu venit ægra
senectus.

OVID. L. IV. METAM.

*) A morbis, curis, victu, laboribus, temperamento quibusdam evidentissimæ senectus præcox est. Aliis sero vires cadunt, hinc ætas hæc ex virium defectu, non annorum numero æstima-
manda est.

§. XI.

Aetas decrepita ab anno 77mo aut 80mo incipit, & tandem in mortem terminatur, homines in ea constituti, ob corporis & animi imbecillitatem infirmis, pueris, & insipientibus adnumerantur.

*) *Aeta.*

*) Aetatem 30. annorum necessariam esse Cardinali & Episcopo, 40. Abatissæ, 25^{ti} inchoati Presbytero, 23^{ti} Diacono, 22di inchoati Subdiacono, hujus fori non sunt.

§. XII.

Amortificationis terminos alios leges stabili-
verunt, 70ra enim annos absentia posuit Jus - Ger-
manico - Civile (quibus expletis absens pro mortuo
habeatur) forte innixum illo Psalmistæ: Dies an-
norum nostrorum sunt anni LXX. &, si tamen ultra
vivere datur, LXXX. Psal. 90. Alios mortis ter-
minos ipsa natura posuit incertos omnino, & for-
mula neutiquam adscriptos, nam 115. & 120. &
ultra annis vivere adhuc mortales historia docent,
experientia confirmat.

C A P V T II.

DE EXCVSATIONIBVS OB INFIR- MITATEM MENTIS ET CORPORIS LOCVM HABENTIBVS

§. I.

Cum ob ætatem infantilem, puerilem, & fatuam
senectutem, & ob morbosum encephali sta-
tum, rectum sensationum, atque rationis usum ta-
les non habeant, sed potius phantasmata sua cum
illis confundant, actiones liberas, utilesque præ-

B

stare

stare nequeunt, sed sibi aliisque noxii sunt, hinc tam personarum suarum tutore, quam rerum suarum curatore opus habent, nec durante tali statu sui juris esse possunt.

§. II.

Et cum pacta valida rectam rationem, veram rerum dijudicationem, & liberam voluntatem supponant, quibus maniacy, & prædicti omnes destituuntur, nullam pacti speciem valide ini-
re, nec testes agere *b)* nec ad promissa servanda jure adigi possunt, sed omnia cum illis acta irrita sunt, multo minus officio publico præesse queunt.

§. III.

Eandem ob causam nec testamentum facere, aut fidei cujusdam aliquid committere talium est. Sed cum delirantibus in intervalis lucidis usus rationis redeat, eo tempore testamenti actus, & fidei commissio utique locum habere possunt, si attestatum medici de præsentia intervali lucidi accesserit.

§. IV.

Ita & si infantes, pueri, senex fatuus, furiosus, maniacus, melancholicus malefactum quoddam extra intervalum lucidum (homicidium do-
losum,

b) Testes inhabiles sunt ratione carentes, maniacy, furiosi &c.
Const. Crim. Theres. Art 33. §. IV. fol. 89.

losum, si mavis, pone) commiserit, iuste excusandus est, si se talem fuisse præterita docuerint c),

§. V.

Eundem censum meretur, si quis non quidem mente captus, sed adeo stupidus sit, ut sensu communi careat; quod in iis, qui a nativitate surdi ac muti sunt, & nunquam ad rationis usum pertingunt, observare possumus.

§. VI.

Animi affectu valido agitatus v. g. si vehementi ira excandescat, eo magis, si ab alio ad hanc incitetur, in metu constitutus; vi valida, cui resistere non poterat, adactus, delicti eo actu perpetrati reus dici nequit: animi pathemata enim rationis usum pro tempore tollunt.

§. VII.

Et cum ebrietas nonnisi pro brevi amentia ab omnibus iusto habeatur, nunc dicta de ebrietate cum plena mentis alienatione conjuncta quoque valent.

§. VIII.

Morbi graves, causæ meditationem, atque loci mutationem impediētes ægrum in jus vo-

B 2

cari

c) Delicti in ea paces sunt: ratione carentes, senes, ebrii &c.
Constit. Crim. Theres. Art. 3: §. V. fol. 3.

cari non sinunt, sed causa differenda est, usque dum morbus profligatus fuerit. An vero hic morbus fictus vel verus sit, & in quo gradu adsit, declaratione medici opus est.

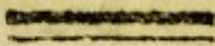
§. IX.

Nunc dicta ad pœnas corporum afflictivas transferri merentur, a quibus præterea vel in totum, vel pro parte, vel ad tempus excipiuntur infantes, & infantia proximi; (id est anno septimo propinquiore quam decimo quarto) impuberes; pubertati proximi (id est ante annum 16^{rum} completum, nisi malitia suppleat ætatem) senes; fœminæ gravidæ; puerperæ; lactantes; menstruant; morbis conflictati; inactivitate rationis præditi, ut in dormientibus, & noctambulationibus observatur.

§. X.

Ita & sententia publicata sistenda est, si fœmina condemnata gravidam se esse profiteatur, vel reus intermedio tempore usum rationis amiserit, vel in gravem morbum inciderit. *d)*

CAPVT.

d) Const. Crim. Theres. Art. 41. §, VI. fol. 122.

CAPUT III.

DE GRAVIDITATE ET GRAVIDARVM PRIVILEGIIS.

§. I.

Si propagatio generis humani ad conservandas in felici statu provincias, regna, utilis atque necessaria est, tum remotio omnium obstaculorum illi contrariantium non infimum in jure medico - civili obtinet locum.

§. II.

Silentio prætermitto polygamiam, tempestivum matrimonium, amoris, aut si mavis, veneris abusum, vires adeo consumentia, ut nullæ, aut debiles plurimisque morbis obnoxie sequantur proles, ea solum, quæ tam fœtui jam in utero hærenti, quam matri gravidæ noxia evadunt, memorabo.

§. III.

Et si, quousque imaginatio valida, & in consuetudine matris suum exerat imperium, necdum evictum sit, cum tamen ex hac orta averfatio, & terror, morbos fœtus, matrisque, & ipsum abortum post se trahant, itaque omnia, quæ illi ansam præbere possent v. g. monstra, & monstrorum simulacra, quæ in foro ostenduntur, a gravidis amovenda sunt.

§. IV.

Maxime cavendum ne ulla injuria reali, aut verbali, vel pœnis corporum afflictivis afficiantur: hæc enim embryonem, & ipsam matrem quandoque perdidisse visa sunt.

§. V.

Violentia externa gravidarum corpori, maxime utero illata, id multo citius præstat, unde verbera, contusiones abdominis, prostratio violenta in terram, criminales sunt contra gravidam actus, quin ob æque periculosos effectus, terror validus dolose incussus, aut ira studio procurata crimine non vacat.

§. VI.

Fœminæ igitur se gravidam esse asserenti fides habenda est interea, donec asserti falsitas per sufficientia, quæ statum contrarium indicare possunt, argumenta evidenter evincatur, sæpe enim sublæstæ famæ subjectæ mulieres: feudi consequendi: hæreditatis adeundæ: alimenti, infanti acquirendi: pœnas corporis afflictivas fugiendi causa graviditatem simulant.

*) Plurrimæ a contrario impregnationem dissimulare solent, hinc statum utrumque discernere multum interest.

§. VII.

§. VII.

Graviditas alia est *vera naturalis*, alia *vera præternaturalis*, alia *spuria*.

§. VIII.

Graviditas *vera naturalis* est, dum embryo in utero matris hæret; cujus signa sequentia habentur: 1mo menstrui fluxus citra morbum absentia, 2do varia incommoda ut: carniæ fastidium, nausea, vomitus, appetitus insuetus, dolor capitis, vertigo, animi deliquia &c. 3^{tio} os uteri clausum, molle, & fere planum, ut digito tangenti oculi palpebris clausi sensum præbeat, 4to successivum abdominis incrementum, & uteri expansi in regione hypocæstrica globi adinstar sensus, umbilici demum protuberantia, 5to vaginæ uteri elongatio & ampliatio, 6to motus embryonis statuto graviditatis tempore, 7mo mammæ volumine successive auctæ, & serum lactis ex papillis subin ad finem graviditatis exstillans.

§. IX.

Alia instantis jam partus signa sunt: abdomen superne detumescens, iterum tumore in parte inferiore aucto, ad alvum & urinam deponendam stimulus, dolores dorsi & lumborum per intervala supervenientes, intensitate & duratione perpetuo aucti, ordinario recurrentes, in quo-

rum præsentia abdomen indurescit magis, & digito pudendis immisso os uteri in rotunditatem apperiri, & tendi sentitur, per quod rotunda vesica aqua plena protruditur, cessante dolore os uteri, vesica hæc, & abdomen paululum flaccescit, minus tenditur.

§. X.

Vera præternaturalis graviditas habetur, dum foetus non in utero, sed vel in ovariis, vel tubis Falopii, aut in cavo abdominis hæret; cujus signa initio graviditatis nulla, aut obscura habentur, ubi vero abdomen in una parte tantum elevatur, motusque foetus ibi manifestus adsit, nulla mutatio, alias in vera naturali graviditate præsens in vagina & ore uteri reperitur, probabile est, foetum extra cavum uteri hære.

*) Attentionem meretur, si foetus extra uterum, placenta in utero haberetur.

§. XI.

Graviditas spuria fit ob corpus quoddam peregrinum fluidum vel durum in utero vel extra eum hærens, uti sunt: mola, aer, aqua, & variarum partium excrescentiæ.

§. XII.

Signa ejus sunt: abdomen primis tribus aut quatuor mensibus increscit adeo, ut graviditatem
sexti

sexti mensis adesse credas, non adeo rotundum, sed molle & æquale est, umbilicus introtractus, motus fœtus nullus, collum uteri non nihil extensum, si causa in utero hæreat, sed os ejus immutatum manet, & alia veræ graviditatis signa absunt.

§. XIII.

Aer & aqua cum vera graviditate conjuncta maxime incautos decipere valent: hic enim motus fœtus non adeo notabilis est; sed os uteri attente consideratum veram graviditatem simul adesse, abunde docere Steidele statuit.

§. XIV.

Licet hæc graviditatis signa simul sumpta, vel plura præsentia, probe expensa artis peritos haud fallant, attamen cum omnia non ubique adsint, vel ex morbo adesse possint, hinc seorsim sumpta nil docent; propterea ad graviditatem recte dijudicandam habendus simul aliquis ætatis respectus, an non fœmina impuber, aut senex sit.

*) Etiam lac in mammis præsens fallere potest: dantur enim mulieres, quæ vel frequenti succu, vel molli frictione naturam irritando, lac sibi procuravere, imo nec in viris similia exempla defunt.

§. XV

Sterilitas, quæ vivente marito prolis spem interceperat, impregnationem ante conjugis mortem factam suspectam reddere potest; forte etiam ipsius defuncti facultates corporeæ dubio momentum addere possent.

§. XVI.

Graviditate in initio dubia iudicium differendum donec manifestissima signa apparuerint.

§. XVII.

Graviditatis terminus ultra 280 dies, salvis matre, & foetu, haud extendi solet, si exemplorum multitudinem consulamus, quod in finem noni mensis solaris cadit. Hanc durationem tamen veteres decem mensium spatio mensurarunt, lunares intelligentes, quorum decimus uterum onere suo levaret, ideo Virgilius.

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

ECLOGA IV.

Sæpe tamen fatus diutius in utero detinetur, ad completum decimum mensem solarem, & ad undecimum, nec desunt exempla ad duodecimum, & decimum tertium, e) in quibus attendendum
ne

e) Ad duodecimum mensem fatus gestati exemplum infallibile indicat Joan. Phillip. Burggravius Hallero in Epistola 10. Volum. 1. Epistolarum ab eruditis viris ad Hallerum scriptarum Parte 1ma.

ne fraus subversetur; hæc enim rariora sunt, & in his observationibus cum publico communicandis caute procedendum, ne furtivis amoribus, in præjudicium sæpe integrarum familiarum vergentibus, medicus patrocinari videatur.

C A P V T IV.

DE PARTU VITALI, MATURO, LEGITIMO, PRAECOCI, SEROTINO, MORTUO.

§. I.

*U*omo in utero materno adhuc degens *fœtus* nuncupatur, exercitium vero potentiae vitalis illum ex utero expellentis *partus* dicitur, quo nomine etiam fœtus exclusus, aut sectione cæsarea eductus significatur.

§. II.

Pro diversitate mutationis a conceptu ad partum usque peractæ, partus vario nomine insignitur.

§. III.

Partus vitalis est, qui non vivus tantum editur, sed etiam propter organorum perfectionem vivere, & in vita potest conservari, qualis est fœtus septimo gestationis mense completo editus.

§. IV.

§. IV.

Partus vivus non vitalis est, qui ante septimum mensem completum vivus quidem excluditur, & exclusus per aliquot momenta, diesve in vita potest persistere, sed ob vires in organis deficientes, vitam continuare haud valet. Hic alias *immaturus, præternaturalis, abortivus* dicitur.

§. V.

Partus maturus, & perfectus est, qui fit consueto a natura destinato tempore, id est, circa finem trigesimæ nonæ, aut quadragesimæ hebdomadæ; seu ducentis octoginta diebus, vel novem mensibus solaribus finitis.

§. VI.

Partus maturus viribus firmis, corpore valido, decenter proportionato, pingui, unguibus perfectis, & capillis gaudet, ut plurimum ejulatu se prodit, mammas sugere, & se libere movere, si præternaturale quid non impediat, aptus, & a septem ad octo, imo sedecim plane libras ponderat.

*) potest infans, absoluto licet novem mensium termino, debilis, flaccidus, & exiguus nasci, ut abortivus videri possit, putarique, ac si propter vigoris defectum in vita conservari non possit, cui tamen si præter magnitudinem ac robur nil desit, legitimus esse haud negabitur, si simul debi-

debilitatis ratio in patre, matre, vel foetu inveniatur.

§. VII.

Partus *præmaturus* seu imperfectus est, qui consuetum gestationis terminum non adimplevit; hic sensu strictiori inter septimi & noni mensis a conceptione finem contingit, legitimus tamen est, & quia non vivus tantum, sed & vitalis esse possit, privilegiis vitalitatis gaudet etiam, *præcox* audit.

*) In sensu latiori partus *præmaturus* cum abortivo idem est.

§. VIII.

In partu *præmaturo* magnitudo proportionata, & robur consuetum deficit, toto corpore rubor solito major adest, variae partes minus perfectae sunt, uti: ungues; capilli breviores, pauciores; ossa capitis molliora; fontanella magis hians; palpebrae subin arctius conniventes, quasi conglutinae; os, & nares veluti clausae, minus prominentes; somnus adest solito magis protrahendus; respiratio & motus non tam facilis; parvus, debilisque vagitus, in sugendis mammis deficiens arte nutriendus est.

§. IX.

Fit partus *præmaturus* ob vehementia animi pathemata; vehementiorem abdominis, uterique
con-

concussionem; qualis subin in saltu, equitatione, unctione in rheda fit, vim externam applicatam; pharmaca draffica, hæmorrhagiam; convulsiones; variosque alios morbos tempore graviditatis affligentes.

*) Has causas applicatas non æqualiter partus præmaturi exclusio sequitur; nunc enim serius, nunc citius, nunc, ut in robustis, plane non contingit.

*) dantur insuper gravidæ, quæ non tantum quandoque partum præmaturum excludunt, sed etiam sæpius determinato mense, nulla causæ applicatione abortum patiuntur.

§. X.

Partus adhuc *legitimus* sensu juridico dicitur, qui ex justo matrimonio provenit, sensu vero physico-medico partus vitalis, aut maturus hoc nomine deciaratur.

§. XI.

Partus *serotinus* est, qui justo a natura destinato tempore serius contingit, uti est decimestris &c. cujus exemplum capite præcedenti attuli. Notas partus legitimi habet, quin & robustior esse potest.

§. XII.

Causæ partum serotinum efficientes esse possunt: parentum debilitas *naturalis*; a temperamen-

mento, ætate incongrua dependens, *præternaturalis*; per morbos acquisita, matris, foetusque valetudo adversa; inedia; tristitia protracta; quæ foetum alimento defraudant, foetus extra uterum gestatus; vel vivus vel mortuus.

§. XIII.

Exempla partus serotini rariora sunt, & quædam illorum ideo forte ficta, cum tempus conceptus raro determinari possit.

§. XIV.

Historias quæ partum quindecim, aut sedecim, & ultra mensium indicant, ad fabulas vel ad portenta amandare mallet: foetus enim imperfecti, mortui, in utero matris diutius, ad annos etiam detenti, exempla circa graviditatis terminum nil evincunt.

§. XV.

Aetas partus secundum perfectionem corporis dijudicanda est: foetus enim incolumitate gaudens perpetuum capit incrementum, primis triginta post conceptionem diebus pisi adæquat magnitudinem; 60 nucis avellanæ; die 90. ad digiti longitudinem cum notabili partium distinctione explicatur; a die 120. ad 150. capitis ossibus imperfectis spithamæ longitudinem attingit; a die 210. ad 240. mediocrem adipiscitur magnitudinem;

circa

circa diem 270. tenelli corpusculum perfectius evolvitur.

§. XVI.

Contingit & sæpe mulierem *mortuum* in utero gerere foetum, cujus causæ sunt: tristitia insolita; morbi matris v. g. epilepsia, hæmorrhagia, vis externa adhibita; motus corporis violentus; potus calidi; remedia emenagoga; defectus nutritionis; umbilicus contortus, & aliæ plures foetum in utero enecare valentes.

§. XVII.

Signa foetus mortui sequentia habentur: 1mo causæ prægressæ foetum enecantes; 2do. abdomen proportionate non auctum, rugas formans, umbilicusque introtractus, 3^{tio} motus foetus per plures dies nullus, 4to ex mammis flaccidis aquosi, ex genitalibus vero nigricantis, putridi humoris effluvium.

*) Hæc probabilitatem evincunt, non tamen facti certitudinem præbent.

§. XVIII.

Sæpe etiam foetus primo obit in partu, quod nofcitur ex partu protracto, laborioso, præternaturali; partis primo prodeuntis tumore molli, collabente; funiculi umbilicalis pulsu nullo; & signis vitalitatis non diu ante præsentibus; absentibus tamen signis putredinis.

CAPUT V.

DE GEMELLIS, SUPERFOETATIONE,
PARTU PRIMIGENIO, SUPER-
POSITIO.

§. I.

Non semper unicus & solus excluditur fœtus, interdum *gemelli*, *trimelli*, *quadrimestelli*, uno eodemque partu, licet nonnullis horis intercedentibus enituntur. Tergeminos Horatios, Curiatiosque fuisse ex historia romana habemus; ante paucos annos Pragæ exemplum simile in uxore Ianionis apud VV. PP. Crucieros cum rubra stella inservientis (quæ tergeminos peperit filios) se nobis obtulit; Prima Aprilis anni currentis, quadrimestellos duos pueros, puellas duas, in binis placentis Pragæ peperit fœmina judæa, omnes vivas fœt magnas proles, quæ tamen omnes quadraginta octo horis a nativitate elapsis interierunt. Septem infantes uno partu exclusos habent Acta Naturæ Curiosor. f)

§. II.

Pro numero maturitatis ovulorum, & fecundationis simultaneæ, uno congressu factæ gemelli, trimelli &c. generantur embryones.

f) Decade 3. Anni 7. Observ. 219.

§. III.

Quod si sœcundatio hæc distinctis amplexibus non longo intercedente tempore contingat, *superfatationem* appellant, de cujus possibilitate authores concertant, & adhuc sub iudice lis est.

§. IV.

Mulierem gemellos utero gerere tantum in partu determinari potest, si uno fœtu enixo abdomen parum detumuerit, durumque manserit, & accedente dolore nova vesica aqua distenta per os uteri protrudatur, quod ultimum tantum in gemellis diversis involucris inclusis contingit.

§. V.

In geminorum ac trigeminorum partu, quis illorum primo editus sit attendendum est, atque statim signandus (hic enim jure *primogenituræ* gaudet) qua cautela neglecta nil certi determinari potest.

*) Apud hebræos hic ex gemellis jure primogenituræ gaudet, quem mater, aut obstetrix, primis septem post partum diebus primogenitum esse asseveraverit, quo neglecto, in hunc cadit, quem pater pro primogenito assumpserit; sed in gemellis post mortem patris natis, hæc locum non habent.

§. VI.

§. VI.

Primogenituræ prærogativa cadit etiam in gemellos sectione *cæsarea* obtentos, ille enim primogenitus habendus est, qui primus in manus chyrurgi inciderit.

§. VII.

Fœtui *Supposititio* jura legitimi non competent, hinc suborta fictæ graviditatis suspicione in graviditatem inquirendum, aut fœmina ad tempus partus usque custodienda est.

§. VIII.

Quod si de infante jam in lucem edito lis sit, signa partus peracti veritatem eruere sinunt, uti sunt: vagina uteri ampla; brevis; os uteri dilatatum; lochiorum fluxus; mammæ lactæ copioso turgidæ; faciei pallor; abdomen rugosum; fœtus recens editi umbilicus etiam quid docere potest.

§. IX.

Disparent autem hæc post alicujus temporis a partu decursum, ut certi quid erui nequeat. Nam a similitudinis defectu, quod filius patrem, filia matrem naud referat, mendacii, fraudisque, ac imposturæ arguere debilis foret argumentatio.

CAPUT VI. DE MOLA.

§. I.

Mola adesse dicitur ubi loco foetus veri, massa informis haud animata utero geritur, & excluditur, modo quidem sola, modo cum foetu conjuncta, modo ipsum foetum, etsi rarissime, includens. g)

*) Partem vel totam placentam post partum in utero relictam, etiam in molam degenerare posse asserit Steidele.

§. II.

Differentiae molarum multae sunt: dantur enim mola *aquosae*; *vesiculares*; *carnosae* & *vasculosae*; instar sanguinis *congrumati* & *membranula* involuti; *carnosae figuratae*; quae varias animalium *species* vel *partes* repraesentant, motusque alicujus capaces sunt; flatu turgidae sive *ventosae*.

§. III.

Signa molarum diagnostica primis mensibus assignis graviditatis verae non differunt, plane quando mola cum foetu conjuncta existit; ceterum tumor ventris adest admodum durus, minus tractabilis, major quandoque quam in vera graviditate, abdomen a compressione dolet, & in
pubis

g) Kerekring in Spicileg. Anatom. Observ. 95.

pubis regione pondus molestum observatur; moles uteri de latere in latus volvitur, motus nullus percipitur, mater languida redditur, & in cachexiam vel tabem incidit, completoque consueto gestationis tempore partus instantis signa absunt.

§. IV.

Cum molæ præsentia motus spastici quandoque adsunt, qui duri, renitentes, ac convulsivi sunt; ubi motus infantis molles, ac articulati deprehenduntur.

§. V.

Mulier tamen utero molam gerens quoad suam personam privilegiis gravidarum gaudet.

C A P U T VII

D E M O N S T R I S.

§. I.

Monstrum partus est, qui vel ratione universi corporis, vel quarundam tantum partium a forma ordinaria & naturali recedit, ita, ut etiam aliam præferre videatur speciem; hunc veteres *Ostentum*, *Portentum*, *Prodigium* appellabant; malum omen portendere sibi imaginantes.

§. II.

Fœtus humanus prorsus in aliam speciem mutatus, brutum penitus representans, dari posse non admittitur; hinc historiæ tales ad figmenta, & fabulas referendæ.

*) hominum cum brutis congressus sodomitici causam monstrorum præbentes, juste in dubium vocantur: homo enim sui simile non quoad partem, sed quoad totum essentialia progenerat.

§. III.

Quidam monstrum inter ac portentum distinguunt, *Monstrum* vocant ubi capite excepto omnes, vel quædam tantum partes brutorum æmulantur figuram, vel ubi omnes corporis partes naturaliter sunt constitutæ, caput autem speciem mutat humanam. *Ad portenta* referunt corporis totius vel partium quarundam *magnitudinem auctam*: ut in gigantibus; *imminutam*: ut in pigmeis; *numerum excedentem*: ut in bicorporeis vel bicipitibus; *deficientem* ut in acephalis, monoculis; *figuram mutatam*: ut in gibbosis, *nexum*; ut in illis, qui digitos concretos gerunt; *situm*: ut in illis, quibus partes quædam alio loco sitæ sunt, videre est. b)

*) Fœtui

*) Fœtui monstroso a figura humana etiam pro parte recedente, jura ex filiatione dependentia denegari non possunt.

§. IV.

Monstrum *bicorporeum*, duplici capite instructum pro duplici homine habendum est; ita etiam duplici instructo capite *monocorporeo*, ob duplicem animæ præsentiam jura ecclesiastica; *bicorporeo* unico capite instructo, ob duplex corpus uno ore nutriendum jura civilia duplicis hominis competere debere privilegia decidunt.

*) Pierumque monstra, imprimis difformia per abortum excluduntur, aut ante partum, aut brevi post intereunt.

C A P V T VIII.

DE SEXV AMBIGVO.

§. I.

Olim de *Hermaphroditis* multa! hodie ab omnibus fere prudentioribus negantur; videntur alias imposuisse fæminæ habentes clitoridem longitudine, nymphasque magnitudine monstrofa difformes, quarum hæc membri virilis, illæ vero testium obtinuerunt formam; vel viri tantum dicti hermaphroditi erant, præter hilum, cui nullus responderet uterus, nihil habentes; aut qui-

bus scrotum vacuum, in medio contractum, vulvam repræsentaverat.

§. II.

Si genitalibus fœtus prorsus careret (quod tamen rarissime contingit) anatomici quasdam sexus notas derivare contendunt ab osse coccygis, costa ultima spuria, atque claviculis: istud nimirum masculis antrorsum curvatum, fœmellis rectum, illam istis breviorē, his longiorē; atque has illis magis incurvas, his rectiores esse asserunt.

C A P V T IX.

DE MORBIS FICTIS ET CELATIS.

§. I.

Morborum simulatio non solum a mendicantibus malitiosis commiserationis excitandæ, sed etiam ab accusatis inquisitionis evitandæ, pænæ prævertendæ, & ab aliis militiæ fugiendæ causa interdum exercetur; imo dabatur scelestissimorum hominum genus, qui propter sanctimonix opinionem, morbos fingeant, ut se celebriores reddant; verbo, damni prævertendi, lucrique captandi causa morbi simulantur, & dissimulantur,

§. II.

§. II.

Morbi, quibus imponere solent simulantes, varii sunt: febris; dolor; ulcera; affectus soporosi; apoplexia; epilepsia; syncope; paralyfis; mania; melancholia; mentis stupiditas; ecstasis, daemonia; surditas; aphonia; asthma; cordis palpitatio; calculus; fracturæ; cachexia; convulsio.

§. III.

Ut morbi ficti a veris discernantur, & a medicis, si opus est, rite judici referantur, horum signa pathognomica bene perpendenda, & cum simulatis comparanda sunt, videndo an diagnostica adsint nec ne, examinandæ sunt causæ, habitus corporis, ætas, dispositio, vita ante acta, morbi antecedentes, morbi duratio, tempus, magnitudo aut violentia, subjectum, in quo morbus primario existit, effectus remediorum, nec pulsus, aut urinæ obliviscendum, ægerque sæpius diverso tempore visitandus est; maxime tamen peritia medici, astuta etiam detegere debet fraudem imponere studentis, videndo quæ ex actionibus vitalibus, animalibus, naturalibus, moribus automaticis, in potestate hominis sint, & quæ non, v. g. in epilepsia admota luce vivida ex pupillæ constrictione veritas erui potest: hæc enim in vere epilepticis immobilis manet, contra in epilepsia simulata, ita & affectus soporosi fi-

et vim remediorum sternutatoriorum effugere non possunt. &c. &c.

* Non morbos solum, sed & eorum status, periculi que gradus judæis determinare sæpe necesse est: nam eorum dona ob mortem certo imminuentem facta, etiam in hæreditate nullam partem habentibus valida sunt, sed morbo finito, mortisque periculo absente, dona hæc nullum obtinent locum, etiamsi æger demum ex alia moriatur causa.

§. IV.

Non tantum morbi finguntur, sed etiam, præprimis morbi matrimonium impedientes (de quibus alibi) a muneribus publicis, vel societate humana excludentes, ut: morbi contagiosi, maligni, pestis, lues venerea &c. celari solent.

§. V.

Vere autem contagiosi illi morbi dicendi sunt, qui materiam morbi in ægris evolutam, & maligniorem redditam, ita subtilisatam sistunt, ut halitus maligni ex corpore ægri prodeuntes, a sano suscipi, & morbum similibus fere symptomatibus stipatum excitare queant. Hi autem morbi contagiosi in duo genera discescunt, quorum prius illos sistit, qui ex epidemiis universalibus oriuntur, subinde maligniores, & tandem contagio nocentes fiunt, multosque e vita tollunt,

lunt, causis vero post modum sopitis cessant, nulla vestigia relinquunt, nec unquam redeunt, nisi ex similibus vel aliis causis iterum incendantur. Alterum genus eorum est, qui specifico aliquo contagio nocent, & vel chronici sunt, vere sporadici dicendi, ut: scorbutus, scabies, venerea lues; vel acuti sæpe epidemici, raro sporadici, ut variollæ, morbilli &c. i)

§. VI.

Contagium non tantum per res non naturales, medicis ita dictas, sed etiam per immediatum contactum, per vestimenta, supellectilia, vel per mercimonia, præsertim ex lana confecta communicari experientia docuit.

§. VII.

Contagium in morbis celatis suspicari potest, si merces, vel personæ ex infecto adveniant loco; si peregrinantes actu febre acuta laborent; vel ea paulo post corripiantur; vel si quid simile illis superveniat, qui mercimonia, supellectilia, & personas suspectas tractant.

§. VIII.

An dentur morbi hæreditarii, sunt plane, qui dissentiant, medici, an familiæ podagricæ, pthysicæ, calculosæ &c. quid docere videntur?

CAPVT

i) Ludvig Volum. I. Part. II. fol. 205.

CAPUT X.

DE MALA MEDENDI RATIONE.

§. I.

Medici ob irritam curationem, & lethalem morbi eventum immerito culpantur, eorumque fama contra ejusmodi stultorum inculpationes (dantur enim malevoli, qui vel invidia ducti, vel ut justo medicos defraudent fostro, malæ curationis eos arguant) defendenda est, si morborum causæ atque effectus tolli nequeant (omnes enim morbi curabiles non sunt (aut si ab initio adeo neglecti, aut mala curatione, aut consimili diata adeo exasperati sint, ut nulla rationalis cura locum amplius habeat, dummodo medendi methodus artis regulis consentanea adhibita fuerit.

*) Vt judex exactissimam morbi descriptionem (rarissime talem expectandam) remediorumque applicatorum effectus collegiis medicorum ad decidendum an recte adhibita fuerint, nec ne, tradat, necesse est; quæ dein collegia caveant ne ex incompleta morbi descriptione, aut hypothesibus scolasticis, sententiam damnantem proferant.

§. II.

Culpa vero non vacant medici, si magis ob negligentiam errorem quendam in methodo medendi commiserint.

§. III.

§. III.

Frequentissime hoc in passu ab agyrtis peccatur, qui pharmaca drastica, nociva cum valetudinis damno ac jactura indiscriminatim cuique, dosi justo majori propinant, & tamen, proh amentia! avidissime a vulgo expetuntur.

§. IV.

Sed hi in illicito versantur, &c. ex præscripto *AVGVSTISSIMAE IMPERATRICIS MARIAE THERESIAE* tolerandi non sunt, sed quam primum a physico circuli, aut civitatis (cujus etiam pseudomedicis invigilare officium est) deteguntur, ad Cæsareo Regium Circuli Officium defferendi sunt, ut in tempore compescantur. *k)*

CAPVT XI.

DE MALA PHARMACORVM
CONDITIONE.

§. I.

Cum ad salutem recuperandam recta pharmacorum simplicium conditio, ut scilicet genuina, optimæ notæ, atque incorrupta sint, & compositorum ad præscriptas regulas præparatio, absolute requiratur; sic ubi pharmacopæus ob
igno-

k) Sanitäts Patent sub dato 10. April. Anno 1773.

ignorantiam deceptus, vel avaritia ductus, spuria vel adulterata coemerit, aut ex negligenti asservatione ea corrumpi siverit, aut compositorum præparationem male administraverit, aut cærioribus omissis, viliora, inepta, aut scopo plane contraria substituerit, atque sic optato effectu ægrum & medicum spoliaverit, mercium similium ablatione, & si dolus accesserit, graviore multa afficiendus est.

§. II.

Si de malis ejusmodi medicamentis lis orta atque ad forum delata sit, illa ipsa tanquam corpus delicti actis adponenda, & a collegiis medicorum inquirenda sunt.

§. III.

A Pharmacopæorum discipulis innocuorum medicamentorum loco, drastica & deleria ex ignorantia data fuisse tristes docuit experientia: hi a pharmacorum dispensatione prorsus arcendi sunt, donec artis pharmaceuticæ sufficienter gnari fuerint, quod si tamen in eo, cum sanitatis vel vitæ jactura peccaverint, culpa ac pœna in ipsum pharmacopæum talia non impredientem maxime recidit.

P A R S III.

IVRISPRVDENTIA MEDICO-
ECCLESIASTICA.C A P V T I.
DE EA IN GENERE.

§. I.

Un foro ecclesiastico multæ quæstiones ex principiis piis physico- medicis decidendæ obveniunt, nempe: de monstrosum baptizmate; de sacra Synaxi in dubio mentis statu; de jejuniorum ecclesiasticorum observatione; de sacra periculose decumbentium cura, de habilitate ordines ecclesiasticos recipiendi; de causis dignitates, atque officia ecclesiastica tollentibus, vel ea non auferentibus; de illibato virginitatis statu; de ingravitatione; de habilitate ad conjugium ineundum; de justis divortii causis; de verbis & factis irreligiosis in dubio mentis statu constitutorum; de dæmoniacis; atque de autochirorum sepultura, de quibus singillatim in ordine agere constitui.

CAPUT II.

DE IMPEDIMENTIS ORDINES EC-
CLESIASTICOS SVSCIPIENDI, ET CAV-
SIS OFFICIA ECCLESIASTICA TOLLEN-
TIBVS, VEL RELINQVENTIBVS.

§. I.

A fuscipiendis ordinibus ecclesiasticis arcentur lunatici, dæmoniaci, mente capti, cæci, muti, manu, aut digito requisito destituti, insigni formæ, aut corporis deformitate, risum, aut horrorem commovente præditi, pigmæi, notabilem in modum gibbosi, aure mutilati, oculo sinistro seu canonico carentes, leprosi, paralytici, epileptici, membro vel parte membri sponte mutilati.

§. II.

Sed si id casu, aut vi externa adhibita v. g. si in persecutione cuidam virilia amputata fuerint, acciderit, nullum ponit impedimnetum D.

§. III.

Si testiculi non in scroto, sed in sacculo præritonei celluloso latuerint, quod quandoque in recens natis, rarius in adultis observatur; scilicet quando nonnisi unus, vel nullus testiculus in scro-
tum

tum descenderit, & tum *Monorchydes* vel *crypsorchides* dicuntur, ac minime impotentes sunt, illud sacris ordinibus suscipiendis ineptos non reddit.

§. IV.

Et quemadmodum voluntaria corporis sui mutilatio honoribus atque officiis ecclesiasticis indignum reddit, ita & in iisdem jam constitutum munere suo privat. *m)*

§. V.

Quædam corporis vitia dignitates, atque officia ecclesiastica limitant tantum; *n)* mutilatus manu, si promotus fuerit in Abbatem, ab abbazia deponitur, *o)* presbyter, cui palmæ medietas cum duobus digitis est abscissa, missam non celebrat, sed cæteris sacerdotalibus fungi potest, *p)* cui oculus erutus est, sacerdotis jura præstanda non sunt. *q)* Presbyter, qui duello digiti partem amisit, ex Episcopi sui dispensatione in ordine suo dispensare potest *r)* Sacerdos qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri, de Episco-

D

pi

m) Canon. sanct. Apostol. XXII.

n) Decret. Gregor. L. I. T. IX. C. VI.

o) Decret. L. III. tit. VI. c. II.

p) Decret. pr. I. Distinct. LV. c. XIII.

q) Decret. Greg. L. I. tit. XX. c. I.

r) L. c. Cap. IV.

pi dispensatione officium, præter altaris ministerium exercere poterit.

§. VI.

Si quis ad majus malum evitandum, & mortis periculum arcendum, corporis sui mutilationem curationis ergo admiserit, dolo & culpa vacans, dignitatem atque officium merito retinet. s)

§. VII.

Corporis infirmitate ad tempus laborans, & dignitatem & beneficia sibi collata merito retinet, sed ab officii præstatione tam diu liber est, usque dum cum valetudine secunda in gratiam redierit, viresque ad munus suum explendum necessarias recuperaverit. t)

§. VIII.

Licet recusare clerico, si tanta adsit debilitas corporis, & tale senium, quod officii sacri usum impedit, Episcopo vero, qui propter senectutem vult cedere non datur cedendi licentia, si ecclesiæ suæ necessarius vel utilis sit u) sed coadjutor illi substituitur.

CA-

s) Decret. Gregor. L. I. tit. XX. c. V.

t) Decret. pr. I. Distinct. LV. c. XII.

u) Decret. Gregor. L. I. tit. IX. c. I.

CAPUT III.

DE MOLARVM, MONSTROSORVM,
HERMAPHRODITORVM, AC FOETVS
IMMATVRI BAPTIZMATE.

§. I.

Precepta apud Iuris Consultos inter foetum animatum, & non animatum est divisio, foetus *animatus* dicitur, dum motus ejus in utero percipitur; sed medice ac physice loquendo illa distinctio nullum meretur locum; vita enim hominis in consociatione mentis cum corpore consistit, quæ consociatio primo conceptionis momento contingit, hinc illico foetus animatio adest, nam homo hominem, non quoad partem, sed quoad totum essentiale progenerat, essentia autem hominis in corpore & anima unitis posita est, proin frustra se torquent omnes illi, qui terminum animationis quocunque post conceptionem tempore tardiore quærunt,

§. II.

Hanc foetus animationem luce meridiana clariorem esse agnovit salutis animarum studiosissimum Archiepiscopale Consistorium Pragense: dum enim de Baptismo agit v) sequentia proponit:

D 2

nit:

v) In libello Unterricht für die Hebammen An. 1771.

nit: Und mit diesem habt ihr alle unzeitige Geburten, wessen Zeit sie immer sind, sofern sie nur nicht augenscheinlich verfaulet sind &c. zu taufen. Et alibi: wollen wir auch, daß die kleinsten unzeitigen Geburten, ob sie schon noch in dem Häutlein eingeschlossen, wenn sie auch nur einige Tage von der Empfängniß alt, und nicht augenscheinlich verfaulet sind, wie auch alle Monstrositas, oder Mola, von euch getauft werden.

§. III.

Requiritur quidem ut aqua capiti in baptismo affundatur, in cujus impossibilitate alia pars principalis, ut pectus, humeri, aut nulla harum in conspectum veniente, præter manum aut pedem, aut digitum, hæc baptizanda erunt, conditionate tamen: Wenn du fähig bist, so taufe ich dich &c. dum vero pars nobilis in conspectum venit, illi de novo baptizmus conferendus est adjecta conditione: Wenn du nicht getauft bist, so taufe ich dich &c. ut in citato antea libello.

§. IV.

Et cum sæpe ovulum muliebri a semine virili imprægnatum in molam degeneret, etiam molas baptizandas, laudatum antea Consistorium Pragense præcipit, ut ex Spbo 2da allatis, & sequentibus clare patet: Und nachdem das Häutlein, oder das Monstrositas (Mola) aufgeschnitten ist:

ist: sollet ihr selbes abermal bey dreyimaliger Ein-
tauchung in ein natürliches Wasser, unter diesen
Bedingnissen taufen: Wenn du fähig, und noch
nicht getaufet bist, so taufe ich dich &c.

§. V.

Quod si mola, tunc multo magis monstrum
utpote a forma humana minus discrepans, sacro
lavacro abluendum est: nam ab homine nil nisi
hominem progenerari posse supra dixi.

§. VI.

Circa baptismum monstri bicipitis, uno
cæterum corpore præditi sequentia in libello an-
tea citato notata reperiuntur im Falle ein Leib
mit zweyen Köpfen geböhren würde: müßet ihr
die Mißgeburt in einem Kopfe ohne Bedingniß;
in andern Kopfe aber mit Bedingniß taufen und
sprechen: Wenn du nicht getaufet bist, so taufe ich
dich &c. Sed cum sedes animæ in sensorio com-
muni ab omnibus hodie medicis & phycis justo
statuatur, & cum in duplici capite duplex sensorium
commune, atque duplex sedes animæ, conse-
quenter duplex anima reperiatur: indiscrimina-
tim utrique capiti baptismum conferendum esse,
quisque intelligere potest.

§. VII.

Monstra bicipitia, duplicique corpore instructa, tanquam duos homines considerata esse, quis dubitat?

§. VIII.

Quid de baptizmo hermaphroditorum censendum sit, ex capite de Hermaphroditis patet: cum perfecti, qui sexum dubium reddant, non dentur, & si darentur, id essentiam baptizmi non mutaret, hæc enim in imponendo nomine non consistit.

*) Si quis infantes judæorum necdum septimum annum agentes, a parentibus non derelictos, aut abjectos, sine consensu parentum baptizaverit, ad expensas, infantis apud christianos educandi, solvendas tenetur; cujus si incapax sit, infans in hospitali educandus est, & nunc similis baptizans multa mille ducatorum, & in carceratione duorum annorum puniendus, a quo tamen liber evadit, si attestatum medici, chirurgi aut obstetricis declaraverit, infantem in summo periculo mortis fuisse, hancque certam expectandam habuisse. x) Hæc per transennam.

CA-

CAPUT IV.

DE IEIUNIIS ECCLESIASTICIS.

§. I.

Infantes septimo a nativitate anno ad abstinentiam, adolescentes vigesimo primo completo ad jejunium obligantur.

§. II.

Dantur tamen causæ a jejunio excusantes; qua ratione non tenentur infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, labori valido addicti, senes decrepiti.

§. III.

Dantur morbi quidam jejunia ecclesiastica minime tollentes, quin ad nonnullos minuentes, vel profligandos, hæc potius conferunt; uti v. g. qui a plethora originem ducunt, ob illos igitur ex præconcepta opinione jejunia detrectantes, erroris sui a medicis convincendi sunt.

§. IV.

Sed morbi ab humorum *cacochimia* seu mala qualitate pendentes, cum magna virium prostratione conjuncti, jejunia minime ferunt, sed eorum observatione in pejus ruunt, & in talibus

casibus a prudente medico dijudicandis atque in foro ecclesiastico pronuntiandis, exceptio a regula locum iustissimum invenit.

*) Caveat tamen medicus probus, ne dolosam morborum fictionem testimoniis suffulciat.

C A P V T V.

DE SAGIS ET DAEMONIACIS

§. I.

Magia Deos intermedios seu *Dæmones* colendi, & ad quæcunque flectendi, ars & scientia ita dicta est; seu est accessus mentis ad *satanam* cum conatu, & fiducia, aliquid ab eo obtinendi.

§. II.

Magi quidquid amicis salutare, & gratum, quidquid inimicis exitiosum, quidquid ipsis utile & commodum dici poterat, id omne se effecturos esse haud difficulter rudi populo persuadebant, nam Deorum authoritate, & dæmonum ope, eorum operationes fieri receptum fuerat, utpote quod vincula noscerent eos sibi conciliandi.

§. III.

Nugas has risu dignissimas tam jus germanicum, quam Canonicum Austriacum, & sana ratio

tio dudum refutarunt: nullam enim esse diaboli potestatem, eum nec evocari ab hominibus, nec in specie quadam comparere, nec pactum expressum, aut tacitum cum eo iniri posse Concilium Bracarense decrevit. (y) Homines illi, qui in inquisitionem inciderunt, plerumque erant temperamenti melancholici, morbis hypochondriacis, & quadam dementia affecti, quorum confessiones ad deliria spectantes, nullam merentur fidem.

§. IV.

Si homines sanæ mentis in inquisitionem incidisse ponas, quod utique ob horrendam levissimorum indiciorum copiam, facile evenire potuit, tum exquisitissima, diuturna, & continua tormenta (modus sane procedendi contra sagas ab omni ratione alienus) præsto erant, ex quibus secutas esse illas confessiones adeo mirum non est, ut non confitentes potius magiæ accusari debuissent. Pulchre hanc in rem sequentia adduci possunt: Pater Fridericus Spee Jesuita, vir eximius confessarius in diœcesi Wirceburgensi & Bambergensi per plures annos disponendis ad mortem mulierculis imputatæ magiæ reis adhibitus, in hæc prorupit verba: (z) Ego id cum juramento depono, me quidem nullam hætenus

D 5

ad-

(y) Concilium Bracarense I. Can. 8.

(z) In Libro sub titulo Theologi Romani Dub. XXX.

ad rogam duxisse, de qua omnibus consideratis prudenter statuere potuerim esse ream.

Liceat mihi adhuc adferre, quæ in re tanti momenti nunc laudatus, & in hac materia expertissimus Pater porro adferat. (aa) Ea est, inquit: ut plurimum conditio torturæ, ut cum ultro, citroque, ea, quæ id genus vidi, legi, & audiui, apud me memoria pervolvo, decernere non possum aliud, quam, quod frequens & morale periculum innocentibus inducat, & Germaniam nostram impleat sagis, ac inauditis sceleribus. Et tandem concludit: omnino sentio cum ornatissimo quodam viro, & amico meo, qui sic loqui solet lepide, & vere: quid, inquit, tam solícite maleficos quærimus? Heus, inquit, iudices! ostendam exemplo, ubi sint! agite rapite Capucinos, Jesuitas, religiosos omnes, & torquete, fatebuntur; si adhuc obstinati sint, exorcisate, detondite: utuntur maleficio, obdurat eos dæmon, vos procedite, tandem dabunt manus. Tum si plures vultis, rapite Ecclesiæ Prælatos, Canonicos, Doctores, fatebuntur. Nam quid miseri, & delicati, qui subsistent? quod si adhuc plures vultis, vos ipsos ego torsero, &

VOS

aa) In Libello aureo, sub titulo Cautio criminalis de processibus contra Sagas Dub. XX. ad quæstionem quid de tormentis sentiendum sit.

vos me deinde, non diffitebor, quod vos fassi eritis, sic omnes magi sumus. Et iterum: *bb)* sic sæpe mecum ratiocinari soleo, quod non omnes nos magi sumus, hanc unicam esse rationem, quod tormenta ad nos non attingant. Verissime quidam nuper inter Scyphos, & ipse magni Principis inquisitor jactare ausus est, si sub suas manus & tormenta, vel ipse Pontifex veniret, sine dubio tandem se maleficum quoque esse confessurum.

§. V.

Providentiæ divinæ, atque virorum prudentissimorum, optimarumque in rempublicam partium operæ debemus, quod pyræ tandem ardere cessaverint, nec publica justitiæ administratio, in religionis, ac rationis humanæ dedecus, injustis cædibus commaculetur. Distædet meminisse, quanta temporibus superstitiosis mala, atque damna inde orta sint. In sola Lotharingia sæculo decimo sexto, nongentos homines sub fortilegii titulo, intra quindecim annos crematos esse Nicol. Remigius Ducis Lotharingiæ a consiliis intimis, quasi re bene gesta gloriatus est. *cc)*

§. VI.

Maleficos homines venenis &c. aliorum valetudinem lædere, quin eos occidere posse, nulli dubio

bb) Dub. XLVIII. arg. 4.

cc) In tribus de Dæmonolatria libris Francofurti Anno 1697. editis.

dubio subjacet; nociva autem hæc nonnisi per immediatum contactum lædunt & physicam in corpus distans actionem (qualis in magia supponitur) locum non habere, a philosophis dudum demonstratum est.

§. VII.

De Dæmoniacis Theologorum sententias impugnare aut inter se conciliare ad forum medicum non pertinet; at ex rerum non naturalium & causarum morbificarum ignorantia, plures pro dæmoniacis falso habitas fuisse, manifestum est; phantasiam corruptam; maniam, furorem uterinum, ecstasim hysterica, catalepsim, motus epilepticos, variosque spasmodum rigidorum cum mentis alienatione, atque eclipsi conjunctorum species v. g. te anum, emprosthotonum, apisthotonum, huc referre possum. Et nuperrime Viennæ dæmoniacus, sana ratione destitui judicatus, ad nosocomium stultorum delatus est.

Et jam Paulus Zacchias Romani totius status ecclesiastici Protomedicus Generalis Innocentii X. Pontificis maximi medicus primarius de dæmoniacis sequentia proposuit: *dd)* Illi proprie dæmo-

dd) In quæstionem Medico Legalium Tom. I. Libr. II. Tit. I. Quæst. XVIII. Num. 3. Francosuxti ad Mœnum Anno 1688. edito.

dæmoniaci dicendi sunt, qui ex melancholiæ vitio, quo tanquam instrumento utitur dæmonium eos obsidens, in insaniam aguntur, *ee*) illud præmonuisse præstat, multos & præcipue idiotas, & mulierculas, inter has autem maxime virgines, quæ jam ætate maturæ non purgantur, dæmoniacas existimari, cum tamen non sint. Et porro *ff*) itaque dæmoniaci furentibus & insanis æquiparandi &c. Alibi *gg*) Dæmonium corpus obsidens tamen præcedit semper corporis dispositio quædam ex melancholia, seu atra bile prædominante, ac turgente, quæ hominem ad insaniam concitat. *bb*) Ad quod etiam probandum facit, quod etiam dæmoniaci, & a malo spiritu obsessi post exorcismos & Ecclesiæ præces naturalibus auxiliis, & remediis juvantur. *ii*) facit insuper ad hoc ipsum evidentius probandum, quod de Saul in Sacris recitatur Reg. Lib. I. c. 18. qui ex pulsatione citharæ per manus Davidis quietem capescebat ex mali spiritus agitatione, quod remedium, etiamsi supranaturale pie existimandum sit, tamen naturalem habet causam.

§. VIII.

ee) Quæstione eadem Nro 4.

ff) Quæstione eadem Nro 11.

gg) Quæstione eadem Nro 13.

bb) Quæstione eadem Nro 15.

ii) Quæstione eadem Nro 16. 17. 18.

§. VIII.

Vbi igitur ejusmodi incidit quæstio, ante omnia in illorum statum, qui pro dæmoniacis habentur a medicis prudentibus inquirendum, atque an dolo malo se dæmoniacos simulent, aut an morbus, qualisve adsit, ex symptomatum collatione dijudicandum, & in foro pronunciandum est, non desunt enim exempla dæmoniacorum fictorum: ita in agro Linziano futoris uxor 41. annorum Anna Maria ab annis retro 18. elapsis diabolo obsessa dicta fuit, Ecclesiasticis viris pietate, doctrinaque conspicuis id sancte testantibus. Anno 1772. die 5. Junii ex mandato Augustissimæ Imperatricis Linzio Viennam translata in Nosocomio Haenio commisso, methodo illi consuetâ tractata a dæmone libera evasit. Etenim se obsessam simulasse convicta & falsa est. *kk)*

§. IX.

Ad aliquem olim pro vere dæmoniaco declarandum sequentia desideraverunt criteria: 1mo ut non solum per os, sed & per aliam corporis partem voce articulata, & distincta sermonem proferre possit. 2do Colloquia instituat lingua exotica, quam tamen nunquam didicerat. 3^{tio} Cogitationes aliorum hominum manifestet. 4to Sciat ea, quæ alibi aguntur. 5to Horrendas, insuetas
ac

kk) De Haen Method. Medendi Tom. XV. Cap. IV.

ac præternaturales convulsiones, contorfiones, corporis in sublime projectiones, rotationes, convolutiones peragat. 6to In suis agitationibus, curfibusque a nemine citra summum vitæ discrimen sisti possit. 7mo Diras imprecetur Deo, Beatæ Virgini, Angelis, cunctisque Sanctis. 8vo Furore summo ad lectionem divinarum rerum, ad auditum Dei, Sanctorum, rerumque sacrarum nomen, vel applicationem, ad exorcismos &c. incendatur, oportet. Horum possibilitatem, ac distinctionem a malo dolo determinet, qui valet.

C A P V T VI.

DE VERBIS ET FACTIS. IRRELIGIOSIS.

§. I.

Non solum delirio acuto, & chronico, sed etiam majori melancholiæ, & mali hypochondriaci, aut hysterici gradu laborantes, subinde verba stulta, ac irreligiosa effutiant, factaque leges humanas, atque divinas impugnantia, & sibi, aliisque noxia, nisi cohibeantur, committere valent.

§. II.

Sed cum in similes rationis usus non cadat, nec in his semper locum habeat, nec verba, nec facta sapientia ab illis expectanda, nec insulse
dicta

dicta, stulteque facta iis imputanda, multo minus punienda sunt: hic enim non pœnis corporis afflictivis, aut ultimo supplicio, sed miserorum custodia ac curatione opus est.

§. III.

Non tamen penitus homines blasphemii nullo vel modico rationis usu præditi (licet impossibile esse videatur, ut blasphemia cum sana ratione combinari possit) a pœna liberantur, sed in tantum, in quantum ætas, aut intellectus patitur, puniendi sunt. Ebrietas & ira in hoc delicto neminem quidem excusat, pro re nata tamen pœnæ mitigationem admittit. //)

C A P V T VII

DE AVTOCHIRORVM SEPULTURA.

§. I.

In crimen *autochiriæ* incidunt, qui sibi ipsis dolose, id est ex professo violentas manus injiciunt; pro autochiris itaque habendi non sunt, qui ex infania; ex vi morbi; melancholia; aut plane casu improvise; sibi vitam adimunt, nec ignominiosa, aut minus solennis contra illos sepultura decernenda est.

§. II.

//) Const. Crim. Theresi Part. II. Art. 56. §. 11. fol. 165.

§. II.

A latronibus atque sicariis interfectorum, & in autochirorum habitum positorum exempla non desunt, hinc in dijudicanda autochiria circumspecte agendum est.

§. III.

Si quis se ipsum necaverit, & mentis flatus dubius sit, corporis mortui sectione legali opus est, an forte in encephalo nil præternaturam, ac in reliquis partibus nulla melancholix, aut manix signa, ut: fontica viscerum obstructio, & coalescentia, humores atrabillarii, calculi biliarii, inveniantur videndum, & a medico referendum *mm)*

§. IV.

In dubio an quis sine, vel cum dolo se occiderit, mortem sine dolo accidisse præsuponendum est. *nn)*

§. V.

Vbi vero in autochiris nulla delirii signa apparuerunt, sed vel homines perditissimis moribus præditi, aut malefici majus supplicium efugiendi scopo, se ipsos quacunque ratione necaverint, tunc utique pro autochiris habendi sunt.

E

§. VI.

mm) Missiv 15. Septemb. 1752.

nn) Const. Crim. Theres. Part. II. Art. 93. §. 4.

§. VI.

Cumque iudici in cadavera sua etiam morte in reatu decessorum scire sit permissum, multo etiam magis de crimine convicti, & confessi, manus impias sibi et ipsis intererentes, erunt plerumque pro delicti varietate.

§. VII.

Cave tamen ne pro autochiris promiscue habeas mortuos repertos omnes, vulneratos, laqueo suspensos, in aqua submersos, apoplexia, catarrho suffocativo, syncope, peste, frigore, abscessus, vel vasorum ruptura, vel morte quacunque alia subitanea interemptos.

§. VIII.

Circa vulneratos inquirendum an vulnera vivo, vel mortuo sint inflata; homo num vivus sit vulneratus cognoscitur: vulnera si in ambitu suo rubra, & cruenta fuerint, livida enim & sicca apparentia post mortem fuisse inflata indicium præbent.

*) Sed ut inter læsionem, & mortem longum tempus non intercedat necesse est: nam vulneris vivo inflati labia, sensim & sensim etiam livida & sicca evadunt.

§. IX.

§. IX.

Num vero morbo quis autochiriæ suspectus obierit, ex viscerum principaliorum indagine eruendum ita v. g. apoplexia aliquem esse extinctum potissimum cerebrum signum præbet.

*) Reliqua autochiriæ vero, aut falso suspicatæ signa vide sub capite de suffocatis, aqua submersis, fulmine tactis.

CAPUT VIII.

DE SACRA PERICVLOSE DECUMBENTIVM CVRA, ET SACRA SYNAXI
IN DVBIO MENTIS STATV.

§. I.

Vt ægroti consanguineos, curatores vel dominos, de morbi periculo in tempore modeste admoneat, nec temerariis promissis inanem illorum spem alat medici officium est, ut scilicet tam respectu sacrorum, quam fortunarum suarum ea procurare possint, quibus facto opus est.

§. II.

Si ægroti vel eorum consanguinei &c. licet admoniti nimium tardi, incurii, atque salutis suæ negligentes, non confessi fuerint, medico id animadvertente ter tantum ægrum invisere licet,

alias enim lege cæsarea illi per trimestre praxis omnimoda interdicitur.

§. III.

Sed sacræ synaxeos privatio culposa aut dam-
nosa non est, imo nec eam exhibere convenit,
si æger delirio acuto, vel chronico perdurante
laboraverit, rectus enim ejus usus, mentem sa-
nam religionisque plenam supponit.

§. IV.

Accidit quandoque in febribus acutis, male
judicatis, ut brevi morituris mens aliquo tempo-
re redeat, aut adsunt deliria periodica longiora
intervalva lucida habentia, his in casibus agrotus
a sacræ cœnæ usu haud excludendus est, delirio-
rum autem intermissiones a medico optime diju-
dicari, atque adstantibus intempore indicari pos-
sunt, & debent.

§. V.

In morbis, in quibus deglutitio impossibilis
ut in quibusdam anginae speciebus, aut ubi om-
nia per superiora, ut in vomitu, ileo, cholera,
ejiciuntur, exhibitio Eucharistiæ ne tentanda qui-
dem est. — Cæterum eam exceptis nunc dictis ca-
sibus hora quacunque diei viatici ad instar exhi-
bere convenit, secus, si æger in evidenti mortis
periculo non sit, nonnisi jejuno datur.

C A P V T I X.

DE VIRGINITATE ET STVPRO
VIOLENTO.

§. I.

Virginitatis nomine statum corporalem fœminæ, nec dum virum expertæ, intelligimus.

§. II

De virginitate læsa, aut integra, tam in foro ecclesiastico, quam in civili sæpe confurgit quæstio, dum nempe 1mo persona deflorata pro repudio aut obtinendo, aut declinando, virginitatem prætendit integram, 2do quando non vitiata, propter spem matrimonii, vel dotis, virginitatem simulat læsam. 3^{tio} Quando stuprationis violentæ aliquem agere cupit reum.

§. III.

Signa quibus virginitas præsens dignoscitur sequentia habentur: 1um est *bymen* seu ruga valvulosa, perforata, ex cute, atque epidermide facta, in vaginæ ostio, ab inferiore ac posteriore ejus parte ad urethram usque extensa, in recens natis ut plurimum circularis, in impuberibus rotunda, in maturioribus vero falcata esse solet, solique homini data est. 2^{dum} est vaginæ rugositas, humiditas, & arctitudo, atque inde pendens

dolorifica viri admissio: quoniam fibræ hæ nunquam adhuc a mentula expansionem passæ fuerunt. 3^{tium} partium genitalium post primam coitus admissionem cruentatio, intumescencia, inflamatio, quæ tamen nonnisi paucis diebus durant, postea vero factæ deflorationis signa esse cessant. 4^{tum} os uteri clausum.

§. IV.

Hymenis sola absentia, vel præsentia essentialiale, & infallibile virginitatis signum præbere non potest: quoniam vel in ipsis prægnantibus superstes sæpe deprehenditur, laxior enim quandoque ab intrusione membri virilis non rumpitur, sed dilatationem admittit; vel absque maris amplexu ex causis innumeris aliis, ob suam tenuitatem, mollitiem, ac laxitatem, saltu, gressu repentino, equitatione, casu, in adultioribus statu morbofo; ut humorum acrimonia; irroratione menstruorum continua, vel nimia, fluore albo, digitis, aut petulantia lasciva quacunque alia, facile destruitur.

§. V.

Vaginæ arctitudo etiam variare solet, 1mo ratione ætatis, 2do ratione temperamenti humidioris, ficcioris, libidinofioris 3mo ratione conformationis 4to ratione præcedentis fluxus menstrui,

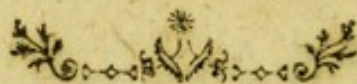
strui, 5to ratione morborum v. g. fluoris albi cachexiæ, cacochimiæ, chloroseos.

§. VI.

Hæc arctitudo ad maris cujusvis mentulam eadem ratione se non habet, mentularum enim crassities, forma & longitudo differt, hinc 1mo arctitudo hæc non semper destruitur evidenter uno alterove congressu: partium quippe harum vincula non motu solvantur impetuoso, sed placido, iterato, successivo dilatationem admittunt. 2do Ad pristinum potest redire tonum, fibris nempe per diuturnam a venere abstinentiam restitutis; imo id natura non ferente versutæ mulieres artis auxilio, remediis nempe adstringentibus, facere norunt.

§. VII.

Partium genitalium cruentatio dolorifica in primo statim congressu, a dilaceratione vasorum *hymenis* provenit; hujus in sacris litteris *Deuter. Cap. XXII* mentio fit; sed nec hoc signum universale est: quoniam non in omnibus sceminis observatur, 1mo non in illis, quarum genitalia laxa existunt, 2do in iis, quæ casu &c. hymenis rupturam passæ sunt. 3^{io} etsi hæc cruentatio in coitu observetur, tamen signum infallibile non suppeditat; dantur enim sceminæ, quæ non in primo tantum, sed secundo, tertio, imo sexto

coitu sanguinem profundunt, nempe natura arcte nimis se contrahente, aut imminente fluxu menstruo nuptias celebrant, ut taceam, quæ fraudibus effusionem sanguinis simulant; hinc respectus habendus est membri virilis ad amplitudinem vaginæ.

§. VIII.

Itaque ex signis hisce collective etiam omnibus sumptis fœminam illibatam, vel violatam, probabiliter tantum renuntiandum esse luculenter apparet.

§. IX.

Alia virginitatis signa, quæ ex colli dimensione, vocis mutatione, apice & pinnis nasi, mammis, earumque papillis, oculis, carunculis myrtiformibus, urina, pilis pudendorum, pulvere gagathis assumpto, feminis portulacæ vel lapathi suffitu desumuntur, tanquam anilia merito prætermittenda duxi.

§. X.

Tenerioris ætatis corpora, a quacunque vi illata citius patiuntur mutationem, hinc læsæ virginitatis signa in tenui puella violata certius relinquuntur, quam in provectiori ætate constitutis.

*) Quod congressum fœcundum major excipiat corporis mutatio, quam sterilem, notissimum plane est, quam vide Capite de gravitate.

§. XI.

§. XI.

Stuprum violentum ex debilitate accusantis, atque robore accusati inter se probe comparatis, an locum habere potuerit, nec ne investigandum est: *ſœminæ* enim debili a viro robusto vis inferri potest, at a viro debili, imo etiam æque forti, *ſœminam* valentem contra sui voluntatem sine adiutoribus comprimi posse, probabile non est: *ſœminæ* enim penis immiſſionem multis modis impedire, quam viro invitæ intrudere, facilius est.

§. XII.

Poſſit ne vir coire cum *ſœmina* dormiente, quin illa evigilet, quæſtio eſt, cui plerique negative reſpondent; interim tamen ex ſomno profundo vel naturali, vel a laſſitudine, aut etiam ebrietate, imo (uti recentiſſima in Galliis docent facinora) a narcoticis datis, nec minus ex affectu ſoporoso, per quemcunque morbum inducto, tam difficilis ſæpe eſt expergefactio, ut arduum non ſit, in affirmativam abire ſententiam.

§. XIII.

Signa ſtupri violenti cum virginitatis læſæ ſignis coincidunt, niſi quod quandoque excoriatio, inflammatio, dilaceratio, aut alia partium genitalium læſio crurum ſubin etiam diſtractio præcipue in impuberibus appareat, quæ omnia eo vehementiora ſunt, quo major ſtatura fuerit mas reſpe-

ctu foeminae, aut si ea a pluribus constuprata fuerit; sed etiam plurima ex his longiori intercedente temporis spatio disparent.

*) Non desunt etiam exempla, quae a stupro violento mortem ipsam secutam esse docent.

§. XIV.

In foeminis viri congressum jam saepius passis, nulla dantur stupri violenti signa certa.

*) In inspectione tali ab artis peritis instituenda, muliebria quoad singulas partes in loco lucido oculis lustrentur, & interiorum status modesta digitorum applicatione investigetur.

§. XV.

Abominabilis *Pæderastia* perpetratae signa conjecturalia tantum (cum & ab aliis causis proficisci possint (intertrigo, excoriatio; inflammatio; fissurae; excrescentiae in illis locis, sphincteris laxitas; & intestini recti prolapsus sunt.

C A P V T X.

DE PHILTRIS ET PRAE- GNANTIBVS.

§. I.

Remedia amorem determinatum erga personam
nam quandam excitantia, *philtrorum* nomine

ne vulgo insigniuntur, alias *poculum amatorium* dicta.

§. II.

Venustas, juvenus, familiaritas, virtus, atque officiosa urbanitas in utroque sexu amoris conciliatrices sunt; & amorem amore conciliari cæteris paribus verissimum est; an non divitiarum obtinendarum spes his adscribenda?

§. III.

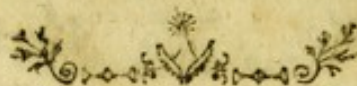
A diæta lauta, vino generoso atque otio venerem excitari, & sine his illam frigere, jam veteribus notum erat.

§. IV.

Nec desunt varia in materia medica *aphrodisiaca* dicta remedia, quæ humorum motus versus partes genitales adaugendo, secretionem feminis promovendo, vel etiam alio modo stimulum inducendo, venerem, sed non erga personam quandam determinatum amorem, excitare apta sunt.

§. V.

A Pharmacis noxiis v. g. cantharidibus, aliisque nocivis, philtorum loco maleferiatos homines abufos fuisse exempla non desunt, interim tamen hæc sanitatem graviter turbant, & loco amoris in hoc vel illud individuum dirigendi,
summe

summe dolorificum, & non superabilem æstrum, imo plane mortem, producere apta sunt, hinc quid de illis judicandum sit, patet.

*) Magnam olim fidem superstitiose philtris habitam fuisse, quæ nunc sanior philosophia merito ridet, scimus.

§. VI.

Melancholicorum, atque maniacorum, sese philtris intoxicatos esse contendentium, opiniones, atque asserta, nil nisi corruptæ phantasiæ ludibria sunt: ex vehementi enim amore, imprimis frustrato, ut ex alio animi affectu morbos & amentiam oriri posse, nil novi est.

§. VII.

Imprægnatio, siue fœtus in utero existentia, sine maris ac fœminæ congressu fieri nequit; hinc historiolas de ingravidatione indistans facta, item per semen virile aquæ innatans, sicque in balneo forte muliebria intrans, aliasque ejus generis, quivis facile ad fabulas relegabit.

C A P V T X I.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

§. I.

Impedimenta matrimonii alia *impedientia*, alia *dirimentia* sunt, quorum illa pactum matrimo-

nii adire non admittunt, hæc vero jam contracti vinculum solvunt. Intima tamen horum, quæ ad medicum spectant, natura eadem est.

§. II.

Cum obligatio naturæ, ac conjugii finis primarius propagatio speciei humanæ sit, hinc matrimonium dissolvitur, seu a iudice irritum declaratur ob causas, quarum singulæ impedimentum consumationis matrimonii respiciunt; ad consumationem autem sufficit, ut unica vice vir mulieri per membra generationis debite jungatur, semenque in locum a natura destinatum immitat, quo facto matrimonium dicitur consumatum, nec amplius dissolvi potest, etiamsi impedimentum quoddam supervenerit coitum imposterum impediens, sed tum solum separatio a thoro & cohabitatione locum habere potest.

§. III.

Matrimonii consumatio actum respicit, ex quo generatio sperari possit; itaque non sufficit ad matrimonii consumationem emissio seminis prope muliebria, absque immissione membri virilis in vaginam facta, sed copula requiritur legi naturæ consentanea, ejectioque veri seminis prope os uteri: hoc modo enim tantum generatio speranda est, & ita vir & mulier efficiuntur caro una juxta illud Genesis Cap. II. v. 24.

§. IV.

§. IV.

Causæ matrimonii consumationem manifeste impediētes, ad impotentiam *coeundi* vel *generandi* vel *utriusque simul* reducuntur, quarum illæ, quæ perpetuæ, evidentes, & absque remedio sunt, sine mora matrimonium dissolvunt, in aliis applicandis auxiliis tempus quoddam concedi solet, quo elapso impedimentoque non amovibili, dissolutio primo de lege fit.

§. V.

Tam coeundi, quam generandi impotentia alia *absoluta*, alia *respectiva* tantum est, quatenus alter conjugum respectu alterius potens ad coitum & generationem non est, sed respectu aliarum personarum ad utrumque aptissimus existit; uti: si viro existente bene mentulato mulier angustio rem vulvam habeat respectu hujus, non vero respectu alterius membri virilis, crassitiem minorem habentis.

§. IV.

Vitia illa impedimentum matrimonio ponunt, ejusque vinculum solvunt, quæ emendari non possunt; si impedimentum solvi quidem possit, sed nonnisi cum vitæ periculo, tantundem est, ac si incurabile esset, nec tenetur conjux habens ejusmodi impedimentum, tali curæ se subicere.

§. VII.

Vitia insanabilia, aut scopo matrimonii contraria, ante initum conjugium præsentia, & alteri contrahentium parti, ante innitam obligationem pactitiam cognita, fini primario matrimonii contrariantur quidem, attamen matrimonium non solvunt, quia ex Iuris Consultorum placito, damnum quod quis propria sua culpa sentit, non sentire videtur; ita & morbi tam mentis, quam corporis, durante matrimonio contracti illud non solvunt.

§. VIII.

Tam coeundi, quam generandi impotentia plures potest habere causas, modo ex parte viri tantum, modo ex parte mulieris tantum, modo ex parte, utriusque dependentes.

§. IX.

Organorum genitalium utriusque sexus decens constitutio, atque ætas legitima, statum istum hominis, quo conubium subeundi, ac generandi idoneus æstimatur, determinat; ætas hæc pubertatem comprehendit, quæ ex jure canonico anno decimo quarto habetur, coeundi potentia viro anno duodecimo completo tribuitur; si etiam hac ætate constituti semen non ejacularent, ad matrimonium ineundum tamen apti censentur, dum-

dummodo successu temporis ex coitus usu seminis ejaculatio, & generatio sperari valeat; sed si tempore pubertati destinato elapso vir impotens persistat, causa inquirenda, & secundum hanc procedendum est.

*) Quidam Iuris Consulti ante duodecimum annum contractum matrimonium asserunt, non sustineri ut matrimonium, sed uti sponsalia: quoniam matrimonium consumari non potest, nisi masculus seminet, & puella conceptioni apta sit.

*) Anno duodecimo completo masculi pubertati proximi habentur quamvis & eo, & decimo jam anno puberes fuisse, & filios procreasse exempla non desint; huc ea, quæ alias de pubertate attuli, revocari merentur.

§. X.

Si fœmina in tenera ætate, citra annum duodecimum, constituta, habitus exilioris sit, muliebriaque habeat adeo angusta, & exilia (nulla autem præternaturalis arctatio, aut clausura, aut improporcionata penis magnitudo, aut crassities, impotentiam respectivam inducens, adsit) ut ob dolorem, quem in copula pati deberet, virum admittere nullatenus posset, dissolutio matrimonii locum non habet, id enim impedimentum successu temporis, incremento corporis acquisito, sponte evanescit.

§. XI.

§. XI.

Vti in aliis citius, in aliis serius potentia coeundi advenit, ita etiam in aliis citius, in aliis serius definit, comuniter viri 70mo anno impotentes censentur, etsi non omnes eo tempore impotentes sint; dantur enim, qui aliquoties adhuc saltem coire valent, si vero omnino impotentes sint coeundo, & matrimonium contraxerint, solutio matrimonii, muliere postulante, justum invenit locum (nisi mulier impotentiam manifeste prævidere potuerit) nulla enim spes superest potentiam coeundi illis redire, aut eorum frigiditati remediis subveniri posse.

§. XII.

Fœminæ ad annum quinquagesimum appropinquantes, evanidis menstruis vulgo ad concipiendum aptæ amplius non sunt, hinc a conjugio tam tarde ineundo, ex rationibus physicis arcendæ essent, nisi senum matrimonia sæpius ob mutuum rei domesticæ, vitæque subsidium, qui alter matrimonii finis est 00) contraherentur, hæc de ætate.

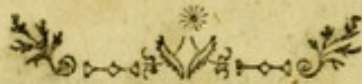
§. XIII.

Impotentia coeundi in viris fit, si virga virilis in integrum, vel pro maxima parte deficiat,

F

du-

00) Genes. v. 18. & 20.

duplicata, triplicata, male conformata, spasmo contracta, scyrrhosa, cartilaginea, ossea, paralytica, in abdomen retracta, in loco insolito sita, in loco inconvenienti perforata, justo brevior, tenuior, longior, crassior fuerit, frigiditas, vel morbi adsint.

§. XIV.

Penis in integrum, vel pro maxima parte defectum impotentiam coeundi causare & hinc vinculum matrimonii dissolvere, nulli dubio subiacet, sed nec exempla desunt duplicati, aut triplicati hujus membri, quin simultanea horum erectio contingere potuerit. Malum hoc curationem difficulter admittit, quæ esset unius membri detruncatio periculi plenissima: penis enim abscissioni subitanam mortem supervenisse Guilielm. Faber testatur. pp)

§. XV.

Membri tortuositas quædam ob frenum nimis tensum glandi adhærens fit, dum nempe glandem ipsam deorsum trahit, ita ut membrum virile curvum reddat, & ob id ad copulam magna ex parte ineptum, hos *hypospadiæos* appellant: quia semen non ad os uteri, sed ad latera vaginæ emittunt, hinc ad generationem inepti sunt,
nisi

nisi vinculum laxetur, aut plane ob nimiam tortuositatem muliebria intrare non valent.

*) Huc etiam spectare posset nimia penis obliquitas, quando ad latus unum alterumve inflectitur, paralyfi, aut convulsione alterutrius musculi facta, videndum an medellam admittat.

§. XVI.

Contractio penis ob spasmus musculorum facta, copulam non admittens, sæpe curam admittit, sæpe, si inveterata sit nullam; eundem censum meretur impotentia ob penis resolutionem, ejus nempe musculorum paralyfin; hæc in senibus rarissime curabilis est, plane si apoplexiam exceperit.

*) Datur & casus, ubi vir coire quidem potest, sed ob spasmus urethræ, sub coitu præsentem, ejaculatio seminis impossibilis est. qq)

§. XVII.

Virgæ scyrrhosæ, cartilagineæ, ossæ, in abdomen retractæ, in loco insolito fixæ, rariora exempla sunt, attamen plus aut minus pro diverso gradu, coitum impedire valent.

§. XVIII.

Aliquando penis apertura in loco inconveniēti fit, ita ut semen nequaquam recta ad ute-

F 2

rum

qq) Vide de Sauvages Dispermatisimum spasmodicum.

rum via ferri, hinc coitus fœcundus fieri non possit, consequenter nec matrimonium consumari, quod eo minus fieri possibile est, quo magis apertura a glande distat, malum hoc pro diversitate varia jam curabile, jam incurabile est.

§. XIX.

Non desunt authores, qui longitudinem penis nimiam coitum dolorificum, impossibilem, animi deliquia, aliaque mala symptomata attulisse testentur: etenim ob validum in os uteri impactum, metum inflammationis, gangrænæ post se trahit, omnem jucunditatem mulieri adimit, unde etiam conceptio omnino impeditur; inde in uteri prolapsu, fluorem album incidisse mulieres testatur Ioan. Hucher *rr*) hinc ob vitæ periculum imminens divortium fieri posse statuunt, mala hæc multo spectabiliora esse, si vagina uteri simul iusto brevior sit, asserunt, attamen in utroque casu remedium in viri voluntate positum est, si caute & suaviter agere velit, ita ut membri longitudo culpari non possit.

§. XX.

Penis brevitatis nisi cum tenuitate iuncta, non adeo frequenter accusatur, crassities enim stantibus simul viribus, mulieri longitudinem supplere videtur, & nullum ponit impedimentum, dummodo

rr) Libro 1. de sterilitate Capit. de magnitudine Penis.

modo semen emmitatur, & recta ad uterum via ferri possit, ita non obstante virgæ brevitatem subsequi potest generatio: in vegeta enim muliere uteri ostium obviam membro virili obvolvitur, ut ita semen ab utero recipiatur. Attamen hæc brevitatis nimia esse non debet, imo brevitatis cum tenuitate tali, ut coitus fieri non possit, matrimonium anihilat.

§. XXI.

Si penis crassities nimia coitum non admiserit, aut eum muliebria angustiora impediverint, tentanda est genitalium muliebrium dilatatio per emolientia, intrusionem pessarii volumine successive augendi.

§. XXII.

Licet membri tenuitas tanta etiam esse possit, quæ fœminæ voluptatem inter coeundum non producat, hæc tamen impedimento non erit; aliud vero statuendum si tenuitati juncta sit imbecillitas, quod fere solet.

§. XXIII.

Poterit tamen etiam organis genitalibus quoad externa optime conformatis, maribus in ætate habili ad venerem exercendam constitutis, impotentia ex defectu erectionis penis adesse, ex eo: quod corpora cavernosa non tendantur; glans sub tetigine flaccida maneat; sensu nullo, aut

parvo prædita sit; tales viri *frigidi* aut *effæminati* dicuntur, & vel semen flaccido etiam membro existente prope ostium uteri externum emittunt, vel nullo modo seminant,

Nonnullos ex frigidis esse, qui venerem ut-
cunque exerceant, sed semen effundere non pos-
sint, asserit Paulus Zacchias. ss)

§. XXIV.

Signa frigiditatis Paulus Zachias (tt) hæc
sunt; inquit, paucitas pilorum aut omnimoda
carentia in mento, & pube (patet quod de Euro-
pæis loquatur) membri optime conformati flac-
ciditas, ejus erectio ad omnem stimulum im-
possibilis, aut ea minimo tempore tantum per-
durans, confestim elanguescens, testium nimia
parvitas.

§. XXV.

Frigiditas alia a natura, alia a morbo, alia
a causa accidentali diversa fit, ut Scythis ob ass-
iduam equitationem evenire tradit Hypocrates.
(uu) igitur viri impotentia cognita, causæ fri-
giditatis investigandæ, & si, ut sæpe accidit, non
nisi temporaneæ sint, idoneis auxiliis tolendæ.

§. XXVI.

ss) Quæstion. Medico-Legal. Tom. I. fol. 273.

tt) Libro eodem.

uu) Libr. de Aer. Aqu. & Loc.

§. XXVI.

Frigiditas temporaria sponte vel arte sanabilis est, v. g. quæ a morbo gravi, magna hæmorrhagia, aut evacuatione alia protracta, nimio concubitu, & imprimis onania, inedia, labore nimio, nimis curis, studiorum intemperantia oritur. Ita & verecundia, discordia, morositas, contemptus, ira, tristitia, corporis immundities, ac fœtor venerem pro tempore refringunt, unde etiam ex non facta, ante inquirentes medicos erectione penis, difficulter est adimpotentiam concludere. Procurata corporis sanitas, mentis otium, corporis quies, diæta lauta, moderatus vini generosi potus, remediorum roborantium extrinsecus, atque intrinsecus aliquamdiu continuatus usus, licita cum juvencula pulchra conversatio, conjugis hilaritas, blandities, formositas, veraque amoris testimonia, ad frigidos excitandos, calefaciendosque præstantissima sunt remedia.

§. XVII.

In frigidityte comuniter solet triennium applicandis remediis concedi, a plena pubertate, nempe in viris ab anno decimo sexto, in foeminis ab anno decimo quarto, aut a tempore contracti matrimonii (si illud completa pubertate contractum sit) numerando,

§. XXVIII.

Quid de maleficiatis, seu illis, qui per incantationem impotentes facti fuerint, censendum sit, ex capite de *Magis & Dæmoniacis* concludere licet.

§. XXIX.

Quæ de medicamentis impotentiam inferentibus ut de Ruta, Thymo, Lactuca, Camphora juxta tritum illud :

Camphora per nares castrat odore mares.

Apud authores leguntur, vana sunt: experientia enim his non respondet.

§. XXX.

Non omnes morbos hominem ad generationem ineptum reddere experientia docet: etenim in febre inflammatoria, pthysi, hectica &c. imo hominem jam morti proximum progesserasse exempla non defunt, sed omnis morbus insanabilis, coitum impediens, matrimonii vinculum solvit, si non matrimonio consummato contractus fuerit, hujus classis sunt: magna paralyfis, morbi contagiosi, qui vel vitæ insidiantur, vel saltem sanitati graviter obesse, quomodocunque possunt, ut lues venerea, lepra, rabies canina; & cæteri tædium moventes v. g. ozena, ac morbi rationem adimentes.

§. XXXI.

§. XXXI.

Alia impotentia præterea fieri posset ex obesitate ventris nimia, præprimis si id utrique, mari & fœminæ, comune sit, & copula carnalis succedere, per consequens matrimonium consumari non valeat; difficillima quidem, sed non impossibilis est per artem medicam talis vitii emendatio, impedimento tamen non erit hæc obesitas, in utroque licet præsens, dummodo ratione quacunque coitus fieri possit.

*) Iudæus, si ob infirmitatem vel debilitatem corporis debitum conjugale reddere nequeat, fœminæ sex mensibus expectandum est, quibus expletis debitoque conjugali non præstito, uxori libellum repudii cum bonis conjugalibus eorumque proventibus dare tenetur, nisi medici morbum curabilem esse declaraverint, eo in casu exitus curationis ab uxore expectandus est.

§. XXXII.

Ad impedimenta generationis, præter impedimenta coitus referenda sunt, defectus testium, eorumque scyrrhositas, contusio, vel alia læsio, omnem feminis secretionem & excretionem impediens, uti non raro a morbo venereo fit; arctatio urethræ, feminis ejaculationem impediens.

*) Huc etiam forte referri posset semen qualitate peccans.

§. XXXIII.

Eunuchi sunt vel *natura* tales, qui sine testibus nascuntur, & postea crescentibus annis in eodem statu permanent; vel *casu* ut dum sphacello, suppuratione, contusione &c. testes destruuntur; vel *arte* dum eorum testiculi omnino excinduntur, idque vel *consilio* medico, sanitatis ac vitæ conservandæ causâ, uti in eorum scyrrho venereo &c. vel *lucris* iniqui causâ fit, ultimi vulgo *castrati* dicuntur. Cum igitur Eunuchis deficiat organon semen præparans, eos conjugio, matrimonio nempe consumando ineptos esse, quisque videt, & ideo eorum connubia illegitima habentur, & jure Pontificio prorsus sunt damnata *vv)* coire enim & non generare eunuchi possunt, etsi in coitu liquorem quendam stillare dicantur, ille *Prostotarum* esset.

§. XXXIV.

Sola scroti vacuitas impotentia conjugalisi minime arguit, nam *αριφρορχιδες* seu testicondi (quorum testiculi in inquine, aut in abdomine hærent absconditi) non solum ad coitum, & ad generationem apti sunt, sed etiam in castris venereis sese strenuos bellatores exhibere possunt. Ita & *μονορχιδες*, seu uno tantum testiculo præditi, ad generandum inepti non sunt.

§. XXXV.

§. XXXV.

Quæstione mota an quis Eunuchus vel testicondus sit, videndum an nulla testiculorum exsectorum appareant vestigia, v. g. cicatrix; nullo vestigio præsentem, testicondus esse potius præsumatur.

§. XXXVI.

Generandi potentia ex hernia etiam adimi valet, vel tendendo nimis vasa seminalia, vel comprimendo, ita quidem, ut inde plane coalescere possint, quod ex harum partium duritie, & seminis defectu cognoscitur.

§. XXXVII.

Quod morbos magnos, insanabiles, contagiosos, tædium moventes concernit, eadem ponunt in sexu sequiori impedimenta matrimonii, quæ posuerunt in nobiliori, prout vero diversi morbi genitalia masculina solummodo respicientes impedimento esse potuerunt, ita etiam morbi genitalia fœminina respicientes impedimento esse possunt; coitus enim, & possibilitas procreandi prolem ex parte sexus muliebris impediri potest, vel ex mala partium genitalium conformatione, vel ex harum partium morbo; hæc autem sequentia esse possunt:

Uteri Prolapssus hicque vel *completus* vel *incompletus*, *directus*, vel *inversus*, coitum plane impe-

impediens, cujus repositio impossibilis esset; uti
& *Prolapsus vaginae*, *Hernia*, *pudendorum ulce-
ra* insanabilia, sordida, fatida, cancrofa, coi-
tum si non impossibilem, saltem summe periculo-
sum reddentia, *fluor albus* insanabilis viro tale
tædium movens, ex quo matrimonium non con-
sumetur.

Uteri defectus licet strictissime coitum non
impediat, quoniam tamen tum possibilitas gene-
randi absolute nulla est, hinc inter primaria ma-
trimonii impedimenta recenseri debet.

Vaginae angustia, quæ omnino non, vel
saltem non sine vitæ periculo, præprimis mulie-
re in ætate provecta constituta, emendari possit,
matrimonium solvit, juxta Decret. Gregor. (xx)
Vulvæ orificiis adeo angustis, ut digiti minimi api-
cem vix admitteret exemplum habet columba (yy)

*) Interdum vaginae arctitudo non nisi re-
lativa est, ita v. g. membrum virile nimis cras-
sum non potest intrare in virginis antrum, na-
turaliter etiam constitutum, & contra illud debi-
le, minusque robustum vincula virginalia solve-
re non potest, hinc in casu simili uterque sexus
inspiciendus est. Vide quæ Parte III Capit. IX
Sphæ 5 & 6 dicta sunt.

Va-

xx) Libr. IV. tit. XV. c. VI.

yy) Anatom. L. 15

Vaginæ concretio vel simpliciter, vel intermedia excreſcentia carnoſa facta (ſive demum hæc concretio vel natura, vel caſu, id eſt morbo aliquo acquiſito v. g. ulcere, aut inflammatione facta fuerit) ut via arte, niſi cum gravi vitæ periculo e. g. ob magnam ex incifione hæmorrhagiam, acerbos dolores, ſpaſmos, convulſiones, inflammationem, ſphacellum timenda, aperiri nequeat, matrimonium dirrimit. Ipſa tamen imperforatio, & hymen ſi firmitas viri congreſſum excludens matrimonium non ſolvit, ſi vitium ſectiōe facile corrigi poſſit; excipe tamen ſi ſe mulier operationi ſubjicere nolle.

Clitoridis nimia elongatio vel *præternaturalis increſcentia*, atque induratio, metuo ne impedimentum pulpitrale ſit; cum coitum non omni ratione impedire poſſit uti docet Carolus Muſitanus Libr. de Mulier. morbis cap. de ſterilitate.

Sterilitas (quæ adelle dicitur, dum ſæmina mari juncta non concipit atque generat) impedimento, ſi judæos exceperis, non eſt: quoniam ſterilitatis cauſæ vel *curabiles* ſunt, vel *reſpectivæ* tantum, vel in partibus interioribus *abſconditæ*, uti; internum uteri os clauſum; tubæ falopianæ imperviæ; ruptæ; deficientes; cum ovariis concretæ; aut ipſa ovaria ſcirrhofa; nulla;

la; uterus contortus; scirrhusus; cartilagineus; lapideus; & (quod rarissimum est) deficiens; de quo tamen si constat, vide paulo ante allata.

§. XXXVIII.

Post valide contractum matrimonium, & consummatum, alia nonnulla aliquando superveniunt, ex quorum præsentia segregari conjuges a thoro, & cohabitatione aut perpetuo, aut ad tempus (prout causæ adsint) contingit, quod divortium improprie sic dictum jure ecclesiastico appellatur ad distinctionem præcedentis, quod non consummato matrimonio fit, & proprie divortium audit.

§. XXXIX.

Omnia ea, quæ matrimonium consummari non permittunt, si consummato supervenerint, possunt dare divortio causam, quo in passu morbus contagiosus primas tenet, eo recedente divortium amplius nullum est, conjugibus ad matrimonium de integro redeuntibus.

§. XL.

Infectionis majus minusve periculum supeditat morbi natura, gravitas, diuturnitas, ex quibus etiam tempus, quo morbo profligato, sine infectionis periculo coire liceat, determinandum est,

§. XLI.

§. XLI.

Thori separatio easdem, minores tamen, quam divortium improprie dictum agnoscit causas; ita v. g. in morbis rationem lædentibus gravissima causa est furor, minus vero gravis simplex dementia, & sic furor erit justissima causa divortii, ad quod non sufficit dementia simplex, quæ tamen sufficiet ad separandum thorum: nam ex furioso conjuge poterit sanus, si simul cohabitare cogantur, periculum incurrere, non sic autem in simplici dementia.

*) Idem ad morbos contagiosos transferri potest, si ex cohabitatione periculum infectionis, vel ex copula tantum emergit, ibi divortium fiet, hic thori separatio.

§. XLII.

Nec sponsalia contracta semper valida sunt: etenim illa inire non possunt furiosi, mente capti, alique rationis usu destituti, neque infantes, neque rata sunt eorum sponsalia, qui ob quodcunque impedimentum perpetuum nuptias contrahere nequeunt.

§. XLIII.

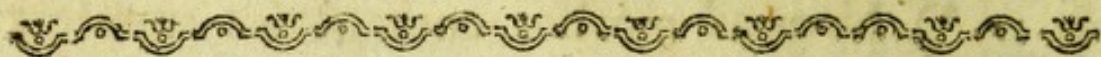
Inita jam sponsalia præter causas ad forum medicum non spectantes, solvuntur, si quoddam impedimentum matrimonii non amovibile; notabilis

tabilis fœditas; morbus contagiosus; oris fœtor; functionum quorundam abolitio insanabilis supervenerint.

*) Fœditas defectum nasi, labiorum, tineam, guttam rosaceam, tumores, aliasque excrescentias, cicatrices validas, faciem collum, & vicinas partes obsidentes, comprehendit.

*) Functionum abolitio visus imminutionem, depravationem, cœcitatem perfectam, surditatem, paralytim, epilepsiam, &c. comprehendit.

P A R S IV.

IVRISPRVDENTIA MEDICO- CRIMINALIS.

C A P V T I.

DE IVRISPRVDENTIA MEDICO- CRIMINALI IN GENERE.

§. I.

¶ In nulla medicinae legalis parte tam multæ, tamque frequentes, ex principiis physico medicis dijudicandæ occurrunt quæstiones, ac in jurisprudentia medico criminali dicta: jam enim ubi de vulne-

vulnerum lethalitate : veneficiis : infanticidio : suffocatis : submersis : strangulatis : fulmine tactis : potulentorum nociva adulteratione : pœnis corporum afflictivis : ultimo supplicio agitur, ad iustitiæ causam administrationem iudicium medici non expetitur solum, sed & summe necessarium est, ita ut hoc neglecto sententia a iudice lata omnino nulla sit.

§. II.

Quam circumspecte autem medicus, in iudicio supra casus dictos ferendo, agere debeat, ipsa rei natura abunde docet, itaque ut nullus in re tanti momenti committatur error, singula, quantum vires ferunt, ordine recensentur; generaliter tamen eo candore agendum in his tam gravibus negotiis, ut cum manca subinde & insufficientia offerruntur acta, nunquam ad ingenium, iudiciumque ostentandum ea quasi supplere quisquam audeat, ac quod verosimiliter ac limitate asserendum erat, pro certo indubitatoque id præsumat venditare. 22)

G

CA.

22) Camerarius Cautel. med. capite de Med. forensi pag. 557,

CAPV T II.

DE VULNERVM LETHALITATE.

§. I.

Innumeras vitæ humanæ strui insidias dudum sapientissimus agnovit Seneca A) ut admiratione dignum sit, vitam tam longo temporis intervallo protrahi posse; Itaque de communissima vitæ insidiatrice, *vulnerum* scilicet *lethalitate* primum, dein de reliquis agerè constitui.

§. II

Vulnus proprie dicitur solutio continui recens, cruenta in parte molli, instrumento duro, moto, presso, vel resistente, uti gladio cultro &c. facta. In medicina vero legali, omnem læsionem, cum violentia factam, continuitatem partium solventem, sive illa *contusio*, *punctura*, *sectio*, *fractura*, *distorsio*, *luxatio*ve sit, sub se comprehendit.

§. III.

Comunissimè, præter alias divisiones, vulnera in *simplicia*, & *complicata* v. g. cum contusione vel veneno conjuncta; in *lethalia*, & *non letthalia*, quorum hæc in *levia*, *periculosa*, *perfecte*,

A) Libr. III. Contr. XVI.

Et, & imperfecte sanabilia; illa vero in absolute, per se, & per accidens lethalia dividuntur.

§. IV.

Vulnus leve est, quod post paucum sanguinis profluvium per se, vel facile artis auxilio consolidari potest.

§. V.

Vulnus periculosum dicitur, quod læsum in vitæ periculum dejicit, uti sunt 1mo vulnera nec absolute, nec per se lethalia, sed secundum triam dimensionem (in longum, latum, & profundum puta) magna, 2do angusta vulnera profunda tamen, præcipue si dilatari non possint 3mo cum contusione, & dilaceratione conjuncta, 4to sclopetaria, quæ non tantum contundunt, sed & dilacerant partes, hinc citam post se trahere solent gangrænam 5to cum deperditione substantiæ conjuncta, 6to quibus medicamenta immediate applicari non possunt, 7mo quæ infanti, aut puero tenerioris texturæ, aut gravidæ infliguntur, quod etiam de sene: ob spirituum defectum, nervorum debilitatem, sanguinem crassiorem valet; tum enim inflammatio, convulsio, gangræna, & mors sequi potest, nisi summa in methodo medendi adhibita fuerit cautela.

§. VI.

Vulnera sanabilia perfecte appellantur, quæ plenariam curationem admittunt, ita ut nulla functionum læsio superstes sit; ubi vero subsistente vita functiones quædam a causa lædente, non obstante auxiliorum appropriatorum applicatione, imminutæ, depravatæ, vel sublatae manent, *vulnus imperfecte sanabile* dicitur.

§. VII.

Vulnus lethale est, quod vitæ interritum secumfert, ut ipsa vocis natura docet.

§. VIII.

Vulnera absolute lethalia sunt quæ mortem effectu suo inseparabili ferius, citius, optima etiam adhibita medella inferrunt. Ad vulnera absolute lethalia pertinent:

1) *Quæ impediunt liquidi nervei in partes vitales influxum* uti sunt: profundæ cerebri, cerebelli, medullæ oblongatæ, & spinalis, præcipue in vertebriis colli, nervi octavi paris, intercostalis magni, cordialium, diaphragmaticorum plexuum læsiones, resectiones, ac destructiones.

2) *Quæ iter sanguinis a corde, & versus illud prorsus tollunt*, ut: quæ hæmorrhagiam ad omnia rebellem conjunctam habent: qualia sunt
vul-

vulnera auricularum, ventriculorumque cordis, majorum arteriarum, venarumque (ad quæ manui accessus non datur) in cerebro, collo, pectore, abdomine.

3) *Quæ respirationem suffocant*, uti sunt: laringis contusio, ac confractio B) plenaria arteriæ asperæ abscissio: tum enim pars ejus inferior retrotracta ingrediendo aeri apta non est; Bronchiorum vulnera utrumque cavum pectoris penetrantia, majora quam rima glotidis; aut vulnus magnum unam tantum thoracis cavitatem intrans: tum enim aer thoracis cavum intrare valet, a quo pulmones comprimi, ac proin respiratio suffocari posset; vulnera pulmonum majora, atque diaphragmatis.

*) Ex his intelligitur, quod *bronchotomia* lethalis non sit.

4) *Quæ chylicationem prorsus tollunt*, ut: 1mo vulnera magna œsophagi, pharingis plenaria resectio, 2do vulnera magna ventriculi, intestinorum, tam tenuium, quam crassorum, ubi nulla sutura fieri posset, 3^{tio} Cysternæ lumbalis, ductus thoracici, & plurium vasorum lacteorum in mesenterio.

G 3

5) *Quæ*

B) Plenck Observat. Chyrurg.

5) *Quæ effusionem humoris cujusdam causant impossibili humoris effusi educatione*, uti sunt: 1mo effusio humorum in corpore caloso, ventriculis vel cavis præter naturam exortis, cerebri, cerebelli, aut in calvariaë basi, 2do eadem in pericardio, 3ta in abdomine, cavitate pelvis, inde vulnera vesiculæ felleæ, & ejus ductus, ureterum, intestinorum & vesicæ urinariæ majora. ab his enim effusis partes vicinæ putredine corrumpentur, atque ideo, licet quandoque serius, certa tamen mors sequeretur.

6) *Vulnera, quæ instrumentis venenatis inflicta sunt*: ita enim venenum immediate sanguini communicatur, & vehementius, quam ore assumptum, agit.

§. IX.

Vulnera per se, seu ex natura sua, vel ut plurimum lethalia sunt, quæ sibi relicta certo mortem adferrunt, sed arte sanari possunt, uti sunt 1mo dum extravasatio humorum in cranio contingit eo in loco, ex quo per trepanationem humor educi possit, 2do ligatura funiculi umbilicalis neglecta, 3^{tio} omnes arteriarum, venarumque majorum, imo & aliarum partium læsiones, remediis aut manui accessum præbentes, ut: arteriæ intercostalis, temporalis, humeralis, brachialis.

lis, subpopliteæ, cruralis &c. sic & minora vesicæ, & intestinorum vulnera.

*) Notatu tamen summe dignum est, quod hæmorrhagia lethalis per funiculum umbilicalem non ligatum, in nullo animalium genere, homine excepto, locum habeat.

§. X.

Per accidens lethalia fiunt illa vulnera, quæ certo curari poterant, si nullus error ab ægro, adstantibus, vel medente commissus fuisset: quod in ægro fit, vel *natura* ejus peccante, vel *errore* a se commissio; *primum* fit causa quadam ante vulnus in corpore præsentem v. g. *cacochimia* seu mala qualitate humorum, qualis in hydrope, pthysi, scorbuto, lue venerea &c. observatur. Vel peculiari *Idiosyncrasia* in læso dominante, ob quam minima causa accedente, totum sistema nervosum valide turbatur, ut homo in animi deliquium, convulsiones, spasmos incidat, imo & inde obire possit; *secundum* accidit errore quodam in rebus non naturalibus commissio.

*) Morbosus vero ægri status, ad excusandum vulnerantem non prodest, si læsio absolute lethalis fuerit.

§. XI.

Porro vulnus per accidens lethale fit *errore medentis* 1mo si illud ab hæterogeneis inhærentibus, aut a superabundante pure non satis repurgaverit, nec hæmorrhagiam sistendam stiterit, tum enim obex curationi ponitur, 2do si invulneris indagine cum instrumento inconvenienti procedat, & neglectis idoneis remediis, corrosivorum applicatione dolorem, majorem læsionem, hæmorrhagiam, inflammationem, spasmus, convulsionem, gangranam, imo & ipsam mortem adsciscat, 3^{io} si ille majori copia extravasatum humorem v. g. ex pectore, vel abdomine non debite eduxerit, vulnusque intempestive consolidaverit.

§. XII.

Inter medicos, causarumque patronos frequentissima lis oriri solet, an non vulneratus potius ex symptomatibus vulneri supervenientibus, quam ex ipso vulnere perierit? Hoc in passu lethalitate vulneris probe pensitata, symptomata etiam examinanda, & distinguenda sunt: quædam enim a vulnere ipso ortum sumunt, & ab eo inseparabilia sunt, v. g. in læsione capitis stupor, flertor, epilepsia, convulsio, delirium, singultus, nausea, vomitus, si igitur talia symptomata brevi post læsionem appareant, & perdurent, ab ipsa læsione distingui non possunt; alia

alia sunt symptomata, quæ rarissime contingunt, & fere nullum cum vulnere habent commercium, v. g. si in vulnere capitis gangræna oriatur in pede, si in nosocomio degens contagioso ibi morbo præhendatur vulneratus, & pereat, qui igitur ex tali morbo accessorio obit æger, non obit ex vulnere.

*) Sunt qui adhuc statuant symptomata media, quæ partim ex vulnere, partim ex alia causa originem ducerent.

§. XIII.

Dantur quædam partes corporis humani, quæ violentiam exiguam etiam perferre non possunt; nam a levissimo etiam ictu in cordis scrobiculo; propter diaphragmatis, & ventriculi nervorum concussionem, in capite; propter cerebri commotionem, mortuos concidisse exempla apud authores prostant, C) cerebri commotiones, ab explosis machinarum ignivomarum globulis (licet non caput, nec aliam partem tetigerint) mortem subitanam attulisse testatur Cel. Dn. I. D. Metzger D) sic etiam majores spinæ dorsalis concussionem mortem inferre solent plerumque subitanam, E) Si
G 5 igitur

C) Hildanus Observat. 21. capit. 1. Blegny Zodiaco Gall. An. 1681. Mens. Octob. Obs. 7.

D) In adversariis medicis p. 26. Trajecti ad Mosam 1774.

E) Act. Berol. Dec. 1. Vol. III. pag. 86.

igitur illico post læsionem similem secuta mors nulli alteri causæ adscribi valeat, læsionem hanc absolute lethalem fuisse dubitandum haud est.

*) Huc referri merentur læsiones officulorum spongiosorum in naribus, quæ læsa irritando convulsiones ad mortem usque produxerunt,

§. XIV.

Nec tantopere attendendum sit ne, vulnus præsens hujus vel alterius organi (cujus læsio ab authoribus lethalis dicitur) sed potius ex connexis, atque consuetariis cum vulnere probe comparatis, an lethale dici possit, nec ne videndum: Nullius enim partis corporis humani vulnus in genere lethale dici potest, nisi magnum fuerit, nam cerebri & cerebelli, cordis ventriculi &c. vulnera sanata fuisse historiarum docent *F*) imo cerebrum per vulnus in substantiam fungosam excretum, & impune a chirurgo rescissum fuisse ex Hallero scimus. In bove cerebrum, atque cerebellum petrefactum sine læsæ sanitatis nota adfuisse, casus docuit. Post vulnus cavum pectoris penetrans sanatum, multos post annos in cadaveris pericardio, & cordis apice callum, qui certum læsionis factæ indicium est, invenit Ioan. Pauli, ut alia plura reticeam. Sed hæc rariora sunt.

§. XV.

F) A. N. C. Cent. 5. pag. 421. Dec. 1. An. 2. p. 195.

§. XV.

Ita & ex instrumenti lædentis indole, non tuto de lethalitate vulneris concluditur : nam grandiori etiam instrumento levis tantum percussio fieri potest, & contra levi alias instrumento magna cum vehementia moto, percussio lethalis evadere potest. Quis enim ignorat a Milone Cratonienfi athleta robustissimo in certamine olympiaco taurum ictu nudæ dextræ occisum fuisse? imo levi instrumento, levis percussio in locis quibusdam facta, ut paulo ante insinuavi, lethalis fit.

§. XVI.

Ex tempore mortis serius, citiusve evenientis lethalitatem plerumque concludere solent Iuris Consulti, in termino autem constituendo ad modum inter se dissentiunt: nonnulli enim ad duos vel tres dies, alii octo, alii decem, alii ad aliquot menses lethalitatis terminum extendunt, alii secundum legem *Longobardorum* ad annum usque delicti mortiferi eventu aggressorem teneri autumant, si scilicet per integrum hoc intervallum symptomata in dies ingravescant, & ex læsionis natura tanquam causa sua proveniant. Sed a tempore non tutum de lethalitate formatur judicium, si enim vulnus absolute lethale sit, perinde est, si una die serius, vel citius vulneratus obierit, certo enim illi tamen pereundum erit, & ita mors differtur, non aufertur.

CAPUT III.

DE VENENIS.

§. I.

Omnia corpora naturalia, quæ intus, aut extus exhibita, sua natura, ac vi insita, nobis ut plurimum adhuc ignota (nisi tempestive illis obviam eatur) corpus animale vel ita mutant, ut in sanitate irreparabile damnum causetur, vel plane destruant, ut mors serius, aut citius contingat, *veneni* aut *toxici* nomine salutantur.

*) Græci nomen τοξικον his tantum venenis tribuerunt, quibus tela illinire solebant.

§. II.

Non igitur omnia illa, quæ in corpore humano nocivos effectus exerunt, venena sunt; alias etiam hypecacuana in inflammatione ventriculi exhibita, quia cito gangrænam & mortem adferre valet, venenum dici deberet, sed ad essentiam veneni constituendam requiritur, ut effectus nocivi ex propria corporis natura fluant essentia hæc, si mineralia exceperis, in effluviis subtilissimis corporis, vix pondus sensibile efficientibus consistere videtur: hanc enim multa exsiccatione, coctione, destillatione perdunt, & aquæ communicare valent, imo in aliquibus junioribus

niores tantum plantæ, non vero adultæ venenatæ sunt.

§. III.

Pleraque venena cum alimentis, aut medicamentis dolose exhibentur, vel incaute cum his, aut cum aere hauriuntur, quamvis & in clismate, unguento, suffitu, pulvere sternutatorio, cyprio, venenum exhibitum fuisse exempla non defint. G)

*) Huc etiam spectant tela veneno imbuta: his enim etiam toxicum corpori communicatur.

§. IV.

Venena non omnia ejusdem sunt naturæ: alia enim cito, alia tarde nocivos suos effectus producant; illa *acuta*, hæc *tarda* dicuntur, & ratione originis alia ad *mineralium*, alia ad *vegetabilium*, ad *animalium* alia pertinent classem, eaque aut *naturalia* sunt, aut *præternaturam* genita, aut *arteparata*.

§. V.

Omnia venena dividi possunt I. in venena *inconspicua* uti sunt vapores venenati II. in venena *conspicua*.

Vapores

G) Fort. Fidel. de Medicor. respons. L. IV. Sect. III. Cap. II.

Vapores venenati vel sunt *Narcotici* vel *Narcotici & acres simul* vel *suffocantes*, aut *paralysim* indicunt.

Venena conspicua, id est, quæ in sensus melius, quam vapores venenati cadunt, sunt uti mox dictum vel *animalia*, vel *vegetabilia* vel *mineralia*.

§. VI.

I. *Venena animalia*. dividi possunt 1mo in *naturalia*, 2do in *alia*, quæ præter naturam in corpore animali originem ducunt. *Naturalia* sunt α quæ nocent si deglutiantur β quæ tantum si immediate sanguini communicentur γ quæ utroque modo simul nociva sunt δ quæ vi electrica nocivos effectus exerunt.

II. *Vegetabilia* denuo dispescuntur 1mo in *naturalia* 2do *præternaturam genita* 3^{tio} *artefacta*. Ex naturalibus iterum α quædam tantum nociva sunt, dum deglutuntur, β quæ etiam vulneri externe applicata mortifera fiunt, prima alia sunt *a acria*, *b narcotica*, *c acria & narcotica simul* *d paralysim inducentia*.

III. *Mineralium* eadem est divisio 1mo in *naturalia* & 2do in *artefacta* utraque α aut *acria* sunt β aut *adstringentia*; ad naturalia præterea etiam referuntur, quæ tantum agunt vi mechanica.

§. VII.

Vapores venenati vel respirationem suffocant, vel nervis inducunt tantam mutationem, qua stante officiis suis fungi nequeant. Vapore vero venenato hominem obiisse arguitur, si antea sanissimus sine omni causæ applicatione subito mortuus concidat in aere exhalationibus quibusdam inquinato, quod confirmatur magis, si cadaver, aut vestes defuncti specialem quendam spargunt odorem.

§. VIII.

Vapores narcotici, quibus odor graveolens, teter, & summe adversus est, inducunt debilitatem, cephalalgiam, vertiginem, anxietates, rigores, animi deliquia, motum partium difficilem causant, aut hunc abolent, sopiunt omnes sensus, & lethali somno mortem inferrunt, præcipue in loco clauso, aut in aere diu non renovato, tales vapores spargit α hyosciamus. β datura. γ opium. δ crocus. ϵ nicotiana. ζ oleandri flores. η cannabis. θ liliū album, ι fabarum flores. κ arbor juglans. λ sambucus. μ ita & aliæ plantæ licet bene olentes. ν liquores inebriantes, vinum, cerevisia, spiritus vini &c. ξ ambra, $\omicron$ moschus. π zibetum. ρ camphora. σ castoreum. τ benzoe. ϕ assa foetida.

II. *Vapores narcoticos & simul acres exhibet* α cicuta virota. β conium maculatum γ fungi

gi venenati. δ arbor Hyppomane ϵ rhus toxicodendron ζ radicans η vernix. Hæc præter narcosim ruborem, pruritus, tumorem faciei & manuum, pustillas prurientes in toto corpore excitant.

§. IX.

Vapores suffocantes plerumque, reliquis partibus intactis, organa respiratoria petunt, ita ut respirationem vel lædant, vel plane aboleant, tales sunt 1mo Metallici 2do Acidi 3^{tio} Alkalini.

1mo *Metallici* sunt α arsenicales sive artificiales fiant, sive naturales reperiantur in fodinis ubi mineræ arsenicum continentes effodiuntur. β alii adhuc ignoti,

2do *Ad acidos* præprimis spectat sulphuris suffocans vapor, nec tamen omni culpa absolvi debent ii, aliorum acidorum uti: Vitrioli, Nitri, Salis communis, Aquæ regię, atque præparatorum puta mercurii sublimati corrosivi, butyri antimonii,

3^{tio} *Alkalini volatiles* α spiritus salis ammoniaci β spiritus Cornu cervi, γ a plantis acriter olentibus v. g. Squillæ, caparum, raphani, synapi &c. δ & huc amandandi sunt vapores cantharidum.

§. X.

Vapores arsenicales cognosci possunt 1mo quod allium redoleant 2do in aqua cuticulam albam, alibi farinam, aut concretum album in fractura politum forment, 3^{tio} cuprum sub certis

tis conditionibus dealbent; Hi tamen vapores quandoque non mox enecant, sed ingentes dolores, vomitus enormes, diarrheam cruentam, convulsiones, & demum mortem producunt, inde insuper cadaver tumet, brevi putrescit, maculas hinc inde gangranosas, aliaque arsenici intus assumpti signa præbet.

Vapores acidi valde acres sunt, tussim excitant odore, & sapore naturam suam produnt, vasis cupreis æruginem, ferreis rubiginem inducunt, stanni, plumbi, argenti, ac aliorum superficiem pro diversa indole calcinant, vitrum obfuscant, imo etiam colores vestium mutant.

Mercurii sublimati corrosivi vapores præterea partes externas, oculos, nares rodunt, inflammant, & plane salivationem producere observati sunt.

Vaporum alkalinarum naribus attractorum actio æque intensissima est, atque summum irritans totius sensorii humani, hi proprio atque specifico eminus dignoscuntur odore.

§. XI.

Vasa cerebri, ejusque cava, arteriæ pulmonales, ventriculus dexter, & auricula sanguine tenui plena, cavitates sinistræ, venæ pulmonales fere vacuæ, lingua tumida, cadaver rubrum, tumidum ac diutius callens reperta, in cadaveribus tanquam effectus vaporum narcoticorum, & acrium

a multis considerata sunt, quod tamen perperam statuendum non est, cum sæpe arduum sit, si non impossibile dijudicare inter mortis causas, etque effectus. Huc amandari queunt 1mo. Vapores lythantracum flammantium, elichni candelarum, & lampadum fumantis 2do. vapores in fodinis præsentis inflammabiles 3^{io}. vapores fermentantis vini, cerevisiæ, fructuum horreorum, pastæ panis, sachari 4to. vapores putrescentium præcipue animalium, aquarum &c. 5to. exhalationes copiosorum animantium in loco, ad quem aeri accessus denegatur, retentorum 6to. vapores ex diu clausis cisternis, aut cellis provenientes 7mo. vapores habitaculi recenter exstructi, aut calce dealbati, sub priore conditione.

*) Huc etiam spectant suffitus venenati; ita fumo facis veneno imbutæ interiisse Clementem Septimum Pontificem maximum testis est Paulus Zachias. H)

§. XII.

Venenati vapores paralyfim inducentes prius obstructions pertinaces, dolores colicos atroces, salivam dulcem, appetitum prostratum, siccitatem, sitim, vomituritionem, alias simul tussim, asthma, palorem, vertiginem, tremores, sensu-

H) Quæst. Medico-legal. Tom. 1. L. 2. titl. 2. Quæst. 2. Nro. 12.

suum eclipsim, epilepsiam, & mortem apople-
cticam, atrophicam, aut hecticam inducunt, ple-
rumque lente occidunt, hi a mercurio vel plum-
bo præcipue dependent

*) Vapores mercuriales quædam sympto-
mata: nempe salivationem, dentium ellapsum
tumores oris fœtidos, sibi peculiaria habent.

§. XIII.

Venena conspicua melius cognoscuntur, nec
tam prompte enecant, hinc etiam pericu-
lum ab iis inductum, aut inducendum facilius
amoveri valet. Venena conspicua animalium
quædam, etiam citra morbum præsentia, mor-
dendo vulnere applicata, aut sanguini modo quo-
cûnque ingesta, mortem adferrunt, ore cæterum
sumpta, aut extus partibus non læsis applicata,
innocua sunt. Ideo Lucanus cecinit: I)

*Noxia serpentum est admisto sanguine pestis:
morssu virus habent, & fatum in dente minan-
tur
pocula morte carent.*

*) Venenis his tela etiam illiniunt malevo-
li, ut venenato vulnere occidant.

§. XIV.

Veneni hoc modo corpori applicati (quod serpentibus quibusdam proprium est) sequentia observata sunt symptomata: tumor: color corporis ictericus; lividus; dolor; febris; inflammatio; appetitus prostratus; sitis; singultus; violentus & biliosus vomitus; angustia; debilitas ingens; animus dejectus; palpitatio cordis; convulsio, spasmi; sensus & motus voluntarii abolitio; sanguinis solutio; ut saepe qua data porta de corpore ellabatur, pulsus debilis; parvus; intermittens; sudor frigidus; gangraena; mors; cadaver citissime putrescens; intumescens; foetens; maculis nigro-caruleis notatum; ichor ex vulnere effluens; atque hoc pustulis obfessum.

Antidota sunt: acetum; acidum vitrio i; aqua Pragensis seu anodina dicta dispens. Austr. Provinc. sal anglicanus nasal; poligalæ seneg. Rad; Lignum colubrinum Ophioxylon serpentinum K) amputatio cita partis optimum.

§. XV.

Duplex genus serpentum ictu venenum communicantium recensetur a Linne.

I. *Crotallus* II. *Coluber*.

I. Ge-

K) Johann Friedrich Gmelin allgemeine Geschichte der Gifte. Erster Theil.

I. Genus in America reperitur cujus species sunt α miliarius β horridus γ dryinas δ durissus ϵ mutus.

II. *Coluber* cujus species sunt alia 1mo *Americanae*: α atropos β leberis γ dipsas δ mycterizans ϵ lacteus. 2do *Asiaticae*: α Severus β stolatus γ atrox δ corallinus ϵ naja venenatissimus serpens omnium hactenus notorum, ejus antidotum est lignum colubrinum sive ophiorrhiza mungas Linei ζ ammodytes η lebetinus. 3^{tio} *Affricanae* α niveus β vipera, hæc veteribus & hodie adhuc venetis teste Haselquistio usualis γ Haje L) δ $\alpha\sigma\pi\iota\kappa$ teste Haselquist. 4to *Europæe* α berus vipera officinarum nostrarum β prester γ chersea δ aspis aspice.

§. XVI.

Quædam animalia comesta ideo tantum veneni effectus exerunt, quia telis venenatis occisa sunt, alia ex pabulo hominibus nocivo venenata evadunt, quod observatum circa mytillum, ostream edulem, percam venenosam, cancrum ruricolam, Hippomanæ mancinella nutritum teste Gmelin M) Et duodecim forte anni elapsi sunt, ubi id Vindobonenses experti fuerunt circa limaces seu helicem pomaceam Linnei. Id etiam valet de lacte capræ euphorbii diversis speciebus (quibus delectatur) nutritæ.

H 3

§. XVII.

L) Gmelin de venenis Parte I. fol. 291.

M) idem de venenis vegetabilis fol. 275.

§. XVII.

Ad venenata animalia, quæ intus & extus exhibita nociva evadunt, primario referri merentur cantharides; hæc vesicas in cute elevant, dolorem & inflammationem causant, dysuriam, stranguriam, ischuriam, mictum cruentum, nephritidem, ureterum, vesicæ urinariæ, urethræ inflammationem, gangrenam & mortem producant, quæ omnia eo evidentiora sunt, si intus assumptæ fuerint.

§. XVIII.

Animalia, quæ alia tangendo illis ictum electricum communicant, & ita quibusdam solum mortem causant duo pisces sunt *1us Raia Torpedo* Linnei *Oechiazella* Itallorum, *Riand* Arabum, *Lerzemachi* Persarum. *2us* est *Gymnatus electricus* Linnei. *Anguille tremblante* Gallorum. *Nem-Eel* Anglorum *Beef - Aal* Holandorum.

§. XIX.

Venenum, quod tantum effectus est status præternaturalis in corpore præsentis, est venenum *rabiei caninæ* ita dictæ, quod modo quocunque corpori communicatum eundem morbum communicat, & demum mortem infert, licet sæpe diu in corpore sopitum maneat.

Antidotum est radix Belladonæ N) & arc-
num illud, quod Fridericus Borussorum Rex
emerat, atque divulgari jusserat, in Dissertat. in-
auguruli medica a Francisco Hoezer pag. 43. &
sequent: descriptum.

§. XX.

Venena vegetabilia acria sapore jam acri-
moniam produnt, cuti applicata rubedinem, do-
lorem pungentem, aut ardentem, tumorem ve-
ficas excitant, cuticulam separant, aut in his par-
tibus omnem sensum, & motum auferunt, ita ut
apex linguæ, cui applicatum tale venenum fuerat,
tempore quodam rigidus & insensilis manserit; in-
flammationem validissimam; gangrænam; & spha-
cellum, atque his positis solutionem continui im-
medicabilem inferunt.

Si talia deglutiantur œsophagum irritant,
inflammant, hinc sequitur partium constrictio, sen-
sus ardoris in lingua, faucibus, œsophago, ven-
triculo, intestinis, sitis insatiabilis, anorexia, cardial-
gia, singultus, nausea, validus, dolorificus, fre-
quens, & quandoque cruentus vomitus, dolores
colici vehementissimi, reliquis symptomatibus
etiam sopitis diu persistentes, tenesmus cum alvo
adstricta, alias debilitans, validum, frequens, do-
lorificum, sæpe fœtidum, aliquando cruentum

H 4

alvi

alvi profluvium micturitio, dysuria, stranguria, ischuria, mictus cruentus, hydrops, hæmoptoe, cephalalgia, febris symptomatice valentissima, calor urens, vigiliæ, facies pallida, cadaverosa, unguium livor, dyspnoea, anxietates, ingens virium prostratio, lypothimia, artuum tremor, rigor, spasmi, convulsiones, risus sardonius, cordis palpitatio, affectus soporosi, delirium, pulsus celer, anomalus, debilis, gangræna, sudor frigidus, instantis mortis prodromi huc pertinent.

Veneni assumpti eo major suspicio est, si homo inopinate, sine ulla causa cognita v. g. post alimenti aut potulenti assumptionem, plane si odor ejus ingratus saporque nauseosus fuerat, gravia hæc ac deleteria, quin morbi epidemici eo tempore grassentur, experiatur symptomata.

*) Plurimos horum effectuum omnia venena acria, cujuscunque naturæ sint, producere valent, non tamen omnia hæc signa simul sumpta, in casu assumpti veneni observantur,

§. XXI.

Ad venena vegetabilia acria referri possunt

I. *Plantæ cucurbitaceæ* quorum species est
1mo cucumis colocynthis, hujus fructus vi venenata pollet.

II. *Liliaceæ* 1mo Fritilaria imperialis radix venenata est. 2do Colchicum autumnale Rad. flor, sem, 3mo Squilla Rad,

III.

III. *Plantæ personatæ* 1mo Pedicularis palustris Herb. 2do Digitalis purpurea Herb. 3^{tio} Cyclamen europæum Rad. 4to Plumbago europæa Herb.

IV. *Apocyna* 1mo Convolvulus scamonea Herb. (hujus succus in officinis nostratibus sub nomine scamonei exstat) 2do Cerbera aihovai Lign. nucleus 3^{tio} Manghas fruct. 4to Cynanchum erectum fol. 5to Viminale Herb. 6to Apocynum Androsæmifolium Herb. 7mo Canabinum fol. flor. 8vo Venetum Herb. 9mo Asclepias gigantea Herb.

V. *Umbellatæ* 1mo Hydrocotyle vulgaris Herb. 2do Oenanthe fistulosa Herb. Rad. 3^{tio} Crocata Rad. fol. 4to Scandix infesta Herb. 5to Thapsia foetida Rad.

VI. *Ranunculis affines* 1mo Alisma plantago aquatica Herb. 2do Clematis vitalba omnes partes plantæ 3^{tio} Flammula tota planta præcipue flor. 4to erecta Lin. (flammula jovis Stöerck) fol. flor. 5to integrifolia fol. 6to palmata fol. Rad. 7mo Pulsatilla fol. flor. 8vo Pratensis Herb. (officinarum nostrarum Pulsatilla) 9mo Narcissiflora Herb.

VII. *Ranunculli* 1mo Ranunculus flammula fol. 2do Lingua fol. sem. 3^{tio} Ficaria (chelidonium minus officinarum nostrarum) Rad. antequam flores errumpant 4to sceleratus omnes par-

res plantæ 6to bulbosus omnes partes plantæ 7mo alpestris Herb. 8vo Polianthemus Herb. 9no acer omnes partes plantæ 10mo arvensis fol. 11mo gramineus Rad. flor. 12mo asiaticus Herb. 13to aquatilis fol. flor. 14to platanifolius fol. 15to breynius flor. O) 16to sardonius Herb. P)

VIII, *Euphorbiæ seu Tithymali species* (eorum antidotum acetum est) 1mo Euphorbia antiquorum Q) 2do canariensis planta (hujus succus in anglia sub nomine *euphorbii* usualis est) 3to officinalis Plant. (hujus succus officinarum nostrarum *euphorbium* est) 4to Tirucalli Herb. 5to Populus Rad. sem. 6to Lathyris (officinarum cataputia minor) omnes partes plantæ præcipue semen 7mo Helioscopia Plant. 8vo Verrucosa succus plantæ R) 9no Platiphyllus Fuchsi Herb. 10mo Esula Rad. Herb. sem. 11mo Cyparissias Herb. 12mo Palustris Herb. 13to Hyberna Herb. 14to Characias Herb. 15to amygdaloides Herb. Rad. sem. 16to Sylvatica Herb. 17mo Exigua Herb. 18vo mauritanica succus 19no neriifolia Herb.

IX. *Incompletæ* 1mo Arum & dracunculus Rad. 2do draconium Rad. 3to colocasia omnes partes plantæ (hujus radix sub cineribus cocta alimentum evadit) 4to maculatum, omnes partes plantæ, præcipue

O) Cranz Fascic. Stirp. Austr. II. Tom. 4. fol. 2.

P) Cranz Fascic. Stirp. Austr. fol. 84.

Q) Blackvell a a D L. 393.

R) Weinmann a. a. D. 41. 491. f. d

cipue fol. (hujus radix succo expresso alimentum præbet) ϵ virginicum Rad & Baccæ recentes ζ arborescens tota planta η seguinum tota planta. 2do Polygonum hydropiper tota planta. 3^{tio} Saelanthus α quadragonus Herb. β glandulosus Rad. baccæ sine noxa comedi possunt S) 4to Iatropa α curcas sem. β multifida sem. γ manihot rad. 5to Ricinus communis (cataputia major officinarum nostrarum) sem. 6to Craton Tiglium (grana tiglia officinarum) semina recentia, & lignum Molucanum ex radice.

X. *Arbores & Frutices* 1mo Daphne α mezereum omnes partes plantæ præcipue baccæ β lauro omnes partes plantæ γ cneorum fol. δ gnidium Bac. 2do Cneorum tricoccum plant. 3^{tio} Amyris toxifera succus fruticis 4to Rhus α vernix fol. & ejus exhalationes β radicans arbor tota γ toxicodendron succus 4to Excoecaria agalocha succus lacteus 5to Cambagia gutta Resina. (gumi gutta officinarum) 6to Anacardium occidentale Oleum nucum. 7mo Caryota urens Bac.

§. XXII.

Alia venena conspicua sunt, quæ ita sensorium commune afficiunt, ut nervorum functiones lædant, aboleantve, a quibus tamen sanitas, & vita pendent, *stupefactiva* seu *narcotica* dicuntur.

Hæc

S) Gmelin de venenis vegetabilibus fol. 156. 157.

Hæc intus assumpta præter symptomata *spbo. gua.* recensita (quæ multo evidentiora producant) adhuc digestionem abolent, pulsum debilem, inæqualem, intermittentem, tremores, paralyfes, spasmos, convulsiones, affectus soporosos, apoplexiam adferrunt, sanguinem potentissime solvunt, inde tumor, rubor, aut ex fusco niger color faciei, aut alterius partis, hæmorrhagiæque, omnis generis pendent, sudores frigidos causant, & cito occidere solent; cadaver cito putrescit, livet, aut maculis gangrænosus notatum est, & effectus *spbo. 11ma* recensitos exhibet. Horum antidotum sunt acida vegetabilia.

§. XXIII.

Ad venena narcotica referri possunt: I. *Plantæ solanaceæ*, quo spectant 1mo *Physalis somnifera* Baccæ 2do *Solanum & lycopersicum* Herb. (hujus fructus *Poma Paradisi* dictus culinaris est) β *mammosum* fruct. γ *insanum* Herb. 3^{tio} *Atropa mandragora* Herb. rad. 4to *Datura & stramonium* Herb. flor. fruct. & præcipue sem. β *metel* Herb. flor. fruct. sem. 5to *Hyosciamus & niger* Rad. Herb. sem. β *albus* Rad. Herb. sem. mihi tamen agit præcedenti γ *physaloides* fol. rad. δ *scopalia* Herb. & *datura* Forsk herba. 6to. *Azalea pontica* fol. præcipue flor, ipsum plane mel (quod apes expoline horum florum parant) aucthores narcoticum esse affirmant. II.

II. *Plantæ Personatæ* 1mo Antirrhinum orontium hoc Linne tantum ad plantas venenatas refert.

II. *Poliandræ* 1mo Aëra Spicata (Christophoriana officinarum olim) Baccæ.

IV. *Gramina* 1mo Liliū temulentum sem.

V. *Plantæ incompletæ* 1mo Chenopodium Hybridum Herb. 2do Taxus baccata, Bac. fol. lign.

Ad venena narcotica adhuc teste Gmelin referri merentur 1mo Hearrgetree arbor 2do Roots of Hiaree arbor. (T)

§. XXIV.

V Vegetabilia, quæ narcotica, & simul acria sunt, signa conjuncta horum gerunt talia sunt:

I. *Arbores* 1mo Hippomane mancinella succus lacteus arboris præcipue medullæ & corticis vi venenata pollet, huc etiam spectat Hippomane biglandulosa cujus succus venenatus est 2do Menispermum cocculus sem. 3^{io} Coriaria myrtifolia folia recentia & Bac. 4to Prunus laurocerasus fol. & flor. 5to Strychnos α nux vomica nuces β colubrina lignum recens. 6to Nerium oleander, omnes partes plantæ.

II. *Solanaceæ* 1mo Atropa belladonna Bac. fol. rad. 2do Nicotiana, α tabacum, Herb. β rusticana Herba viribus fortior priori γ paniculata Herb. δ glutinosa Herb. omnium fortissima 3^{io} Bryonia alba radix recens.

III.

T) Gmelin de Venenis Vegetabilibus fol. 267.

III. *Umbeliferæ* 1mo *Chærophyllum* α sylvestre Rad. hyeme effossa β bulbosum Rad. (hujus radix tenera cocta impune editur, & in foro sub corrupto nomine *Pimperle* divenditur) 2do *Aethusa cynapium* Hebr. & Rad. 3^{io} *Sium latifolium* Rad. 4to *Cicuta virosa* Rad. 5to *Conium maculatum* (*Cicuta officinarum* nostrarum) Rad. Herb. sem.

IV. *Poliandra* 1mo *Delphinium staphisagria* sem. 2do *Helleborus foetidus* Rad. Herb.

V. *Incompletæ* *Mercurialis perennis* Herb.

VI. *Fungi* 1mo *Agaricus* α muscarius β piperatus γ campestris flavus aut champignons jaunes δ *Agaricus* XV Schaeff. Icon. Fung. I Pl. XV. XVI. ε *Agaricus pileolo campanulato in centro depresso, lamellis tenuibus petiolo fulcato, gracili, fungus mediæ magnitudinis, totus albus.* (V)

Huc addendæ veniunt 1mo *Canabis sativa* Herb. 2do *Paris quadrifolia* fol. Bac. 3^{io} *Dorycnium veterum* (X)

§. XXV.

*U*lanta venenata vi specifica paralyfim inducens unica hætenus nota est, nempe: *Lathyrus cicera* Linnei.

§. XXVI.

V) Gmelin de venenis vegetabilibus pag. 401.

X) Idem de venenis Part. II. fol. 403.

§. XXVI.

Plantæ venenatæ, quæ, siue deglutitæ, siue sanguini ab extus communicatæ nocent, aliæ acres, aliæ narcoticæ statuuntur.

I. *Acres* sunt: 1mo Verratrum album (Hel-leborus albus officinarum) Rad. fol. 2do Hel-leborus niger Rad. 3^{io} Ranunculus thora omnes partes plantæ. 4to Anemone & nemorosa Rad. β ranunculoides omnes partes plantæ 5to Aconitum & cammarum omnes partes plantæ, præcipue succus expressus β napellus omnes partes plantæ γ lycoctonum Rad. flor.

II. *Narcoticæ* 1mo Papaver somniferum succus plantæ, & omnia inde parata. 2do Chelidonium glaucinum Herb. 3^{io} Lactuca & scariola Herb. β virosa Herb.

§. XXVII.

Ad venena vegetabilia præter naturam genita refferri debent Olea rancida, & partes putridæ. Hæc effectus acrium exerunt.

§. XXVIII.

Venenena vegetabilia arte facta, seu igne parata sunt 1mo Olea Aetherea 2do Olea empyreumatica, inter quæ fortissimum est Oleum Tabaci, quod intus & extus nocet 3^{io}. Salia alkalinæ v. g. Lapis causticus.

§. XXIX.

§. XXIX.

Venena mineralia, quæ vi solum mechanica ob suam duritiem, figuræque acutiem, qua gaudent, noxia evadunt, alia *naturalia*, alia *arte parata* sunt.

I. *Mechanica venena naturalia* sunt: 1mo Lapis Lazuli. 2do Crystallus montana, 3^{io} Hyacinthus 4to Granatus 5to Smaragdus 6to Saphirus 7mo Adamas 8vo Carneolus. Contusa hæc nocivos effectus exerunt.

II. *Venena mineralia mechanice agentia arte tamen parata* sunt: 1mo vitrum commune 2do Smalta ex Cobalto parata.

§. XXX.

Venena mineralia acria multa *arte* producuntur, alia *nativa* reperiuntur, illorum multa pure *acida* sunt, alia *salina cum metallis juncta*, aut *non salina*. Prima spirituum mineralium nomine veniunt.

I. *Acida mineralia* sunt: 1mo Oleum vitrioli, 2do Aqua fortis, & hac peior spiritus nitri fumans 3^{io} Spiritus salis marini 4to Aqua regia.

II. *Ad salina aut non salina præparata metallica spectant* 1mo Diversa præparata antimonii, 2do mercurii 3^{io} cupri 4to Argenti 5to Auri.

§. XXXI.

XXXI.

I. Venena ex antimonio parata sunt 1mo Solutio reguli antimonii in aqua regia facta, 2do butyrum antimonii, 3^{tio} mercurius vitæ improprie sic dictus 4to tartarus emeticus, 5to vinum emeticum, 6to hepar antimonii, 7mo vitrum antimonii, 8vo regulus antimonii, 9no crocus metallorum, 10mo sulphur auratum antimonii.

II. Ex mercurio parata alia nocent dum intus assumuntur, alia etiam dum extus applicantur, talia sunt 1mo ex mercurio & acido salis parata; α mercurius dulcis male paratus, β mercurius sublimatus corrosivus, 2do ex mercurio & acido nitri α solutio mercurii in aqua forti β crysalli argenti vivi seu nitrum mercuriale γ mercurius præcipitatus ruber. 3^{tio} Solutio mercurii in acido vitrioli α oleum mercuriale β mercurius præcipitatus flavus seu *turpetbum minerale*, γ Vitriolum mercurii.

III. Ad venena ex cupro spectant 1mo cuprum ustum, 2do Crocus veneris 3^{tio} viride æris & ærugo crysallisata 4to vitriolum cæruleum 5to omnes cupri solutiones in quocunque menstruo factæ v. g. aqua saphirina 6to omnes cupri calces.

*) Licet cuprum ab omnibus jure merito qualitatibus venenarum accusetur, cum quomodocunque ingestum, nocivos edat effectus; illud tamen ferme ab omni menstruo, præipue ab ace-

to solvi chemia docet, & tamen cucumeribus, gemisque caparidum in aceto conditis colorem viridem per cuprum conciliare norunt mercatores, ab his vero sumptis nullus in corpore malus observatur effectus; imo in vasis cupreis nunquam stano obductis in tota Bohemia carpiones nigros coqui, & sine noxa assumi nemo ignorat; nunquam tamen suadendum, ut cibi in ejusmodi vasis cocti asserventur, donec refrigerati fuerint.

IV. Venena ex argento parata sunt 1mo variæ ejus solutiones uti: α vitriolum lunæ β crysalli lunæ vel causticum lunæ vel lapis infernalis γ luna cornua.

V. Venena ex auro sunt: 1mo solutio auri in aqua regia.

§. XXXII.

Ad venena metallica, acria, naturalia referri debent: arsenicum nativum, & omnes ejus mineræ, atque calces uti: sandaraca & arsenicum rubrum veterum Realgar.

§. XXXIII.

Ex arsenici per Bergmannum denudata indole constat, atrocissimum hocce venenum instar acidi maxime corrosivi agere, etiam externe; quum itaque phlogiston & alkalina efficacissime acidorum vires compescant, hinc facile eruitur, quo-

quomodo mitigandum sit arsenicum, & qua via eidem obviam eundum; sententiam hanc casus aliquis nuperrimus confirmare videtur, ubi nempe maritus uxori suæ certam quantitatem arsenici in juscule porrexerat, quadrihorio ab assumpto veneno ellapso, dum fœmina enormes pateretur dolores colicos, maritumque enixe rogasset, ut sibi spiritum frumenti seu crematum procuraret, hoc allato novam arsenici portionem priori æqualem in cremato illo solutam maritus uxori porrexerat, hausto cremato illa & a torminibus, & ab omni veneni sequella libera evasit.

§. XXXIV.

Alia ex mineralibus venena *stiptica* sunt, vel *adstrictoria*; hæc lente agunt, plane si dosi pariori porrigantur, effectus & signa adstringentium exhibent: etenim humoribus coagulum, viscerum obstructions, ac constrictiones vasorum inducunt, partimque simul solida arrodunt, abdominis duriciem, alvi atque urinæ suppressionem, dysuriam, stranguriam, dolores colicos, nervorum debilitates, paralyfes, contracturas, partium internarum inflammationes lentas, ac læsiones, spasmos, febrem habitualement, marasum, virium decrementum, lentamque mortem ferius, certo tamen induxisse visa sunt, quandoque etiam noxia sua symptomata sat cito excitant.

*) Qui artem hæc venena exhibendi recte callent, ita occidunt, ut occidisse haud videantur, & ideo rarius de ejusmodi veneno exhibitio occurrit quaestio.

§. XXXV.

Venena stiptica alia *metallica* sunt, alia *terrestria*.

I. *Metallica* sunt 1mo Bismuthum & ejus calx 2do venena ex plumbo (plumbum enim sub omni forma semper suam stipticam vim retinet) talia sunt α plumbum crudum β calces plumbi uti sunt a cerusa plumbi, b magisterium saturni, c minium, d plumbum ustum, e cinis plumbi, f lythargyrium auri, & argenti, g omnes plumbi solutiones quales sunt A. in aqua. B in acidis factæ huc spectat α Tinctura saturnina, Londinensium β Vitriolum plumbi. γ Nitrum saturninum. δ Plumbum cornuum. ϵ crystalli seu sacharum saturni. ζ Acetum lythargirii. η Extractum saturni θ aqua vegetomineralis Goulardi, i huc etiam spectant vina plumbo vel lythargirio edulcorata α omnes plumbi mineræ, & mixtiones cum aliis metallis v. g. cum mercurio; aut eorum præparatis v. g. cinabaris cum minio mangonifata.

II. Ad venena obstruentia terrestria spectant 1mo Calx viva & exstincta, intus & extus exhibita, licet acrimonia sua simul lædat, 2do gypsum crudum

dum & ustum, 3^{tio} omnes terræ calcareæ v. g. creta.

§. XXXVI.

Veneni assumpti antea recensita signa, non quidem semper omnia, attamen pleraque, aut saltem quædam, diverso insuper gradu adesse solent. Etenim unum idemque venenum pro diversa sua dosi, vehiculo, præparatione, additamenti, exhibendi modo, pharmacorum antea, vel brevi post, assumptorum conditione, hominis temperamento, vitæ regimine, viribus, ætate, sexu, valetudine secunda, vel adversa, ventriculi vacuitate, vel repletionem, diverso ab assumptione tempore, varia & modo mitiora, modo vehementiora producit symptomata; Plantæ vero venenatæ præterea in effectibus variant pro diversa patria, gleba, exsiccatione, exhalatione prægressa, maturitate, atque cultura, ideo quædam venena certo tantum tempore nociva sunt, ita ranunculi scelerati radix dum herba floret, sine omni acrimonia est; quædam per præparationem præstantissima medicamenta fiunt, dum quædam partes volatiles abiguntur, vel per addita alia illorum natura destruitur, ita cicutæ extractum fit, ita regulus antimonii addito sulphure innocuus evadit, imo etiam alia esui apta fiunt: sic Americani ex radice venenata *Manibot* succo expresso sibi panem salubrem parant. Quantum

præterea consuetudinis efficacia hic valeat exemplo Turcarum scimus, qui opium orientale illis *Maslac* dictum, ad hilaritatis & roboris consecutionem tanta dosi impune deglutiunt, quanta sine certo imminente morte nulli uti liceret; exemplum consuetudinis quoque habemus in officinis nostris vitrariis circa arsenicum.

*) Novit Clauder hominem in Germania adeo opio asuetum, ut omni die drachmas duas per octodecim menses impune assumpserit.

§. XXXVII.

An ullum in rerum natura existit venenum; quod absolutum dici possit, seu quod exhibitum inevitabilem mortem inducat? vix affirmare licet, cum plurima horum iusta dosi, & in appropriato vehiculo exhibita, heroica, efficacissimaque evadunt remedia; Arsenicum enim in cancro mammæ; cicutam in obstructionibus; mercurium sublimatum corrosivum in lue venerea; hyosciamum, stramonium in mania; aconitum in rheumatismo, arthritide; belladonam in rabie canina (ut alia plura silentio premam) efficaciter exhiberi quis ignorat?

§. XXXVIII.

Atamen venena quædam, maxime ex regno minerali desumpta, *absoluta* dici merentur eatenus, quatenus iuste majori dosi data, omni
ani-

animantium generi deleteria evadunt, uti in arsenico, mercurio sublimato, butyro antimonii &c. videre est.

Alia *relativa* cuidam tantum animantium generi noxia sunt e. g. Nux vomica brutis, non æque hominibus deleteria est; Aloe canibus & vulpibus nociva; cocculi indici piscibus & pediculis deleterii; phelandrium aquaticum equis lethale, bobus innoxium est; Doronicum canes necat, rupicapras, alaudas, & hirundines nutrit; semen petroselini avibus piper suis damnosum est; Amygdalæ amaræ vulpes, felles, & galinas necant; Conii maculati semine sturni, stramonei semine phasiani, lolii temulenti semine coturnices, hyosciami radicibus fues sine damno vescuntur;

§. XXXIX.

In cadaveribus veneno, præcipue acri, inter remptorum sequentia conspiciuntur signa: *Externe* facies, fauces, atque abdomen tumida, livido, cæruleo, nigricanteve colore tincta, os nigrescens, ejusque cavum inflammatum, & cruentum, lingua tumida, ex corporis peripheria cuticula secedit, & cadaver cito in putredinem vergit. *Interne* in primis viis maxime in ventriculo, & duodeno uti & in aliis visceribus v. g. pulmonibus, hepate, liene, renibus, maculæ fuscæ, lividæ, ac nigrae, erosiones, sanguis effusus, grummosus,

corruptus, foetidus, niger hinc inde inflammationis, gangrænæ, ac sphacelli signa, tunica villosa ventriculi secedens, exesa, alias venæ ventriculi, intestinorum, mesenterii admodum tumidæ, cor flaccidum, aut subin contractum, ita etiam pulmones, hepar atque renes sanguine turgida non raro inveniuntur, imo quandoque venenum in ventriculo & intestinis deprehenditur, cuius natura quomodo dignoscenda videatur. Part. II Caput II. §. 8va.

*) Possibile tamen foret, ut mortis violentæ ex veneno in cadavere vix conspiciatur signum.

§. XL.

Non desunt tamen morbi v. g. Dyssenteria, Cholera, febres ardentes, biliosæ, putridæ & pestilenciales, qui vehementissimis suis symptomatibus subito ingruentibus, signisque in corpore mortuo relictis, magnam similitudinem cum veneni effectibus habent; hi vero causis antecedentibus, morbi symptomatibus, atque signis in mortuo inventis, probe inter se collatis, per artis peritum, licet quandoque non sine difficultate, ab intoxicatione dijudicabuntur.

§. XLI.

Quosdam veneno assumpto vel natura, vel antidotorum beneficio, superstites mansisse sci-

scimus, hi interim morbis fonticis diversissimis, contracturis, paralyfi, atrophia, febre hectica, cæcitate, surditate, aphonia &c. per totam vitam conflictabantur. Dependeanť ne effectus hi a veneno assumpto, aut alio potius morbo, cautus sit in determinando medicus.

C A P V T I V.

DE NOCIVA AC DOLOSA CEREVISIAE AC VINORVM ADVLTERATIONE.

§. I.

Q uanta aquæ impuræ, cerevisiæ male fermentatæ, actu fermentationis suppressæ, corruptæ, musti, vini, immoderatus usus inferrat damna, recensere scopus non est: hæc enim non ad *medicinam legalem* sed ad *politiam medicam* spectant, de nociva solumvini, & cerevisiæ adulteratione pauca dicere constitui.

§. II.

V ina austera acidula, pessimo mangonio, frequentissime per plumbata, uti: saccharum saturni, lythargirium &c. edulcorari solent a fraudulentis, quo simul noxia, lente occidente qualitate hæc imbui, ex natura plumbi in capite de venenis dicta, concludere licet. Casus non infrequentes habentur in Galliis & in Anglia vino-

rum plumbi calcibus adulteratorum, interim capitis supplicio plectuntur authores; in Austria omne fere vilius vinum plumbata recipit, (Einschlag vocant) inde repeti potest ratio colicæ, qua ibidem frequentius corripitur vilius hominum genus his pravis vinis potissimum abutens.

§. III.

Vina Lythargyrio aliisque saturninis adulterata a plurimis dijudicari posse statuuntur liquore docimastico ex auripigmento, & aqua calcis vivæ, leni coctione vel digestionem parato; hoc liquore hepatis sulphuris arsenicalis naturam habente, in vinum suspectum successive, ac sufficienter instillato pro diverso adulterationis gradu, actutum vel successive sedimentum rubeum, purpureum, vel nigrescens ad fundum agi, at in leviori adulterationis gradu, in ejus superficie colorem rubeum comparere, totumque vinum turbidum fieri, in vino autem genuino non nisi sedimentum album conspici asserit Baumer. (P) Sed infidum est experimentum, nisi docimasia præcipitati instituat, melius longe adhibetur solutio hepatis sulphuris vulgaris, imo per solum, simplex acidum salis communis vino plumbatis adulterato instillatum, plumbum cornuum præcipitari debet.

§. IV.

§. IV.

Dantur etiam vinorum corruptelæ vegetabili-
bus procuratæ, non æque quidem noxiæ, at-
tamen valetudini adversæ v. g. Salvia sclarea hor-
mino pratenfi vinis saporem moschatellinum, sed
simul vim quandam narcoticam conciliant, colo-
cynthide vel turpethi radice vinum amaritie do-
nant, sed & doloribus colicis occasionem præ-
bent.

*) Quandoque non dolose, sed culpose,
ignota Oenopolæ additamenti nociva natura, vi-
norum adulteratio imprudenter contingit.

§. V.

Cerevisiæ autem æque dolose adulteratur, dum
aut avaritiæ, aut inopiæ causa ad meracita-
tem, & spirituositatem imitandam addunt gluti-
nosa varia, & ipsum gluten scriniariorum, aut
narcoticis herbis, & præsertim sabina eandem ce-
revisiâ corrumpunt, unde utique plurima mala
in universum redundant populum.

C A P V T V.

DE ABORTU.

§. I.

Dum embryo ante diem sibi a natura destina-
tum, non sponte sed ex aliqua vi acce-
dente,

dente, sive vivus, sive mortuus ex utero excluditur, tunc lato sensu & infans, & ejus præmatura exclusio, *abortus* nomen gerunt. Strictius vero sumptus abortus dicitur fœtus ante septimum mensem exclusus, vel mortuus, vel vivus, sed nullo modo vitalis; *abortus* enim nomen idem importat, ac si diceres *non ortus* vel *frustra ortus*, & id circo abortus æquiparatur ei, qui natus non est.

§. II.

Præmatura fœtus imperfecti modo quocunque procurata exclusio *aborticidium* & in jure criminali *procuratio abortus* audit; omnia simul illa, quæ eum promovere apta sunt, *abortiva* dicuntur.

§. III.

Omnia illa, quæ fœtus præmaturi causæ sunt (de quibus in parte II. Capit. IV. §. 9no dictum) etiam abortum procurare valent; dantur præterea nonnulla pharmaca abortum procurare apta, quo pertinent omnia sanguinem valide axagitantia; nervos nimis quam vellicantia; & per consequens dolorem, convulsionem, in variis partibus, præcipue utero adjacentibus, excitare capacia, qualia sunt: drastica purgantia, emetica talia, sternutatoria, diuretica, valida venæ sectio, aut repetito præcipue in pede celebrata; imo prædicantur

cantur specifica quædam pharmaca, quæ in uterum agerent, eumque vel in contractionem incitarent, vel humorum motum majorem versus eum determinando, avulsionem placenta ab utero, & ita abortum producerent, qualia vulgo Aloe, Borax, Crocus, Colocynthis pulpa, Lauri Baccæ, Myrrha, Sabina creduntur, etsi nec hæc (felici eventu) effectum hunc scelestum omnino præstitisse semper deprehensa fuerint.

*) Subin talia licet abortum non procurent, fœtum in utero hærentem tamen enecant.

§. IV.

Signa perpeffi abortus ex parte mulieris eadem fere sunt, quæ mulierem partum naturalem ennixam fuisse testantur; in fœtu vero hæc ex ejusdem magnitudine, partiumque perfectione desumuntur, abortus per consequens primis graviditatis mensibus procurati signa cognitu admodum sunt difficilia, si non omnino impossibilia; hæc enim certa tantum a mole fœtus, retentioneve diuturniori mensium dependent, si ergo hæc notabilia non fuerint, nec signa manifesta erunt.

§. V.

Aborticidium malo dolo, quocunque post conceptionem tempore procuratum, species infanticidii est; Tertulianus ait: *Homicidii festinatio*

tio

tio est prohibere nasci. Z) Etenim foetus humanum primo conceptionis momento animatum existere in capite de baptizmo indicavi; conservationem ergo conceptus omni tempore sibi vindicat officium medentis licet eundem ardua necessitas subin cogere possit, ad foetus in utero contentum non attendendum v. g. dum gravida venenum ore assumpisset, in tali casu enim emetica juste indicata exhiberi debent, si etiam abortus inde certo praevideretur; imo uteri haemorrhagia ad quaecunque remedia rebellis, foetus evellere, ad conservandam saltem matrem, impune jubet; distinguunt ideo authores inter abortum *directe* atque *indirecte* provocatum, illum vocant, quando dolo malo spes prolis extirpatur, indirectum autem, quando remedia morbo quidem matris competentia, sed simul ita comparata adhibentur, ut abortum provocare possint, huncce posteriorem modum inter licitos, priorem inter illicitos numerant; attamen magna hic cautione semper opus est.

*) Embryonem mortuum, ne in utero retentus matri noceat, instrumentis concidere, atque extrahere concessum, atque oppido necessarium est.

CA.

C A P V T VI. DE INFANTICIDIO.

§. I.

Uxiones adultis lethiferæ, tales etiam infantibus sunt, in his insuper partim plures, partim etiam aliæ quædam facilius locum habent; etenim jam in utero fœtus, vel sub ipso partu vita privari, vel statim a partu, aut aeris injuriis commissus necari, aut neglecta funiculi umbilicalis, præprimis curte abscissi, deligatione hæmorrhagiam cito lethalem incurrere potest, hanc infanticidium per *omissionem* Iuris Consulti appellant, ubi violentia externa adhibita, infanticidium per *commissionem* vocare solent.

§. II.

In inventi recens nati corpusculum mortuum, inspectione, atque sectione legali ideo studiose inquirendum, ut, an mortuus vel vivus in lucem editus, & in primo casu an morbo defunctus, vel occisus fuerit, & qua ratione infanticidium peractum sit, pateat.

§. III.

Fœtum mortuum natum fuisse docent signa vitalitatis (de quibus alibi jam) in cadavere absentia, quo adhuc amandari possunt, fontanella
fine

sine depressionis signis solito latius dehiscens, subfidens, funiculus umbilicalis marcidus, collapsus, placenta flaccida, corrugata, exsangis, aut dum indicia putredinis præsentia vel in placenta, atque funiculo umbilicali, vel in ipso fœtu recens excluso reperiuntur, quæ dignoscuntur, si cuticula hinc inde secedat, sine violentæ læsionis notis liveſcat, verbo si fœtor putridus percipiatur.

*) Fœtus in utero matris mortuus paulo diutius quidem hæreere posset, quin putresceret, forte ob communicationem cum aere externo sublatam, putredinem tamen non evitat.

§. IV.

Signa infantis vivi editi ex actionum vitalium, circuli nempe humorum ac respirationis exercitio aliquali, vel plenario, post partum peractio defumuntur.

§. V.

Respiraverit ne infans natus pulmones docere possunt, si nimirum ii densi, versus dorsum retracti, colore rubeo præditi, nec expansi sint, ac pericardium a pulmone sinistro haud reſectum sit, sed nudum conspicitur, hique toti, vel in partes minimas etiam dissecti, in aquam projecti, fundum petant tunc in fœtu nullam a partu respirationem adfuisse concludendum. Contra ubi uterque pulmo expansus pectoris cavitates reple-

replevit, atque a superiore sinistra parte per cardium suo modo tectum est, pulmonesque in aquam projecti supernatant, tunc foetus a partu respirasse, adeoque vixisse constat.

*) Examen pulmonum instituatur in vase profundo, aqua limpida pleno.

§. VI.

Subin quædam tantum pulmonis pars, collapsis reliquis, & in aqua fundum petentibus, expansa est, atque aquæ supernatat, tunc non nisi debilem respirationem, talemque vitam a partu adfuisse, vel arte aliquid aeris (quod ad fœtus non respirantes excitandos ab aliquibus fieri solet) in pulmones inflatum esse colligimus, quod ultimum tamen, ut huic fides haberi possit, per testes sufficientes evictum esse debet; Cæterum unica tantum respiratio facta supernatandis in aqua pulmonibus sufficit.

§. VII.

An fœtus in utero hærens ore uteri ostio obverso, ruptisque membranis post effluxum aquarum respirare possit controversia olim erat celebris; plures quidem nacta est authores sententiam hanc defendentes, hodie tamen ex plurimis rationibus omnino non affirmatur.

§. VIII.

Magnam semper examen pulmonum postulat attentionem: etenim pulmones scyrrhosi, calculosi (etsi rarissime tales inveniantur) in aqua fundum petunt, quamvis infans respiraverit. Hoc in casu tamen aliqua semper pulmonum portio libera manebit, quæ examini inserviat. E contra pulmones putredine corrupti aqua specificè leviores fiunt, hinc illi innatant, hi tamen aquæ fundum successive petunt, dum pulmones recentes ab aere non expansi citissime submerguntur.

§. IX.

Poterit tamen fœtus non respirasse, & tamen vixisse cum citra respirationem motus cordis, & circulus sanguinis, ex quo natus est, aliquamdiu continuare possit: fœtus enim in lucem recens editos aliquamdiu sine respiratione vivere posse, ex peculiari eorum structura, atque experientia notum est. Duas ex coitu illicito, a diversis matribus ennixas puellas, ab his vivas panis obvolutas, atque in terram defossas, humo, atque spinarum mergetibus coopertas, post aliquot tamen horas, singulari fato, viventes iterum erutas se accepisse Ioann. Bohnius testatus est. *Ar*)

*) Fœtum quandoque involucris suis adhuc inclusum nasci (qui revera vivit, nec tamen ante membranarum apertionem spiritum trahit) notum est.

§. X.

§. X.

Plagæ viventis a violenta nempe compressione, & laceratione, aliove vulnere ortæ, sanguine notabili copia effuso distinguuntur, hinc sanguis stagnans, atque coagulatus inter integumentorum communium, pericranii, carniūque fibras, ac cellulas, atque cavitates, quin & fibræ laceratæ, vasaque rupta, uti & stigmata profundiora instrumento tenui, acuto, in encephalo vel medulla spinali facta, quoniam læsionem tempore vitæ factam arguunt, vitam adfuisse indicio sunt; læsiones autem corpori mortuo inflictæ ob circuli sanguinis defectum, ejusmodi sugilationibus, maculis, echimosis, stipatæ non sunt, sed tum simul an cava cordis, vasaque venosa majora sanguinem contineant nec ne, solícite scrutandum; ubi hæc cruore vacua inveniuntur, sanguinem vel ex funiculi umbilicalis abrupti, aut discissi & non ligati, vel vulnere quodam facto effluxisse, aut in cavum aliquod penetrasse, adeoque sanguinis circuitum, vitamque a partu adfuisse argumento est.

*) Bene interim perpendendum sint ne læsiones conspicuæ a matre, an vero sub gravioribus partus difficilioris connatibus, ab obliquo uteri, aut capitis infantilis situ, vel rudiore manuum obstetricantis, vel instrumentorum applicatione derivandæ.

§. XI.

In natis partu difficili leviores ossium cranii compressiones, atque fuggilationes, nec tamen fracturæ, ac fissuræ locum habent; excipe tamen violentiam externam e. g. si infans partu facillimo natus capite irruat super pavimentum, præprimis ex lapide stratum: inde enim læsiones absolute lethales, etiam citra intentionem contingere possent.

*) Maculæ rubræ, virides, ac nigrescentes in corporibus morbo putrido extinctis, subin etiam præsentibus ne inponant!

§. XII.

Ex funiculo umbilicali cum placenta adhuc cohærente hæmorrhagia lethalis non semper contingit, nec illam ex eo longiori, complicato, atque in loco frigido contigisse exemplis constitit, ubi vero proxime ad umbilicum, vel ab hoc nonnisi aliquot policum distantia refecatur, vel ab-rumpitur, nec ligatur, lethale sanguinis profluvium, suffragante experientia, accidere solet, imo id etiam contingit, si nimis laxè ligatus sit, exceptionem ponunt animantia bruta, in quibus id contingere non observatur, sola tamen hæc deligatio ommissa nil docet, nisi vasa majora simul vacua deprehendantur.

§. XIII.

§. XIII.

Funiculi umbilicalis solutio vel secundum artis regulas, vel casu fit, sic in stando parturiente sibi soli relicta, foetus violenter ennitente, funiculus umbilicalis pondere cadentis foetus dilacerari potest.

§. XIV.

Licet recens natorum suffocatio, ob fabricam diversam, tardius quam in adultis contingat, tamen eorum dolosa, culposa, aut casu facta suffocatio contingere potest, cujus signa vide capite sequenti.

§. XV.

Suffocatione modo natus interrimitur, si sub ipso ex utero egressu, antefactam respirationem in corpus fluidum praecipitatur, vel si post illam peractam aeris in pulmones accessus inhibetur, v. g. calcitris, aliisque corporibus ori ac naribus diutius incumbentibus, vel appressis, violenta strangulatione manu vel laqueo peracta, corporum peregrinorum in fauces intrusionem, vapore sulphureo, vivi in terram defossione,

*) Recens nati praecipitationem in cloacam megendi, atque alvum deponendi stimulo puerperae excusare solent, quod non omnino impossibile.

§. XVI.

Præter modos adultis communes enecari adhuc infantes solent denegato alimento, & expositione aeri frigido, qui ultimi casus difficulter satis, aut vix dignosci valent.

CAPUT VII.

DE SUFFOCATIS, STRANGVLATIS, SVBMERSSIS, FVLGINE TACTIS.

§. I.

Quidquid respirationem in animalibus natis tollit, id etiam, ut pereant, efficit, quod vel a morbo v. g. angina vel casu v. g. a corpore solido peregrino in laryngem illapso, vel ibi nato, a vaporibus sulphureis, salinis, stipticis, musti fermentantis, prunarum candentium, aeris defectu v. g. sub antlia pneumatica exhausta, in aqua, vel alio liquore vel *dolo malo* organa respirationis variis modis comprimendo, constringendo, obdurando effici potest.

§. II.

In suffocatis sequentia deprehenduntur signa: facies rubet, ac tumet, externæ corporis partes apoplecticorum ad instar hinc inde livent, pulmones cum vasis suis maxime venosis turgent, ac livent, in ore, faucibus, aspera arteria, atque bron-

bronchiis serum spumofum deprehenditur, dexter cordis ventriculus cum auricula sua sanguine turgēt, & hic etiam in variarum corporis partium v. g. piæ meningis, tunicæ oculorum albuginæ, & jugularibus venis stagnat, illasque extendit.

§. III.

In laqueo strangulatis funis vestigia fuggilata, rubra, livida, & nigricantia collo impressa conspiciuntur, facies tumet, ac livet, oculi tumidi sunt, ac rubent, capitis, & piæ meningis venæ turgent, pulmones valde distenti, eorumque venæ etiam minimæ multo sanguine infarctæ sunt, serum spumofum in ore, arteria aspera, atque bronchiis deprehenditur, involuntaria lottii, & sæcum alvinarum excretio ipsis accidere solet.

§. IV.

Laqueo suspensus signis his absentibus potius prius jam interremptus, aut mortuus fuisse; ita etiam si in aquis quidam reperiatur mortuus, videndum an mors submersioni adscribenda sit, an vero enecatus antea, aquæ demum fuerit immissus; attamen probe notandum sæpe sese in aquam præcipitantes a palis & lapidibus graviter lædi, ut ergo læsio in submersis conspicua, etiam ad lethalityatem absolutam sufficiens in alium non derivetur.

§. V.

In Submersis præter communia suffocatorum signa, diaphragma depressum, abdomen tumidum, spectata præprimis longitudine temporis, quo submersus perstitit, inveniri solet.

*) Ob denegatum aeris in organa respiratoria accessum, non autem ab hausta aqua, submersi perire statuuntur; vix enim portio quædam aquæ pulmones ingressa deprehensa fuit.

§. VI.

Plura submersorum ut & suffocatorum aliorum exempla præsto sunt. *Aa*) quibus evincitur, eos, elapsis etiam nonnullis horis, arte adhibita in vitam iterum revocatos fuisse (hoc artis beneficium præprimis sperare possent ii, quibus forte foramen ovale omnino clausum non esset: omnis igitur cura, si id tempestive fieri possit, in iis excitandis, ob irritabilitatem in apparenter mortuis diu satis superstitem, adhibenda est; huc corporis inversio, valentior, diuturnior agitatio (ut aqua in ventriculo forte contenta effluat) venæ sectiones, aeris in pulmones, protracta insuper lingua, ut epiglottis hoc modo elevetur, sæpius repetitæ inflationes, motus partium pectoralium

Aa) Franc. Xaver. Scheigl M. D. Vien. in Dissertat. inaugur. de auxiliis ad vitam in viso mortuo restaurandam.

ralium, & abdominalium moderatus, atque extremitatum frictiones, corpore in loco moderate calido v. g. in lecto aut in arena, aut in cineribus calidis posito, irritatio narium per vapores aciores, acria sternutatoria, uvulæ per plumulam, fumus tabaci per machinam instar clismatis ano injectus pertinet.

§. VII.

Fulmine tacti dicuntur, qui noxam a fulmine incurrerunt: varios enim morbos tam internos, quam externos a fulmine causatos fuisse, imo viscera varia corrupta, absumpta, nullo, vel haud notabili exterius apparente vitio, alios auditu, loquella, visu privatos fuisse, paralyfi totali vel partiali affectos, usu rationis privatos, apoplexia, gangræna, alios suffocatione a fulmine immediate vel a relictis halitibus suffocantibus interfectos fuisse, experientia docuit; non desunt tamen casus effectus salutaris, rebellium nempe morborum casu curatio.

*) Fulmen constituentes particulas maxima gaudere & subtilitate, & activitate, physicis notum est, ac effectus mirifici, quos in omnis generis corpora exercet, abunde testantur, intactis nimirum involucris vinum in doliis corrumpit; gladium in vagina liquefacit; vestium colores immutat absque hominis læsione, retia sub aquis cremat, in eadem arbore quod aridissimum est

urit, quod solidissimum terrebrat, sæpius non-
nisi medullam interiorem corrumpit. *Bb*) In cor-
tina (quam in infima parte altaris ponere, &
antipendium vocare solent) bombyce argento-
que intertextoque parata, argentum bombice
intacta plenarie ex dimidia cortinæ parte, altera
illæsa manente a fulmine consumptum fuisse in
templo Sancti Ignatii Neo Pragæ, præter mira-
bilia plura, Rhetoricæ operam navans exper-
tus sum.

§. VIII.

In fulmine tactis post mortem quandoque
observantur maculæ rubræ, striis lividis, aut
nigricantibus distinctæ, & in quibusdam san-
guinis stillicidium, quæ signa, absentibus si-
gnis alterius lethalitatis, & prægressa tempesta-
te procellosa, præcipue si simul effectus fulmi-
nis in metalla, quæ secum homo habet, odor
gravis sulphureus, quem læsæ partes servant,
concurrat, mortem ex fulmine contractam fuis-
se indicant.

§. IX.

Fulmine tactos, laqueo suspensos, carbonum,
& musti fermentantis, vel sulfuris vaporibus
præfocatos, consimili fere ratione (quam de sub-
mersis attuli) citaque in aerem liberum protracti-
one, quandoque excitari posse, notum est.

*) Cum

El) Vide Iren. Vehr. Diss. de Astrobolismo.

*) Cum experientia docuerit illos, qui aere fixato periverunt, simul privari omni irritabilitate, patet, quod eorum resuscitatio difficillima sit, si non omnino impossibilis.

*) An hominem vitæ adhuc restituendum ex ignavia, aut malo dicere, inhumanitate barbara suæ forti relinquere non mereretur judicis attentionem?

C A P V T V I I I .

DE REIS IN CARCERIBVS DETENTIS, ET CONDEMNATIS AD LABORES PVBLICOS.

§. I.

Si inquisitus in carcere detineatur, aut in pœnam ad temporarios, vel perpetuos carceres condemnatus sit, semper eorespiciendum est, ne carcer frigore, squalore, humiditate, effluviis pravitatis, aliave sanitati inimica conditione noceat, nec in nocivo corporis situ carceri inclusus detinendus est, nec compedibus ac catenis, justo artius cum sanitatis ac vitæ periculo, constringendus, quin potius ejus querelæ de hac injuria audiendæ, ac, si opus fuerit, a medicis investigandæ sunt, ne miser forte vel in carcere intereat, vel exantlata carceris pœna, sanitate privatus,

tus, victum laboribus querendi inhabilis, ac rei-publicæ onerosus reddatur.

*) Casum inquisiti, ad prætoris iussum catena ferrea majori circa hypochondria durius constricti, atque ad quærelas ideo jactatas, haut relaxati, pleuritide correpti; atque demortui. Ioan. Bohnius retulit. *Bb)*

§. II

¶ Incarceratus morbo correptus in tali custodia detinendus est, quæ morbum non sustinet, vel auget, sed potius cum diætâ recte constituta, præscriptisque convenientibus pharmacis eo collimet, ut æger cum valetudine secunda quanto-cius in gratiam redire possit.

§. III.

¶ Licet carceribus inclusorum alimenta ut plurimum non nisi parca sint, & quandoque solo pane & aqua absolvantur, eo tamen, ut ille ex farina bonæ notæ, probe coctus sit, tam a iudice, quam medico, cujus curæ in carceribus detenti concrediti sunt, respiciendum est, ne mala, corruptaque alimenta, miserorum valetudini noceant.

§. IV.

¶ Si rei ad labores publicos aliquamdiu, vel per totam vitam condemnantur, labores hi non
ni-

Bb) In tr. de Offic. medici forensis pr. II. c. IV. §. DCV.

nimii, sed cujuslibet viribus proportionati sint, oportet.

§. V.

Quæ de pœnis corporum afflictivis Part. II. Capit. II. attuli, eademquoque de ultimo supplicio valent, ubi maxime attendendum, ne gravidæ eodem afficiantur: nulla enim est hoc in passu judicis in fœtum potestas, talem infelicem casum Riolanus retulit. (c)

A P P E N D I X

I V R I S P R V D E N T I A
M E D I C O - M I L I T A R I S

C A P V T I I.

D E I V R E M E D I C O - M I L I T A R I.

§. I.

Quæstiones præcepta, factaque militum concernentes, quorum veritas ex principiis physico medicis eruenda est, *Iurisprudentiam*
me-

medico - militarem seu Ius medicum militare dictum constituunt; milites vero partim jure communi, partim proprio regi notum est.

§. II.

Quæstionum medico militarium dijudicationes, ab artis peritis medicis, atque chirurgis castrensibus tantum fieri debere, liquet, in rebus tamen dubiis majoris momenti e. g. criminibus capitalibus ad principia physico - medica respectum habentibus: ut in justitiæ administratione nullus committatur error, decisiones a collegiis medicorum expetendæ sunt.

C A P V T II.

DE IUSTIS MISSIONVM CAVSIS ET A MILITIA EXCVSANTIBVS.

§. I.

In delectu militum præter *magnitudinem* v. g. pro cataphraeto (vulgo Curasier) 5 pedum & 5 policum; dimacho (vulgo Dragoner) 5 pedum & a 3 ad 4 polices; scolpetario 5 pedum 3 policum; *ætatem* a 17mo ad 40um & pro vetustura ad 50um annum requisitam, sanitas corporis & mentis attendenda; Omnis igitur status naturalis vel morbosus, officiis militaribus impedimenta insanabilia ponens, uti: corporis imbecillitas, monstrosa & vitiosa corporis conformatio
e. g.

e. g. gibbositas, pedum incurvatio, rachitis inveterata, claudicatio &c. a militiæ sacramento absolvit.

§. II.

Morbi interni a militia excusantes vel mentis actiones, vel motus voluntarios perpetuo, aut certo tempore tantum impeditos, d. prava-
tos, aut vires corporis infringentes vel plane destru-
entes respiciunt; quem in censum veniunt: surditas, cæcitas, ophthalmia habitualis, aphonia, inveterati articulorum morbi, convulsiones, epilepsia, catalepsis, lypothimia sæpius recurrens, vertigo inveterata, asthma chronicum, cordis palpitatio chronica, affectus soporosi chronici, paralytici, apoplectici, mania longiora etiam intervalla habens, melancholia, viscerum læsiones, pthysis pulmonalis, febris hæctica, variæ hydro-
pis species, sanguinis & feri profluvia præternaturalia atque habitualia, lienteria, fluor hepaticus, passio cæliaca, diabetes, nephritis calculosa, calculus vesicæ &c. morbo autem in integrum curato impedimentum cessat.

*) Cavendum vero ne per morbos fictos decipiatur medicus, & ne vere præsentis sicco pede transeat, atque expensarum frustra adhibitarum causa sit, excipiendi tamen sunt morbi interni in sensus non cadentes v. g. epilepsia.

§. III.

§. III.

Ad vitia externa, quæ militiæ nomen dare prohibent, referuntur ulcera fistulosa, cancrofa, remediis chirurgicis haud obedientia, malum venereum completum, ossa fracta male curata, luxationes neglectæ, repositionem non amplius admittentes, & præprimis herniæ, exantlandis tam diris laboribus maximum ponentes impedimentum, imo vitæ periculum.

§. IV.

Si ad militiam conscriptus, ob evulsionem dentium, vel resectionem unius, alteriusve digiti, aut alio dolo, se ipsum inhabilem reddere conatus sit, rite examinandus, & viso reperto an pro milite perinde omnino ineptus evaserit, apponendum est: cum se ipsum inhabilem reddentem in loco, ubi deliquerat, in suggesto (vulgo Bühne) exponi, demum (spatio decem annorum ad labores cunicularios (Schanzarbeit) condemnari leges jubeant. *Dd*)

§. V.

Omnès tam mentis, quam corporis interni & externi morbi a militia excusantes *spbo* 2do & 3^{io} recensiti, iisdem sub conditionibus præfentes, justæ missionum causæ sunt; majorem tamen

men hic attentionem senium meretur; etenim si miles senio decrepito eo usque appropinquaverit, ut vel mentis vel corporis, aut utriusque vires fractæ, ad exantlandos militiæ labores non amplius sufficiant, militiæ sacramento solvi, sumptibusque publicis ali, utique meruit; senium vero, ut jam monui, non ex annorum numero, sed virium ratione æstimandum est.

*) Herniæ equitibus sat familiares brachio coercendæ, sufficientem missionis causam vix subministrant.

C A P V T III.

DE MILITVM IMPEDIMENTIS TEMPORARIIS.

§. I.

Cum ad labores militares subeundos, exantlandosque virium integritas requiratur, quæ variis morbis tam *acutis*, quam *chronicis*, hisque continuis, aut periodicis labefactari valeat, hinc milites iis correpti ab officiis militaribus illico eximuntur, & ad nosocomium destinatum deferuntur, ibique ad plenariam morbi profligationem, viriumque restitutionem detinentur, ne debiles adhuc ad labores militares accincti recidivam, aut morbum alium primario, ob vires exhaustas, deteriorem experiantur.

L

*) Non

*) Non raro tamen evenit, ut quidam No-
focomium ex quacunque ratione nimis amantes,
eidem valedicere recusent, valetudinarios se ad-
huc mentientes, hi tamen medicamentis maxime
nauseosis quam optime inde pelluntur.

§. II.

Miles ægrotans per chyrurgum, cujus curæ
hoc est, præfectis suis statim, antequam morbus
exasperetur, denuntietur, ut tempestiva ejus cu-
ra haberi possit: etenim leviores sæpe morbi ab
initio neglecti, aut male tractati, altiores radi-
ces agunt, & curatu difficiliores, sumptuosiores,
imo sæpe incurabiles evadunt, exemplo esse po-
test gonorrhæa maligna, quæ recens bene tra-
ctata citam eamque perfectam curationem reci-
pit, dum longe majores sumptus, major opera,
si inveterata sit, vel in luem abiverit, impen-
di debeat, curatione insuper per quam difficile
ex votis cedente.

C A P V T IV.

DE IVSTIS QVIBVSDAM EXCVSA- TIONIBVS CIRCA MILITVM OFFICIA.

§. I.

Cum morbi nonnulli subito ingruere, & qui-
dam cum mentis eclypsi valeant v. g. lypo-
thimia,

thimia, mania, melancholia, catalepsis, convulsionones, affectus soporosi, quin & febres acutæ interdum statim cum delirio conjunctæ sunt; si igitur miles in officio constitutus, tali morbo corripitur, illicque sustinendo inneptus redditur, pœnæ loco auxilium illi ferendum est. Hinc an miles in excubiis agendis somno correptus a præfecto vigilias circumeunte mox trucidandus sit, iusto controversi potest.

§. II.

Excusat quidem in foro civili ebrietas circa crimen commissum, licet non plenarie, minus tamen excusat in foro militari, cum in hoc foro ipsa jam ebrietas crimen sit non impune perpetrandum, hoc tamen non obstante, si miles ebrius, non tamen ebrietati ex mala consuetudine deditus, mandatum acceptum non exsecutus fuerit, aut timor, aut ira accensus, cæteroquin non rixosus, plane si injuria accepta in iram concitatus fuerit, aut alio animi affectu valido maxime improvise agitatus, prohibita patnaverit, præcepti neglecti, aut facti perpetrati plenarie reus dici nequit, cum ebrietas etiam ut morbi, rationis usum, & facti deliberationem, ac ne muneris exsequendi capacitatem excludat.

CAPUT V.

DE POENIS CORPORVM AFFLICTIVIS, ATQVE VLTIMO SUPPLICIO.

§. I.

¶ In pœnis corporum afflictivis militaribus, cujuslibet cunque demum indolis sint (leges enim hæ singulares quosdam puniendi modos suppeditant) ratio habenda est, ne sanitas magnum inde patiatur detrimentum, hinc quæ de carceris, alimenti, laborumque publicorum indole in Iurisprudentia medico-criminali Capite VIII. dicta sunt, eadem quoque huc transferri merentur; maxime tamen, si quis fuste, virgis, aut loris castigandus sit, talis pœnæ modus, ut decernatur, videndum, ne castigatus gravium morborum vel vitæ periculum incurrat, nisi ob crimen majus studio forti tradatur delinquens.

*) Si quis autem pœna afficiendus morbo detineatur, illa, donec sanitati perfectæ restitutus fuerit, differenda est.

§. II.

Causæ, quæ supplicium differrunt, eadem sunt cum causis pœnas corporum afflictivas differrentibus, ni forte exceperis tempus pro peragenda pœnitentia expetitur.

§. III.

§. III.

Prout morbi rationem adimentes v. g. major melancholiæ gradus, delirium acutum, mania, hominem criminis iis præsentibus perpetrati reum non faciunt : quoniam liberam actionem impediunt, ita etiam eundem post damnum datum accedentes, ultimo supplicio affici non admittunt.

DE IVRE VETERINARIO-
MEDICO.

CAPVITVL.

DE MORBIS AC MORTE PECV-
DVM DIIVDICANDIS.

§. I.

Scientia quæ circa morbos quadrupedum (quæ gregatim pascuntur) & speciatim equorum, boum, ovium, suum, venditionem eorum irritam, dolosam, damnosam, facientes dijudicandos versatur. *Ius Veterinario - medicum* constituit, objectum hoc a medicinæ forensis scriptoribus hætenus ut plurimum neglectum fuerat : cum causæ hæ secundum empiricorum, lanionum, fabrorum ferariorum, equisonum, bubulcorum,

opilionum, carnificum, horumque famulorum
effata, a iudicibus plerumque decisa fuerunt.

II.

Hominum atque brutorum morbis tam acutis, quam chronicis, ut & sporadicis, atque communibus, magna fere nonnisi denominationibus differens similitudo, cæteris paribus, tam in dijudicatione, quam in curatione intercedit; quemadmodum enim inter homines morbi epidemici benigni, vel maligni, quandoque longe lateque grassantur, ita inter bruta morbi communes, haud raro maligni atque contagiosi strages suas, non sine magno reipublicæ detrimento, brevius vel longius exercent; ad morbos vero tam dijudicandos; quam profligandos, mortisque causas detegendas, notitia physiologiæ, pathologiæ, diæteticæ, materiæ medicæ, pharmaciæ, chyrurgiæ atque anatomiae requiritur, his igitur disciplinis non imbutus in dijudicandis morbis pecorum deficiat, oportet.

*) Pharmaca illa, quibus tanquam *Panacea universali* ut plurimum indocti veterinarii uti solent, formulis olim ex inepta ingredientium farragine concinatis continentur, ac indiscriminatum hæc ubique; ac si omnes morbi ab eadem ortum fumerent causa plerumque in pecorum interitum (plura enim similibus non adhibitis solo naturæ auxilio servari potuissent) porrigi, affirmari

mari potest, talia enim remedia plerumque calefacientia sunt, & si in febribus inflammatoriis exhibeantur, quid præter gangrænam & sphacellum, consequenter certam mortem, ab illis expectandum?

§. III.

nam vero sapientissimo *CLEMENTISSIMAE*
Æ IMPERATRICIS NOSTRAE MARIAE
THERESIAE jussu institutum est, ut, si de brutorum morbis, aut morte ambigatur, ubi nempe plura pecora morbis affliguntur, & symptomata morbos contagiosos esse doceant, illico aptum his porrigatur remedium, & si unum alterumve interierit, in præsentia medici & chirurgi secetur, ut natura morbi, mortisque pateat *Ee*)

§. IV.

Physici igitur est, ut exactam anatomiae comparative notitiam acquirat, & terminis veterinariorum technicis, in quavis fere provincia, & in quovis circulo variantibus rite imbuatur, veram morbi indolem ex symptomatibus bruti ægroantis, causisque prægressis, inspectione cadaverum (quorum sectionem imperet, ac dirigat) juvantium, nocentiumque ponderatione probe

L 4

eru-

eruat; atque rationalem medendi methodum præcipiat; In viſo reperto remedia adhibita, eorum effectus addito numero pecorum (quæ interierunt) ſedulo annotet *Ef*)

§. V.

Maximam attentionem merentur morbi contagioſi animalium, præprimis bouum, ſummum ſæpe detrimentum reipublicæ adferrentes; Sunt vero morbi contagioſi alii quibus bruta infecta non tantum gregem, cum quo ſunt, inficiunt, ſed etiam vicinum aerem contagioſum reddunt, ut inde longe, lateque contagium propagari, morbumque eundem graſſari contingat; Alii quibus animal infectum illa tantum ſui generis inficere valet, cum quibus gregem conſtituit.

§. VI.

Morbi contagioſi propagari videntur per vapores, ſive materiam perſpirabilem, de corpore ægri emanantem, venenata qualitate imbutam, quæ ab alio cum aere in pulmones attracta, vel per vaſa inhalantia ejus corpus ingreſſa, ſanguinem inficiens ac immutans eundem in ſpecie morbum producere valet.

*) No-

*) Notandum tamen est vix tale contagium grassari, quo indiscriminatim omnia bruta inficiantur; plerumque enim, ut ferme semper, determinata tantum quædam species his obnoxia evadit.

§. VII.

Morbi a contagio maligno oborti, ut plurimum duplicis generis asseruntur, alii qui alvi obstructionem, alii qui diarrhæam validam, fœtidam, quandoque cruentam conjunctam habent, non desunt tamen, qui statuunt, & juste quidem, eundem præcise morbum cum alterutro horum symptomatum, aut cum utroque successive stipari; statuunt febrem adesse validam in primo inflammatoriam, in altero putridam, quam, ex auricularum frigore, corporis tremore, siti, indeque pendente magna potus ingurgitatione, cognoscunt, cum vero hæc omnia citra contagium adesse possint, signa, quæ contagii præsentiam doceant, sedulo perpendenda sunt.

§. VIII.

Contagio affectum esse animal docent oculi turbidi, materia viscosa demum referti, aures frigidæ, pendentes, os & fauces muco plena, & vel adest alvi obstructio vel diarrhæa ante descrip-

ta, post quartam, aut quintam diem, si non prius, animal penitus a cibo abstinet, cessat ruminatio in ruminantibus, & octava aut nona die interit, serius quandoque, imo longe citius etiam, pro diversitate nempe individui, ac contagii venenati natura; Quæ vero evasura sunt animalia ruminare demum post aliquot dies iterum incipiunt.

Morbo contagioso obiisse animal potissimum docet vesicula fellea solito longe major, quæ etiam observabatur in eo, quod dispositionem ad contagium proxime suscipiendum gesserat Gg) citra hoc symptoma tamen contagio animal perire potuit, exhibente id historia inoculationis per Tode.

§. IX.

Cum vero infirma, imbecillia, & ægrótantia animalia contagio recipiendo aptiora esse ratio suadeat, hinc sanitati eorum pro possibili semper prospicere præcipiunt veterinarii, atque æconomi, in hunc finem laudatur ab iis cibus & potus nec qualitate, nec quantitate peccans, mundities moderatus corporis motus; quies &c. itaque exhibeatur potus, quantum possibile ex aqua pura,

Gg) Berliner Beiträge zur Landwirthschafts Wissenschaft, vierten Bandes, viertes Stück. Fol. 176.

pura, cursu exercitata, ejusque sufficiens porrigatur quantitas diversa pro diversitate circumstantiarum; æstate cum gramen recens in cibum sumant animalia, quod largam sat aquæ copiam, ad extinguendam sitim continet, bis potum intra diem animali porrigere sufficiet, contrariam ob causam hyeme ter saltem exhibere potum necesse est, quod mane hora octava, hora duodecima meridiana, & quinta vespertina commode fieri poterit: parcior enim potus aquæ multa incomoda post se trahit, cum chylus non sufficienter dilluatur, crassus fiat, hinc obstructionibus, & demum inflammationi ac putredini ansam præbeat, & per potum copiosum exhibitum tempore grassantis contagii, bruta sana in eodem stabulo cum morbosus inclusa immunia mansisse notum est. *Hb*) Quantam enim vim aqua ad humores acres diluendos possideat, quis ignorat?

Multo magis nocet potus aquæ impuræ, putridæ, infectis scatentis; quales sunt aquæ paludosæ, stagnantes, hæc initia saltem putredinis possident, hinc fermentum, si ita loqui licet, præbent, quo universus sanguis in corruptionem ducatur.

§. X.

Pabulum ex granis cerealibus immaturis, semicorruptis, talique gramine exhibitum, nunc dictis

dictis similia producit mala, inde enim morbos putridos, sensim contagiosos factos ortum duxisse exempla non desunt, ex causa hac tristes, perniciosique casus tempore belli quam maxime observari solent. Ita & nocent pascua paludosa, imo si animalia ad pascua ducantur tempore nebuloso, aut matutino, antequam ros in gramine præsens calore solis consumatur, sunt, qui hoc noxium fore asserant.

§. XI.

Nec mundities in conservanda sanitate ultimum meretur locum, multo citius enim infici animalia fordibus non purgata legitur, ita enim obstructis vasis exhalantibus natura se liberare non potest a nocivo principio, quod alias per perspirationem expellit, sed tale in corpore relictum continuo majorem acquirit acrimoniam, ita ut demum plane contagiosam, malignamque indolem induere aptum sit, ad purificandum vero corpus, inter alia, sæpius meressere animalia convenit. Nec necessaria stabuli purificatio negligenda est, nam fæcibus ibi diutius relictis putrescentibus, talibus effluviis totum stabulum impleri necesse est, hæc effluvia per vasa inhalantia corpus intrare, & ita fermentum putridum sanguini communicari, hunc ab eo corrumpi posse, ratio dicat, ad quod impediendum multum confert

fert stabuli in loco elatiori potius, quam in decliviori collocatio, quod aer melius perflare, & ita exhalationes nocivas auferre valet.

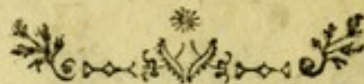
§. XII.

Dum vero jam contagium grassari incipit, illico animalia sana a morboſis pro poſſibili ſeparanda ſunt: ſi contagium non coerceatur; imo ultroneæ propagetur, omnis cum loco infecto communicatio ſolicite intercipienda eſt, peniculi ſtraminei (*Strohwiſch*) in via ponendi ad peregrinantes de periculo admonendum, omne pecudum commercium per nundinas peragi ſolitum & ibi, & in circumferentia trium miliarium inhibendum eſt, notitiaque de contagio vicinis facienda, *It)* imo nec homines, animalium infectorum curam habentes, illisque neceſſaria adminiſtrantes, in loca nec dum contagio infecta admittendi ſunt, cum per veſtimenta, præcipue ex lana confeſta, contagium alio deferri, & ita morbus propagari poſſit; idem per canes hinc inde currentes fieri valet, ad quod prævertendum illi catenæ alligandi, & circumeuntes ſclopeto trahendi ſunt.

Si contagium non procul ab hinc graſſetur, melius animalia ſana in ſtabulo recluſa detinentur, præprimis ſi aer ex plaga infecta ſpiret.

§. XIII.

It) Miſſiv. 31. Julii 1749, & 19. Aug. 1773.

§. XIII.

Cadavera contagio interfectorum una cum pelle, calce viva conspersa, ad altitudinem sex vel septem pedum sine mora defodienda, ignisque desuper extruendus est, ad quod feligatur insuper locus, in quem animalibus accessus non datur, vel fruticibus spinosis muniatur, ad arandum inde canes, aut fues, cadavera hæc secus forte effodientes, atque hoc modo contagium ultro propagantes, si tamen excoriatio licita fuerit, bene coria a carne repurganda, & vel in aere libero, extra urbem aut pagum, exsiccanda, vel coriariis, qui ea lixivio illico imponant, elaboranda tradantur. *Kk)*

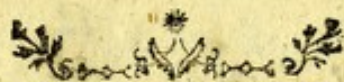
§. XIV.

Tempore contagii non licet carnes ægrotantis pecudis sine prævia ante mactationem visitatione in esum divendere, sub pœna laboris publici quatuor septimanarum in domo castigatoria peragendi. *Ll)* Quam primum autem animal cibum vitat, tristitia insolita affectum est, vel symptomata ante recensita, aliisque communia præsto sunt, jam morbum invadere esse, eumque hominibus ita conciliari posse probabile est.

*) Attamen

Kk) Rescript 4 & intimat. 7. Septemb. 1772.

Ll) Rescript 31. Decembris 1772.

*) Attamen in lue ovium, boum, suum, aliorumque animalium, carnes sanorum, antequam in ipso animali morbus fuerit declaratus, tuto comedi posse experientia docuit.

§. XV.

Sapientissime etiam ne contagium incipiens celetur, multa viginti imperialium cautum est. *Mm*) incipienti enim longe facilius, quam inveterato jam contagio obex poni potest; sedulo hinc locus originis contagii investigandus est, & dum tale contagium in vicinis regionibus, unde animalia in nostros usus cedentia advehuntur, grassatur, sine sanitatis attestato in regiones nostras admittenda animalia non sunt, & si quid in via vendatur, in sanitatis attestato, ne fraus subversetur, notetur. *Nn*)

§. XVI.

Si unquam, tunc præprimis tempore grassantis contagii, cura animalium sanorum adhuc habenda est, ne eodem morbo corripiantur, itaque præter illa, paulo ante ad sanitatem conservandam allata, confert portio quædam salis communis sæpius exhibita, quo & mucus viscidus incidatur, & putredini resistatur; Venæ sectio instituta multum

Mm) Missiv 30. August. 1754.

Nn) Missiv 14. Decembris 1751.

tum prodest; cum vero contagium plerumque naturæ inflammatoriæ, aut putridæ esse soleat, remedia interna præservativa talia eligenda sunt, quæ utrique scopo satisfaciant, hæc inter primas merentur, nitrum, acetum, præcipue vini, camphora, hæc præstantissima deprædicantur remedia, tam præservativa, quam curativa, ita ut his solis contagium domari posse asseratur.

*) Si nitrum præ manibus non habeatur, non in consultum erit pulverem pyrium in aceto solvere, & exhibere: cum ejus maximam partem nitrum constituat.

§. XVII.

Inter omnia hætenus tentata sequens præstantissimum se exhibuit antidotum

℞ Nitri puri Libr. ij.

Pulv. C. C. usti Libr. jβ.

Camphoræ Vnc. iv.

M. f. Pulv. Dt. pro dosi Vnc. β.

mane sumenda in oxocrati Libr. j. desuper animal arceatur a cibo horis aliquot; hæc dosi etiam pro necessitate vesperi exhiberi potest.

§. XVIII.

Nec fumigationis in stabulo obliviscendum, quam plurimi per aromatica graveolentia, ut baccas lauri, frondes Sabinæ, pulverem pyrium, sulphur

phur &c. peragere solent, optima tamen inventa est, quæ cum aceto, quod ferro aut lapidi candenti inspergitur, fit: quoniam naturæ contagii directe opposita est.

*) Virtutem cepearum ex collis animalium, & stabuli parietibus suspensarum vi valida extollunt alii. Qo)

§. XIX.

Quamprimum vero animal jam morbo corripitur observatur, videndum ut saltem bis de die os & fauces a muco magna copia ibi præsentem repurgentur per lintea, aut pannos ex lana confectos, aceto, in quo nitrum solutum sit, imbutos, cui etiam fasciculus stramineus costæ balenæ (Fischbein) alligatus inservire potest.

§. XX.

Decurrente morbo evacuationes necessarias instituendas præcipiunt veterinarîi, sic Radix asari ad drachmas quatuor in cerevisia tepida, & butyro exhibita vehemens alvi profluvium produxisse visa est, omnem penitus morbum tollens. Methodum hanc medendi confirmare videtur felix ut plurimum in epidemiis per evacuantia cura, & infelix evacuationis in principio neglectæ.

Qo) Vide Berliner Beytrage zur Landwirthschaftswissenschaft, vierten Bandes siebendes Stück. fol. 240.

gleatæ eventus: nam si sæpe evacuatio morbum non plenario tollat, dum nempe causa ejus non jam in primis viis solum hæret, sed sanguini communicata est, tum saltem magnam moderationem, morbique benigniorem decursum procurat, quoniam impedit, ne putredo ulterior sanguini communicetur, maxime enim bilem peccantem in contagio observatam fuisse, ita ut ex magnitudine præternaturali vesiculæ felleæ, animal contagio obiisse determinetur, supra insinuavi, quæ ita optime, pro parte saltem, de corpore eliminari potest.

§. XXI.

Exhibita radice asari porrigunt Unc β Nitri, & largam aquæ copiam, cui portio quædam farinæ addenda erit. A purgante ab initio morbi, ubi animal nec dum plenarie ruminare desierit, non ubi jam cum morte luctatur exhibito, optimus semper observatus fuit effectus, morbo enim provecto, inflammatione præsentem, gangræna advocaretur, & sanitatis loco mors procuraretur.

XXII.

Si morbus contagiosus obstructionem junctam habeat, purgans illico exhibeatur quod simul tale sit, ut naturæ morbi adversetur, sequens egregium esse potest:

R. Pulv. Rad. Rhebar. Monachor.

Nitri puri *aa* Unc. β

M, F. Pulv. Dt. cum Olei Olivar. vel Lini
Unc. *v*,

Si vero nil horum præ manibus habeatur,
sapo niger in aqua aut lacte solutus usui esse
poteft.

§. XXIII.

Sed etiam in morbis contagiosis malignis, cum
Dysenteria hac fœtida conjunctis Rhebarba-
rum illud ad Unc. β exhibitum summopere lauda-
tur; id enim vitiosos humores evacuat, inflam-
mationi, putredini resistit, ac intestina roboran-
di vim possidet.

§. XXIV.

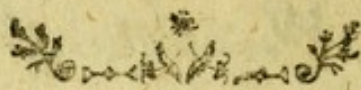
Exhibito purgante propinant alia inflammatio-
ni & putredini resistentia, in hunc finem op-
time meruerunt antea allata, nempe nitrum, ace-
rum, camphora, aut sequens remedium valde pro-
ficuum parari potest.

R. Nitri puri Libr. *ij* β

Cremor. Tartar. Libr. *j* β

Camphoræ Unc. *vj*

M, F. Pulv. Dt. pro dosi Drach. *v*., desuper
exhibeatur potus ex oxicato.

§. XXV.

Cum tamen omnibus his licet peractis, atrocitate morbi plurima animalia pereant, hinc analogia ab inoculatione variollarum in homine deducta, quædam Europæ provinciæ, quæ indies hoc malo affliguntur, azillum quæsierunt in ipsa luis inoculatione, nec sine laudato eventu: cum morbus venturus pluribus ante diebus præsciatur, & per consequens ei facilius obviam iri possit. Summa tamen cautela adhibenda est, ne per ipsam inoculationem, a qua omnis salus speratur, contagium propagetur æque lethale.

§. XXVI.

Morbis contagiosis merito addi posse censeo **M**rabiam (die Wuth) quæ a morfu animalis rabidi, vel & alia ratione in animalibus ortum ducit, noscitur: quod tristitia insolita afficiatur animal, gregem deserat, inquietum sit, oculos fixos habeat, atque os spuma viscida plenum, rabidum evadat id ipsum, convulsiones violentas patiatur, non tantum abhorret aquam, sed ejus plane aspectum, ut & aliorum liquorum, stante jam rabie proclivitate in morsum valida pollet, & ita morbum eundem aliis animalibus communicare valet; ultima duo symptomata plerumque mors excipit.

Remedium contra hunc morbum atrocem specificum, ac optimum laudatur hodie Bellado-

na (daß Tollfrant) in tempore tamen exhibenda. Animalibus majoribus ut equis, bobus dant aut folia ad Unc. β aut radicem ad Drah. ij ; ovibus vero, capris, & suibus folia ad Drach. j radicem ad Gr. XXXX. pro dosi ante pastum, & demum octo horis elapsis primo pabulum exhibetur, atque per triduum porrigere remedium jubent. Werlhof laudat sequentes Pillulas:

R. Pulv. Cantharid. Gr. j

Mercur. Dulc. Gr. $j\beta$

Camphoræ Scrup. β

M. F. cum Mucilag. Gum. Tragant. Pill.

Nro. vij .

De his animalibus majoribus vesperi post sumptum pabulum dantur Nro. XXX & minoribus Nro. vij , quæ dosi etiam pro homine est.

Præstantissimum tamen est, si fieri possit, plagam fauciatam extirpare, aut alio modo effluxum veneni communicati excitare, puta, per setacea, per unctionem, per vesicatoria &c.

C A P V T II.

DE EVICTIONIS CAUSA AC TEMPORE.

§. I.

Primarius emptionis animalium scopus est, ut ea in emptoris usum præfixum cedere possint.

quidquid igitur scopo huic adversatur, uti est morbosorum animalium dolosa venditio, emptionem irritam facit, legibusque prohibitum est.

§. II.

In jumentorum pecudumque venditione, evi-
ctionem a venditore præstandam esse, res ipsa
postulat, pro diverso vero emptionis scopo,
diversa etiam evi-ctionis tempora constituenda
essent; in constitutione Hassiaco-principali ani-
malibus mactationi destinatis evi-ctionis tempus
(die Wandelzeit) spatio trium dierum, in anima-
libus vero saginationi dicatis, spatio trium men-
sium definiri solet, ubi vero jumenta ac pecora
non ad vescendum, sed ad vehendum, atque
agrorum cultus (Zugvieh) vel ad faturam (Zucht-
oder Faselvieh) vel ad mercaturam (zu dem Han-
del und Wandel) venduntur, emunturque, intra
spatium quatuor septimanarum evi-ctionis vel
damni præstandi tempus conclusum est; apud nos
vero tantum circa equos evi-ctionis terminus spa-
tio trium dierum definitur.

§. III.

Cum quidam animalium morbi hujus sint
indolis, ut sub sensus facile non cadant, & fal-
tem pro tempore cellari possint, hinc si emptor
rei pecuariæ sat gnarus non sit, ut morbosa pro
sanis emere possit, judicium artis veterinariæ pe-
riti

riti expetat, ita enim omnium optime lites, circa animalium emptionem obvenientes præcaveri poterunt; sed si in animali jam empto morbosa quædam symptomata se manifestaverint v. g. calor febrilis, debilitas, ad labores consuetos ineptitudo, anorexia, alvi obstructio, lotii retentio, mictus cruentus, asthma, tussis pertinax, epilepsia, mania, doloris signa, emptor hæc, antequam evictionis tempus præterlapsum sit, & venditori, & judici denuntiet, & artis veterinariæ perito morbi investigationem committat, alias enim, si quid sinistri evenerit, damnum in illum redundat.

§. IV.

In morborum dijudicatione eo respiciendum est, an illi, vel saltem insuperabiles eorum causæ venditionis tempore jam adfuerint, aut postea demum sponte, vel emptoris culpa exorti sint, ut & an medellam perfectam admittant nec ne. Cautè tamen hic procedendum; sunt enim morbi chronici v. g. pthisis pulmonalis, qui ab initio obscura, & cognitu difficilima exhibent signa & sensim aucti nullam curationem admittunt, ut mors citra emptoris culpam ellapso evictionis tempore accidat, & tamen causæ jam prius præsentì adscribenda sit; exceptionem tamen patiuntur aliqui morbi acuti v. g. inflammatorii, maligni, apoplectici, quorum causæ post

venditionem animalis primo exortæ, intra paucos dies vel horas necant; mortis talis subitaneæ causæ aperto cadavere inquiri, ac demonstrari debent.

C A P V T I I I.

DE EQVORVM MORBIS.

§. I.

Utsi morbi acuti in commune grassantes in equis rarius observentur, annis tamen nimium pluviosis febre catarrhali, indeque orta pthysi pulmonali corripì, ac interire solent, frequentius vero morbi inflammatorii periculosi hic locum habent v. g. pleuritis, peripneumonia, præcipue si equi corpore callenti frigidam largis haustibus ingerant aquam, aut si sudantibus frigus externum admittatur; vitia hæc male tractata, exitum similem, ut alia inflammatio habent; causæ tales sectione cognitæ, ex morbi indole, duratione, aliisque connexis an ante venditionem adfuerint nec ne, dijudicandæ sunt.

§. II

Vitia fontica equorum venditionem irritam facientia numerantur quinque 1mo Abactus (wenn das Pferd gestohlen worden) 2do Asthma chronicum (Herzschlägigkeit, Herzschlächtigkeit) 3^{tio}

An-

Angina maligna (die Keßlsucht oder Bräune)
4to Pthisis ferosa (der Lungenroß) 5to lætio aliqua
interna a nimis viribus impensis oborta. Prima
causa ad forum criminale pertinet. Lege nostra
sequentia equorum venditionem concernentia de-
finita sunt. Mit dem Pferdverkauf ist aufrecht
umzugehen, und anzuzeigen, ob es gestohlen,
herzschlächig, keßlsüchtig, roßig, oder im Zug zer-
rissen, widrigen nach solchen eines inner 3 Tagen
beschehener Hervorbrechung und der geschwor-
nen oder erfahrner Erkenntniß, ist gegen den
Roß das Geld zurück zugeben. Pp)

§. III.

Asthma chronicum (der Dampf, die Däm-
pfigkeit, Herzschlächigkeit, Herzschlächigkeit, Haars-
schlächigkeit, oder Hartschlächigkeit) insanabile
equos viatorios, & vectorios laboribus consue-
tis exantlandis ineptos reddit; laboriosa anhel-
atione, ac morbofo musculorum abdominalium
motu cognoscitur, respirationis organorum vi-
tia supponit; ob metum suffocationis imminentis
animal stando quietem capere cogitur, inspirat
antequam expirationis perfecta fuerit; aliquando
tussis conjuncta est. Curationem sequentem com-

M 5

men-

Pp) Vide Stadtrecht Ioan. Iacob. eques Weingartner fol.
148. H. 13.

mendat Veterinarius: Qq) Si febris conjuncta sit valida, fiat venæ sectio ad minimum librarum duarum, & sequens electuarium exhibeatur:

℞. Nitri puri Unc. ij.

Mellis q. s. M. f. Electuari. Dividatur in Doses Nro iv. detur omni 3. horio dosis Nro j.

Et sequens applicat Enema:

℞. Rad. Althææ M. ij.

Fl. Chamomil. M. j.

Pulv. sem fœniculi Unc. ij.

Coque in Aqu. com mensur. iij.

Coll. adde Olei lini Libr. β.

Salis commun. M. j.

M. f. enema applicetur.

Absente febre dari jubet:

℞. Pulv. Baccar. juniperi.

— Rad. gentianæ rubræ aa Libr. β.

— — galangæ Unc. iv.

Melis q. s. f. Electuari. Dt. magnitudine ovi galinacei minoris pro dosi.

Quæ si non profint, succus cæparum expressus cum anatica melis portione mixtus, aut oximel squilliticum in potu exhibeatur, cæterum detineatur animal in stabulo tepido tectum pannis, respectu simul habito ad pabulum.

§. IV.

Qq) Theoretisch-Praktischer Unterricht von der Behandlung
Zur und Wartung der Pferde und des Hornviehs
fol. 198.

§. IV.

Angina (die Kehlsucht oder Bräune) inflammatoria plerumque locum habere solet; illa correptum animal difficile respirat, caput elevatum tenet, & linguam non nunquam prominutam gerit, cibum ob dolorem, quem in deglutendo percipit, vitat, potusque illi sæpe per nares regurgitat, tumor faucium quandoque conspicuus, & febris (quam ex calore præternaturali, siti, lingua sordida, plerumque cærulea, aut nigricante cognoscunt) conjuncta est; morbus hic præprimis cum aphtis suis familiaris, atque perniciosus esse solet. Curationem instituunt venæsectione pro necessitate repetita; bis de die injiciunt enema; & nitri puri Unc. β ter de die exhibent; injectiones in os valde proficuas deprædicant.

R. sem. lini gross. mod. contus. Unc. j .

coqu. in aqu. Libr. ij .

Collaturæ adde lactis *aa* & fiat injectio syringa.

Si tumor externe conspiciatur, applicant illi cataplasma emolliens ex herba Malvæ sem. Lini & Fl. Chamomil, ut f. l. a. cataplasma, cui quid de oleo lini addi potest; si tumor puris collecti signa externe præferat, caute aperiunt, ut exitus puri paretur, quo aperto reliquum naturæ committunt.

§. V.

Pthisis serosa (der Lungenrost) ex catarrho neglecto chronico, & male judicato ortum ducens, primo tulli pertinaci, dein saniei acris ac putridæ ex naribus profluvio, & denique calore hectico, atque corporis contabescencia se prodens, contagiosa est, vires prorsus infringit, & denique necat; consistit in acrimonia sanguini in hærente, & jam partem hanc, jam illam v. g. pulmones, hæpar, &c. petente ac destruyente.

Equus hoc morbo infectus a reliquis adhuc sanis illico separandus est, laudat Veterinarius *Rr*) setacea; fonticulos; & sequens electuarium:

℞. Nitri Unc. *ij*.

Camphoræ drach *j*.

Mel. q. s. f. Electuar.

Et ℞. Balsam Peruvian.

Tolutan *aa* Unc. *ß*.

Gumi Benzoe.

Stiracis.

Myrrhæ *aa* Unc. *ij*.

Aloes drach. *vj*.

Spirit. vini rectificat Libr. *ij*.

M. f. Balsam.

De hoc Balsamo, & præcedente Electuario accipe *aa. q. p.* M. dt. pro dosi Unc. *ij*. bis de die; præter hæc dentur Oximel simpl. Unc. *ij* bis de die.

Item

Item ℞. Rasur. cort. lign. Quajacii.

Sassafras aa Libr. β.

Suc. liquirit Unc. iv.

Coque cum aqu. com. mensur. X. ad remanent viij. sub finem decoct.

Adde herb. Cicutæ M. iv.

Collaturæ adde Vini antimoniat. mens. ij.

Dt. pro dosi Libr. ij. ad Libr. XXX. aquæ
& exhibeatur pro potu.

*) Perire tamen quandoque equos ex pthi-
si serosa, quin ejus minima in naribus appareant
vestigia testis est veterinarius.

§. VI.

In aliis regionibus adhuc maniam numerant in-
ter vitia fontica, quæ an per terminum int
Zug zerrissen intelligatur, vix probabile est; Du-
as species mania equorum sub se comprehendit,
nimirum: *sedatam* (den stillen Roller) & *furio-
sam* (den rasenden Roller) sedata per paroxismos
accedit, & sequentibus signis se manifestat: in-
gruente paroxismo sub ipso motu animal subito
cessat, caput demittit, ac quatit, toto corpore
tremat, & quasi lapsurum vacillat, finita acces-
sione institutum quidem cursum continuat, qui
breui post simili modo iterum interrumpitur, in
paroxismo animal irritationem aurium interna-
rum facile fert, nec pabulum avide appetit.

In

In mania furiosæ speciem ex pavore vehemēti equi generosi juniores, male tractati quandoque conjiciuntur, quæ postea incoercibilem ut plurimum mentis potius, quam corporis morbum constituit; in hac enim sæpe vehementer animal furit, catenas, quibus alligatum est, frangit, caput muro, aut alteri corpori duro impingit, varios motus violentos efficit, finitoque paroxismo iterum tranquillum est, sed debile, aliquando in stabulo tantum maniam sedatam experitur, dum in labore positum, excalefactum, mania furiosa corripitur; morbo protracto solet accedere febris, consumptio, convulsio, & mors.

In morbo inveterato remedia raro profunt, cæterum tentare suadent venæ sectiones validas ex venis jugularibus; setacea; fonticulos; medicamenta potenter alterantia; aperientia v. g.

℞. Nitri puri Unc. ij.

Croci martis aperitiv. Unc. j.

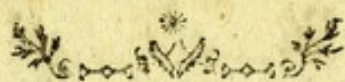
Aquæ font. Unc. vj.

M. Dividatur in doses Nro. ij. exhibeatur de die.

In cibum dentur folia Lactucæ, herba cicchorei cum radice, taraxaci, acetosæ, cum trifolio fibrino.

Phrenitis (Hirnenth) a mania distinguenda est per febrim validam, quæ huic juncta est.

In

In ea requiruntur venæ sectiones sufficientes, setacea collo applicentur, & omni trihorio exhibeatur Unc. β Nitri.

§. VII.

Morbis venditionem equorum irritam facientibus epilepsia (etsi rarissime in equos cadat) merito adnumeranda esset: hæc enim rectum equorum usum impedit, & periculosum etiam reddere valet, ejus signa ac cura artis peritum latere non possunt.

C A P V T IV.

DE BOVM MORBIS.

§. I.

Ad acutos boum morbos morbi catarrhales, putridi, cholera, dysenteria, inflammatorii quandoque late grassantes, apoplexia referri possunt, quidam inter illos contagiosi, alii vero a causis communibus pendentes, plures quidem aggrediuntur, multamque stragem edunt, sed contagiosi non sunt; boves morbis correptos vendere licitum esse non deberet, & jam venditi, ac brevi post mortui, venditoris damno periisse merito æstimari possent; apoplexiam si exceperis: hæc enim subito ingruit, sæpissime necat, & plerumque causam in plethora habet, atque
non

non raro causa emptoris, bovis violentiore forte sub cœlo calido abactu, vel labore improbo, exercitatione, accidere posset.

§. II.

In boves morbi chronici partim eorum usum impediētes, partim insanabiles cadunt, quo mi-
ctus cruentus, epilepsia, vertigo, pthisis pul-
monalis, atque saniosa internarum partium tu-
bercula referri merentur.

§. III.

Quo tempore quam maxime morbi hi grassari soleant, quibus causis ortum suum debeant, qui-
busve symptomatibus cognoscantur, artis vete-
rinarie gnari determinant, cum periculi gradu,
morbi duratione, atque remediis adhibendis.

*) Plura de morbis bouum vide capite de
morbis ac morte pecorum dijudicandis.

C A P V T V.

DE OVIVM MORBIS.

§. I.

Non raro acutis, saepius chronicis morbis oves
corripiuntur, ac pereunt, et enim medio
vere ex pabuli abundantia, nimiaque verocitate
(wenn

(wenn sie sich überfressen) febre atque delirio acuto oves corripì solent , quem morbum *Majalem* vocant (die May Schwachheit) febrem istam cum synocho convenire putat Baumer, eodem tempore pecus hoc sanguinis vel feri profluvio (schleimigten oder blutigen Durchfall) laborare solet ; optimum est dum oves morbo majali correptæ in tempore mactentur , antequam emaciatae sint , caro enim horum impune commedi potest.

§. II.

Tempore autumnali febre inflammatoria septicae
¶ indolis seu intestinali oves corripì , ac interire solent ; in earum dissectione echinus atque intestina sphacello corrupta inveniuntur. Evictio ob dicta hæc vitia præstari non solet , diu enim non durant , frequentissime tamen oves rabie canina dicta corripuntur ; hæc merito venditionem irritam facere posset : cum morbum eundem toti gregi communicare valeat , carnesque ovis rabidae esui aptæ non sint , hinc vendi nequeant.

§. III.

Pluribus morbis chronicis , partim ex aeris inclementia , partim ex mala pabuli conditione , aliisque connexis , magnas strages inter illas edentibus , oves subjectæ esse solent , quibus mania , epilepsia , scabies , hydrops , atque pthysis pul-

monalis merito accensetur; cum tamen horum morborum alii in sensus facile cadant, alii ovium carnes esui inhabiles non reddant, emptionem irritam non faciunt; mania vero & epilepsia cum saginationi ovium obsit, nec in sensus illico cadat, morbis venditionem irritam facientibus merito accensetur alibi.

C A P V T VI.

DE SVVM MORBIS.

§. I.

Sues morbis acutis quandoque late grassantibus, contagiosisque corripitur vulgo notum est, morbos inflammatorios, maxime anginam, illis, si cœlo nimium calido passum agantur, accidere, & hac cito necari, experientia evincit; sues morbo acuto, vel lue contagiosa correptas vendibiles non esse, per se patet, cum autem morbi hi brevi periodo judicentur, evictio in usu non est.

§. II.

Nec in suillo genere morbi chronici desunt, inter quos atrophia, epilepsia morbi glandulosi primum obtinent locum; atrophia plerumque porcelli justo citius ablaetati, malisque alimentis nutriti corripuntur, & parvi, contracti,
maci-

macilenti manent, ad justam staturam non crescunt, nec saginationi apti sunt, vitium hoc in sensus cadit, hinc evictionem nullam postulat.

*) Sues glandulosas esse nonnisi ex majori hujus morbi gradu, ex tuberculis inferiorem musculosam linguæ partem obsidentibus cognosci potest.

§. III.

Porcos epilepsia periodica quandoque convelli experientia testatur, cum vero morbus hic eorum saginationem impediat, nec statim, sed suo demum tempore appareat, evictio in aliis regionibus locum habet.

T A N T V M.

infectum non ex-
creant; nec in
infectum non ex-

infectum non ex-
creant; nec in
infectum non ex-

III

infectum non ex-
creant; nec in
infectum non ex-

T A N T V R

out

5

